

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

15.22– МР. 79 «С» 2021.10.25.007 ПЗ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ШЕІН АНАСТАСІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ

2023

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБІП України "НАТІ" **ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
«НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Факультет агротехнологій та економіки

УДК 657.313

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету
агротехнологій та економіки
 _____ **Галина МАКЕДОН**
 « ____ » _____ **2023 р.**

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
обліку і оподаткування
 _____ **Наталія ЦАРУК**
 « ____ » _____ **2023 р.**

ВП НУБІП України "НАТІ" **ВП НУБІП України "НАТІ"**
МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Облік та аудит іноземних інвестицій»

Спеціальність: 071 *«Облік і оподаткування»*

Програма підготовки *освітньо-професійна*

Гарант освітньої програми
 д.е.н., професор

_____ **Петро СУК**
 (підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

к.е.н., доцент

_____ **Наталія ЦАРУК**
 (підпис)

Виконав студент

_____ **Анастасія ШЕЇН**
 (підпис)

ВП НУБІП України "НАТІ"

ВП НУБІП України "НАТІ"

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
«НІЖИНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**
ВП НУБіП України "НАТІ" Факультет агротехнологій та економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку і оподаткування
_____ к.е.н., доц. **Наталія ЦАРУК**

« ____ » _____ 2022 р.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

_____ **Шеїн Анастасії Володимирівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Програма підготовки освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Облік та аудит іноземних інвестицій»

Затверджена наказом директора ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут» від « 25 » 10 2021 № 79 «С»

Термін подання роботи на кафедру 01.02.2023 р.

Вхідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи законодавчі та нормативні акти України, праці зарубіжних та вітчизняних вчених, дані первинних та зведених документів, реєстрів бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- а) теоретичні основи обліку, аналізу і аудиту іноземних інвестицій;
- б) організаційно-методичні положення обліку іноземних інвестицій підприємства;
- в) аналіз, аудит іноземних інвестицій та їх інформаційне забезпечення.

Дата видачі завдання « 10 » 01 2022 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____

Наталія ЦАРУК
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____

Анастасія ШЕІН
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	
1.1.	Економічна сутність інвестицій в умовах трансформаційної економіки..... 5
1.2.	Класифікація інвестицій для цілей обліку та аудиту 11
1.3.	Іноземні інвестиції в обліковій та інвестиційній політиці підприємства 21
	Висновки до розділу 1 36
Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБЛІКУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1.	Оцінка інвестицій в бухгалтерському обліку..... 38
2.2.	Методика обліку іноземних інвестицій 54
2.3.	Облік іноземних інвестицій у середовищі комп'ютерних інформаційних систем 66
	Висновки до розділу 2 75
Розділ 3. АНАЛІЗ, АУДИТ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
3.1.	Інформаційне забезпечення аудиту іноземних інвестицій 76
3.2.	Методика аудиту іноземних інвестицій..... 84
3.3.	Аналіз фінансового стану підприємства для визначення його інвестиційної привабливості 95
	Висновки до розділу 3 106
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 108
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 112
	ДОДАТКИ 120

ВСТУП

Актуальність теми. Використання іноземних інвестицій для розвитку національної економіки забезпечує більш швидке її входження до світової господарської системи. Ступінь розвитку іноземного інвестування є критерієм зрілості ринкових реформ, довіри світового співтовариства до політичного курсу України. Інвестиції виступають засобом забезпечення умов переходу до економічного зростання, науково-технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро- та мікрорівнях.

Залучення коштів іноземних інвесторів для здійснення економічних перетворень у нашій країні може бути реалізовано тільки за умови повної довіри і співпраці між учасниками інвестиційного процесу, забезпечення їх оперативною та достовірною інформацією. Однією з важливих проблем низької активності інвестиційного ринку в Україні є певний рівень недовіри до фінансової звітності та економічної інформації, що надається українською стороною. Зазначені документи не тільки не дозволяють приймати рішення про фінансування, але й не дають змоги оцінювати ефективність отриманих пропозицій.

У зв'язку з цим нагальним питанням стає розробка ефективної методики обліку, аналізу та аудиту іноземних інвестицій з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів, а також сучасних досягнень у галузі інформаційних технологій.

Питання щодо методики оцінки, обліку та аудиту фінансових інвестицій розглядаються в працях М.Т.Білухи, І.О.Бланка, Ф.Ф.Бутиця, С.Ф.Голова, С.Я.Зубілевич, Г.Г.Кірейцева, Я.Д.Крупки, М.Р. Лучка, В.М.Пархоменка, А.А.Пересади, В.С.Рудницького, В.В.Сопка та інших. Проте сучасні економічні умови вимагають комплексного підходу до вирішення проблем, пов'язаних із реформуванням національної системи бухгалтерського обліку і звітності, зокрема інвестиційної діяльності підприємств, що визначає актуальність теми дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є теоретична розробка і обґрунтування комплексу науково-методичних положень з удосконалення обліку та аудиту іноземних інвестицій, їх гармонізації з практикою та міжнародними

стандартами.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- з'ясувати сутність та поняття іноземних інвестицій як економічної категорії для визначення їх як об'єктів обліку, аналізу і аудиту;
- обґрунтувати та надати пропозиції щодо впровадження вдосконаленої класифікації інвестицій з метою їх оцінки, обліку та відображення у фінансовій звітності;
- дослідити варіанти оцінки інвестицій, що визначені у вітчизняних та міжнародних стандартах обліку;
- визначити організаційні і методичні основи бухгалтерського обліку іноземних інвестицій та розробити пропозиції щодо їх удосконалення;
- розробити інформаційну схему автоматизованого робочого місця фахівця з обліку, аналізу та аудиту іноземних інвестицій з метою забезпечення користувачів достовірною та оперативною інформацією, а також створення єдиної інформаційної бази для складання фінансової звітності;
- з'ясувати джерела інформаційного забезпечення аналізу та аудиту іноземних інвестицій підприємств;
- дослідити питання організації та методики аудиту на предмет їх застосування для здійснення аудиторської перевірки операцій з іноземними інвестиціями;
- визначити методику, прийоми та процедури аналізу інвестицій як складової оцінки фінансового стану підприємства.

Об'єктом дослідження є інвестиційна діяльність підприємств, які здійснюють операції у сфері залучення іноземних інвестицій.

Предметом дослідження є система оцінки, обліку і аудиту іноземних інвестицій у ТОВ «Журавка» Варвинського району Чернігівської області.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально- економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення (при уточненні сутності

та класифікації інвестицій), діалектичний метод (при визначені проблем інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності), методи індукції і дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного і комплексного аналізу (при вдосконаленні методики обліку та аудиту іноземних інвестицій, розробці робочих документів аудитора).

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі і нормативні документи, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань обліку і аудиту, інвестування, права, міжнародні стандарти обліку і аудиту, фінансова звітність та документи первинного, аналітичного і синтетичного обліку досліджуваного підприємства ТОВ «Журавка» Варвинського району Чернігівської області.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Економічна сутність інвестицій в умовах трансформаційної економіки

Трансформація виробничих відносин у різних сферах суспільного та економічного життя України обумовлює необхідність удосконалення функцій управління процесами інвестування, виробництва, розподілу та споживання національного продукту. Дослідження проблем інвестування завжди знаходилося в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції торкаються самих основ господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання в цілому. Конкретно в Україні термінологія, пов'язана з інвестиціями, використовується відносно недавно. Тому, дослідження цих термінів є необхідною умовою подальшого вивчення даної проблеми.

Часто інвестиції плутають з іншими економічними категоріями. Наприклад, під ними розуміють такі вкладення коштів, як купівля різноманітних товарів довгострокового використання. Їх називають споживчими інвестиціями, але, по суті, вони не є інвестиціями або якоюсь їх формою. Купівля таких товарів здійснюється з метою задоволення власних потреб протягом довгого періоду часу, тобто фактично з метою довгострокового споживання, тоді як інвестиції здійснюються виключно з метою отримання прибутку (доходу).

Під інвестиціями також розуміють вкладення з метою збереження реальної сьогоденної вартості активів (грошей). Наприклад, якщо у суб'єктів господарювання існують інфляційні очікування, то вони намагаються придбати такі активи, що не змінюють реальної вартості в результаті інфляції (тверда валюта, золото або будь-які реальні активи, які можна потім легко реалізувати). Але такі вкладення теж не є інвестиціями, оскільки вони здійснюються не з метою отримання

прибутку (доходу), а з метою збереження вартості активів (грошей) і, по суті, є однією із форм заощаджень.

В інвестиціях важливим моментом є те, що вони завжди орієнтовані в майбутнє. Як правило, капітальні блага придбані за рахунок інвестицій окуплять себе не відразу. Ці якості роблять інвестиції ризикованими. Зазвичай шлях від креслярської дошки до повноцінного виробництва займає від трьох до п'яти років.

Це означає, що необхідно передбачити характер попиту на відносно віддалену перспективу. Особливістю більшості капітальних благ полягає в тому, що вони - блага довготривалого користування, з очікуваним терміном життя десять і більше років. Навіть коли стимули для виробництва, пов'язані із сьогоденням, розрахунки, які будуть визначати цілеспрямованість капітальних вкладень, обов'язково будуть враховувати доходи підприємства [26, с.231]

Саме поняття інвестиції (від лат. «investio» - одягаю) означає вкладення капіталу в галузі економіки в середині країни та за кордоном [53]. В командно-адміністративній економіці категорія «інвестиції» не розглядалася ні в економічній теорії, ні на практиці. Але останніми роками це поняття широко використовується в економічній літературі в країнах Східної Європи, і зокрема, в Україні, що пояснюється початком ринкового реформування економіки. В минулому більшість авторів трактували це поняття як сукупність затрат, які реалізуються в формі довгострокових вкладень капіталу в галузі народного господарства (виробничі фонди), тобто інвестиції, за своєю суттю, ототожнювались з поняттям «капітальні вкладення» [12, с.94].

У вітчизняній економічній літературі досі немає єдиного підходу щодо інвестицій як економічної категорії. Розуміння інвестицій як вкладень тільки в основні засоби або тільки в цінні папери є надто вузьким і не розкриває сутності цієї економічної категорії. Інвестиції можуть здійснюватись у будь-які фінансові та реальні активи.

Цікавою у цьому аспекті є аргументація І. Кравцова, який вважає, що за економічною природою обігові кошти мають чітко виражений «капітальний» характер, який походить з їх виділення один раз на весь період функціонування

підприємства [35, с.44].

У сучасній західній літературі, навпаки, під інвестиціями часто розуміють вкладення виключно у цінні папери. Наприклад, такі фундаментальні праці, як «Основи інвестування» Гітмана Л.Дж. і Джонка М.Д. [17, с. 58] та «Інвестиції» Шарпа У., Александера Г., Бейлі Дж. [72, с.386] цілком присвячені дослідженню цієї проблеми. Існування такого визначення пояснюється широким розвитком фондового ринку в цих країнах.

Шевчук В.Я. і Рогожин П.С. розглядають дане поняття з двох позицій, а саме: фінансової, за якою інвестиції - це активи, кошти, що вкладаються в господарську діяльність з метою отримання доходу; економічної, де інвестиції розглядаються як видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу [73, с.6].

Відомі американські вчені-економісти Кемпбелл Р. Макконнелл та Стенлі Л. Брю розглядають інвестиції з економічної позиції, як компонент приватних видатків, які складаються із видатків на будівництво нових підприємств, на верстати і устаткування та ін. [32, с.218].

Кейнс Дж. трактував інвестиції - як «поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду», це «...та частина доходу за даний період, яка не була використана для споживання» [82, с.184]. Дж. Кейнс характеризує інвестиції з двох сторін: з однієї сторони він бачить у них величину акумульованого доходу з метою накопичення та обсяг ресурсів, тобто потенційний інвестиційний попит; з іншої сторони інвестиції виступають у формі вкладень (витрат), які визначають приріст вартості капітального майна, тобто як реалізовані попит і пропозиція.

Білуха М.Т. подає інвестиції, як довгострокові вкладення майнових і інтелектуальних цінностей в об'єкти господарської діяльності, в результаті яких утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [5, с. 586].

Крупка Я.Д. зазначає, що інвестиції можна трактувати як вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод [37, с.

12].

У найбільш широкому трактуванні під інвестиціями розуміють вкладення певних ресурсів з метою одержання майбутніх вигод. Бланк І.О. розглядає інвестиції як вкладення капіталу з метою його наступного збільшення [6, с. 1718]. Під інвестиціями також розуміють акт відмови від сьогоденного споживання благ заради більш повного задоволення потреб у наступні періоди. Дані визначення характеризують інвестиції в двох площинах: з економічної точки зору - як процес нагромадження капіталу; з соціальної - як зростання благ для споживання.

Ресурсний підхід до визначення інвестицій виділяє економіст Бочаров В.В. Критично оцінюючи затратний метод через незбалансованість між втратами та наявними матеріальними і грошовими цінностями, він визнає капітальні інвестиції як фінансові ресурси, призначені для розширеного відтворення основних засобів [10, с. 6]. Вважаємо, самі ресурси не можуть розглядатися як інвестиції, ними можуть бути тільки вкладені ресурси. Разом з тим наявні фінансові чи матеріальні ресурси відіграють важливу роль у масштабах і структурі інвестування, є головною ланкою на шляху зміни вартості з метою нагромадження капіталу.

У міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) інвестиції трактують як актив, утримуваний підприємством з метою приросту капіталу через розподіл доходу (наприклад відсотків, роялті, дивідендів та ренти) для збільшення вартості капіталу або інших благ для підприємства-інвестора, наприклад отриманих завдяки торговельним відносинам [48, с.270].

Також у МСФЗ подано таке поняття, як чисті грошові інвестиції - це сальдо грошових надходжень та платежів щодо оренди, за винятком грошових потоків, пов'язаних із страхуванням, обслуговуванням та подібними витратами, сплачуваними орендарем. Грошові платежі охоплюють виплати за придбання активів, сплату податків, відсотки та основну суму кредиту, наданого третьою стороною. Грошові надходження охоплюють надходження орендної плати, надходження від ліквідаційної вартості та субсидії, податкові пільги й інші заощадження за рахунок зменшення податкових платежів або виплат, пов'язаних з орендою [48, с. 274]. Дане визначення застосовують при оренді майна чи інших

цінностей.

Не всяке вкладення збережень (майнових та інтелектуальних цінностей), представляє собою інвестиції. Наприклад, якщо одна фізична особа придбає у іншої фізичної особи цінні папери, то інвестиції такого роду будуть носити граничний характер, тому, що при цьому проходить тільки зміна їх власників, тобто буде мати місце акт передачі грошових засобів і придбання прав на отримання в майбутньому доходів компанії, акції якої були придбані. Також у даному визначенні не розкрито мети інвестування, тобто отримання прибутку.

Міжнародні стандарти фінансової звітності трактують інвестиційну діяльність, як придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [26, с. 106].

У 1991 році було прийнято Закон України «Про інвестиційну діяльність», в якому наводиться таке визначення інвестицій: «Інвестиції - це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект»[28].

Це визначення, в основному, відповідає міжнародному підходу щодо уявлення про інвестиційну діяльність як про процес вкладення ресурсів (благ, майнових і інтелектуальних цінностей) з метою отримання прибутку, доходу, соціального ефекту в майбутньому.

Визначення, яке наводить Закон України «Про інвестиційну діяльність», подають практично усі підручники, словники та економічні праці як таке, що повністю відповідає усім вимогам, враховує усі недоліки попередніх визначень і повністю розкриває сутність інвестицій. Але і воно має ряд недоліків. Насамперед, серед об'єктів вкладення грошові засоби доцільно виділяти окремо, а не відносити їх до майнових цінностей, тому що саме вони є основним інвестиційним ресурсом.

Також, у даному визначенні зазначається не мета здійснення інвестицій, як у будь-якому іншому визначенні, а уточнюється характеристика об'єктів вкладення: це вкладення в об'єкти тільки такої діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Об'єкти вкладення краще

визначати як реальні, фінансові і нематеріальні активи, що робить визначення більш чітким і зрозумілим і містить усі можливі об'єкти інвестиційних вкладень.

Як ще один недолік, розглядається те, що визначення соціального ефекту як мети інвестиційної діяльності суперечить сутності інвестицій як економічної категорії. Інвестиційна діяльність, як будь-яка економічна діяльність, підпорядковується економічним законам, згідно з якими отримання прибутку (доходу) є основним принципом такої діяльності. Інвестиція може викликати як позитивний, так і негативний соціальний ефект, але при цьому вона все-таки залишиться інвестицією.

Тому під інвестиціями слід розуміти тільки ті вкладення, метою яких є отримання прибутку (доходу). Саме за цією метою потрібно відрізнити інвестиції від інших вкладень коштів.

Для більш повного розуміння сутності інвестицій, слід розглянути терміни, які доповнюють та уточнюють дане визначення, зокрема - інвестиційна діяльність, інвестор, об'єкти та суб'єкти інвестиційної діяльності.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» дається визначення інвестиційної діяльності як сукупності практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій, яка здійснюється на основі:

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, здійснюваного органами влади і управління України, місцевих Рад народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;

- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав [28].

Як зазначено у вищеназваному Законі [28] до суб'єктів інвестиційної діяльності віднесені інвестори та учасники.

Інвестори - суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Інвестори можуть виступати в ролі вкладників, покупців, кредиторів, а також виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності. Залежно від функцій, які виконує суб'єкт господарювання в інвестиційному процесі, він може бути інвестором, учасником, або тим й іншим одночасно.

Учасниками інвестиційної діяльності можуть бути громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручень інвестора. Суб'єктами інвестиційної діяльності є держава через свої інституції, господарські товариства (компанії) і корпорації, фінансово-кредитні установи, інші функціональні учасники.

1.2. Класифікація інвестицій для цілей обліку та аудиту

Для організації ефективного обліку і з метою комплексного аналізу важливе значення має класифікація інвестицій, яку можна проводити, виходячи з різних критеріїв - їх видів, об'єктності, суб'єктності, величини, терміновості тощо.

Підходи як до опису окремих типів інвестицій, так і до класифікації цього виду діяльності в цілому існують досить різнобічні. З метою створення типової схеми необхідно здійснити огляд найхарактерніших класифікацій. Варто зазначити, що питанням класифікації інвестицій за різними ознаками приділяється чимало уваги в економічній літературі.

У сучасних умовах важливе значення має класифікація інвестицій за формами власності:

- 1) державні;
- 2) іноземні;

3) приватні;

4) спільні.

За часовим періодом вкладення інвестиції є довго-, середньо та короткостроковими. Якщо говорити про прямі іноземні інвестиції, то для країни, що приймає, в її інтересах дуже важливо стимулювати саме довгочасне залучення іноземного капіталу. В міжнародній практиці інвестиції класифікуються як прямі, портфельні та неакціонерні форми участі іноземних інвесторів в інвестиційних проектах. В основі такої класифікації лежать, зрозуміло, стратегічні інтереси інвесторів та мета вкладання капіталу.

Крім цього, в економічній літературі розрізняють первинні (початкові) інвестиції (нетто-інвестиції), які роблять на підставі проекту. Разом з реінвестиціями вони утворюють брутто-інвестиції. Зауважмо, що реінвестиції – це вивільнені інвестиційні ресурси, що їх використовують для реальних та фінансових інвестицій.

Також існує класифікація за регіональною ознакою: інвестиції у середині країни та за кордоном. Потрібно відзначити, що такий поділ дещо спрощений і не враховує особливостей інвестиційної діяльності в окремих регіонах країни, тому що поряд з інвестиціями в середині країни (так званими внутрішніми інвестиціями) варто виділити місцеві інвестиції.

Запропонована на рис. 1.1 класифікація інвестицій виключає дублювання і виділення одних і тих же видів інвестицій за різними ознаками. Вона має не тільки теоретичне, а й практичне значення та дозволяє краще зрозуміти суть окремих видів інвестицій та їх використання на практиці.

Інвестиції нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційна діяльність», оскільки матеріальні та інші цінності набувають статусу інвестицій лише в процесі їх практичного здійснення. Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиційну діяльність як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [28]. Звідси випливає, що інвестиційна діяльність виникає на підставі факту вкладення капіталу і здійснення інвестором правових дій щодо розпорядження чи управління матеріальними, іншими

цінностями чи об'єктами інвестування.

ВП НУБІП України "НАТІ" **Класифікація інвестицій** ВП НУБІП України "НАТІ"

Рис. 1.1. Класифікація інвестицій для цілей обліку, аналізу і аудиту [37, с.85]

Самі практичні дії з реалізації інвестицій здійснюються у відповідності із

вимогами інвестиційного законодавства і цивільно-правового договору про взаємні права та обов'язки суб'єктів спільної інвестиційної діяльності.

Інвестиції нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційна діяльність», оскільки матеріальні та інші цінності набувають статусу інвестицій лише в процесі їх практичного здійснення. Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиційну діяльність як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [28]. Звідси випливає, що інвестиційна діяльність виникає на підставі факту вкладення капіталу і здійснення інвестором правових дій щодо розпорядження чи управління матеріальними, іншими цінностями чи об'єктами інвестування. Самі практичні дії з реалізації інвестицій здійснюються у відповідності із вимогами інвестиційного законодавства і цивільно-правового договору про взаємні права та обов'язки суб'єктів спільної інвестиційної діяльності.

Модель інвестиційної діяльності підприємств можна зобразити наступним чином:

$$I - T_1 \dots B \dots T_1 - \Gamma^1 \quad (1.1)$$

де **I** - інвестиції у грошовій та товарній формах, а також у формі майнових та інтелектуальних цінностей;

T₁ - інвестиційні товари, у які авансовані інвестиції;

B - виробнича фаза обігу інвестицій;

T¹ - товарна фаза обігу інвестицій;

Γ¹ - грошова фаза обігу інвестицій (ціна реалізації інвестиційного товару).

За цією моделлю відбувається матеріалізація інвестицій. Для реалізації головної мети інвестування - одержання доходу (прибутку) - обіг інвестицій містить період експлуатації придбаного капітального майна (фаза **B, T¹ - Γ¹**) до моменту нагромадження фінансових ресурсів у формі амортизаційних відрахувань та частини доходу (прибутку), що залишилися в розпорядженні підприємства.

Обсяги інвестиційної діяльності підприємства є головним вимірником темпів його економічного розвитку. Для їхньої характеристики використовують такі показники:

- а) обсяг валових інвестицій;
- б) обсяг чистих інвестицій.

Валові інвестиції - це сума нових інвестицій, які збільшують основний капітал і спрямовані на його модернізацію. Чисті інвестиції менші від валових на суму коштів, які спрямовують у вигляді амортизаційних відрахувань.

Саме через існування інвестиційного лага майбутній результат від здійснених інвестицій повинен охоплювати додаткову винагороду для інвестора за певний ризик, насамперед, економічний, пов'язаний з інфляцією та іншими економічними чинниками, а також соціальний, політичний, екологічний тощо. Причому, чим більшою є тривалість інвестиційного лага, тим більшою повинна бути винагорода за ризик. Ця ситуація є однією з причин того, що більшість підприємств приватного бізнесу в Україні бажають працювати у сфері торгівлі, ніж здійснювати вкладення в перспективні галузі матеріального виробництва.

Більш детально економічну природу інвестицій пояснює класифікація, в основу якої покладено різні ознаки. Так, в законодавчій та економічній літературі прямі іноземні інвестиції класифікують за такими ознаками: 1) види інвестицій; 2) об'єкти вкладення коштів; 3) характер участі в інвестуванні; 4) регіональна ознака; 5) період інвестування; 6) форми власності; 7) форми участі інвестора; 8) ступінь ризику; 9) форми відтворення [67, с.198]. Доповнимо класифікацію прямих іноземних інвестицій, розширивши її за деякими критеріями (додаток А).

Офіційна статистика в Україні, подаючи дані про підприємства з іноземним капіталом, виділяє підприємства, що випускають продукцію. Ширша класифікація інвестицій проводиться за напрямками економічної діяльності:

- експорторієнтоване виробництво (надання послуг іноземцям);
- виробництво на внутрішній ринок (надання послуг);
- видобування корисних копалин;
- дистрибуція товарів іноземних виробників (в т. ч. з передпродажною

підготовкою).

Можливе подальше поглиблення даної класифікації. Так, у першій групі можна виділити роботу на умовах давальницької сировини; в рамках другої групи виділити імпортозамінююче виробництво тощо.

Запропонований спосіб класифікації диференціює прямі іноземні інвестиції за впливом на економіку приймаючої країни залежно від виду діяльності утворюваного підприємства. На перше місце поставлено експортоорієнтоване виробництво, тому що його розвиток може принести найбільшу користь приймаючій економіці. Дуже позитивним є інвестування у виробництво взагалі. Видобування корисних копалин є специфічним видом діяльності. Його можна вважати загалом позитивним для приймаючої економіки, але слід врахувати специфічні умови кожного конкретного випадку. Підприємства-дистрибутори продукції іноземних виробників віднесено щойно на четверту позицію. По суті в рамках поданої класифікації перераховано види діяльності підприємств з іноземним капіталом в напрямку спадання створюваної ними доданої вартості на території України, що, відповідно, веде до спадання величини їх позитивного впливу на приймаючу економіку.

Класифікація інвестицій в повній мірі зачіпає фінансові вкладення. Облік фінансових інвестицій безпосередньо пов'язаний з питанням їхньої балансової вартості. Це питання по-різному вирішувалося на різних етапах становлення і розвитку методики обліку фінансових інвестицій. Зокрема, в радянський період розвитку економічних відносин всі фінансові вкладення визначалися як довгострокові через відсутність на той час ринку цінних паперів.

Основним критерієм розподілу фінансових інвестицій на довгострокові та поточні є мета, заради якої підприємство здійснює (придбаває) ці інвестиції. Запропонований автором алгоритм класифікації фінансових інвестицій з метою відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності підприємства зображено на рис. 1.2.

обліку, на базі яких розроблялися національні П(С)БО, процедури оцінки та відображення у звітності фінансових інвестицій подані в МСБО 27 «Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства», 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства», 31 «Фінансова звітність про частки у спільних підприємствах». В Україні усі ці процедури об'єднано в одне П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [55].

Усі фінансові інвестиції оцінюються за прибутком, який вони приносять. З цієї точки зору всі цінні папери є однорідними, оскільки засвідчують право на одержання прибутку, незалежно від того, в яку галузь економіки вони є вкладенням капіталу. Оцінка цього прибутку і є ціною або курсом цінних паперів. Динаміка курсу цінних паперів відображає, з одного боку, стан та найближчі перспективи розвитку економіки в цілому, а з іншого - фінансовий стан підприємства - емітента цих паперів. Замкнений кругообіг фінансових інвестицій у межах одного підприємства неможливий. Рух фінансових інвестицій у межах підприємства зображено на рис. 1.3.

Приєднання конкретної компанії до фінансового ринку відбувається у двох основних випадках: по-перше, при потребі створення або коригування капітальної структури в бік підвищення її ефективності шляхом емісії цінних паперів; подруге, при формуванні портфеля цінних паперів шляхом купівлі-продажу цінних паперів інших корпорацій. Зазначені дві форми зв'язків кожного підприємства з фінансовим ринком мають постійний характер. Це зумовлюється перш за все тим, що емісія та розміщення власних цінних паперів серед визначеного кола інвесторів є основним джерелом зовнішнього фінансування. Цінні папери за рядом своїх характеристик є більш гнучким інструментом фінансування, а ніж традиційний банківський кредит. Шляхом емісії цінних паперів забезпечується оптимальна структура капіталу фірми, якої неможливо досягти, якщо орієнтуватись тільки на одне фінансове джерело.

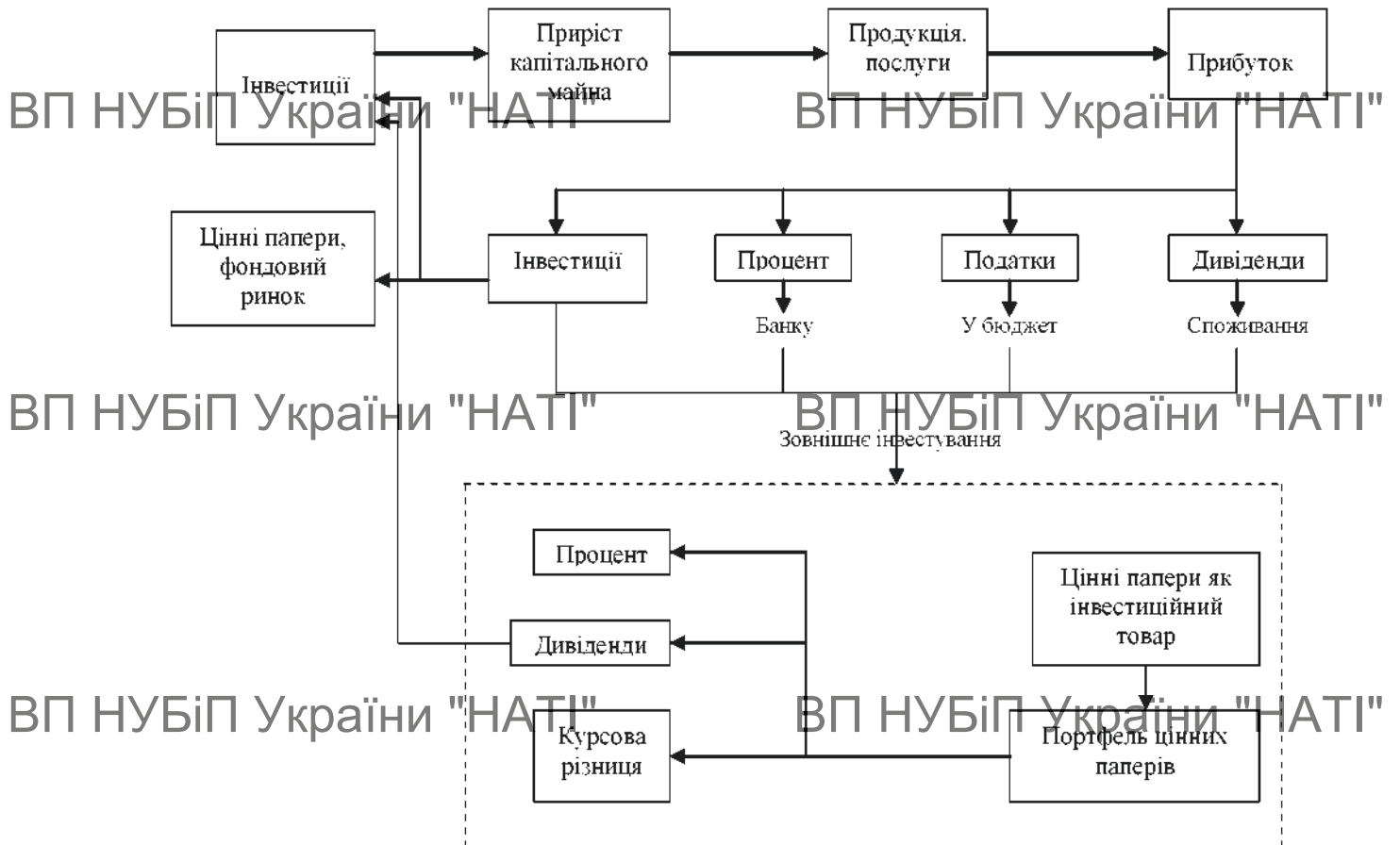

Рис. 1.3. Рух інвестицій у межах підприємства [36]

Загальновідомо, що фінансові інвестиції є частиною інвестиційної діяльності підприємства. Однак, в умовах стандартизації, що склалася у вітчизняній практиці, визначення саме цих понять у П(С)БО 12 не дається. Не зрозумілою є причина появи у П(С)БО 12 визначення ринкової вартості фінансової інвестиції, адже далі в тексті стандарту дана категорія ніде не використовується; більше того, в усьому стандарті застосовується поняття справедливої вартості фінансових інвестицій. Але ототожнювати ці два поняття буде не зовсім правильно, тому що говорити про ринкову вартість, виходячи з її визначення в П(С)БО 12, можна лише щодо фінансових інвестицій, що обертаються на активному ринку (так званих ринкових інвестицій), в той час як справедливу вартість можуть мати і ринкові і неринкові інвестиції, оскільки для її визначення досить навіть одного покупця і одного продавця, які добре обізнані, бажають здійснити подібну операцію та незалежні один від одного [55].

У процесі зростання обсягів прямих іноземних інвестицій та інвестиційної діяльності українських суб'єктів господарювання у зарубіжних країнах, виникне потреба розробки і впровадження окремих П(С)БО щодо інвестицій в дочірні та асоційовані компанії, фінансової звітності про частки у спільних підприємствах.

В цілому, приведення національних систем обліку і звітності до вимог міжнародних стандартів - це шлях до інтернаціоналізації обліку і його гармонізації, підвищення якості облікової інформації та довіри до неї з боку різних користувачів. Важливо, щоб методологія та інструментарій обліку інвестиційної діяльності, з одного боку, були адаптованими до національної специфіки і традицій обліково-аналітичної роботи, а з іншого, - враховували тенденції і перспективи міжнародної уніфікації систем обліку та аналізу інвестиційної діяльності.

1.3. Іноземні інвестиції в обліковій та інвестиційній політиці підприємства

За останні 10-15 років облік інвестицій пройшов декілька трансформаційних періодів. До кінця вісімдесятих років в обліку превалював затратний метод трактування інвестицій. За ним спрямування коштів на розвиток підприємства розцінювалося лише як капітальні вкладення, тобто затрати на будівництво, розширення, реконструкцію і придбання основних засобів. Таке розуміння інвестування надто звужував сферу його інформаційного відображення. Більшість показників в обліку і звітності базувалися тільки на інформації про здійсненні витрати щодо спорудження чи придбання основних засобів з їх деталізацією за кількома напрямками: об'єктами будівництва чи придбання, видами затрат (технологічною структурою). Виділено історичні етапи

обліку та аналізу інвестиційної діяльності кожного з цих етапів (рис. 1.5).

діяльності та визначено основні принципи

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

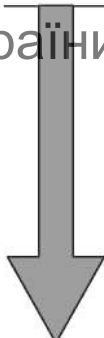
«Радянський» етап обліку та аналізу інвестиційної діяльності (до 1991р.)

- затратний метод трактування інвестицій;
- державне планування інвестиційної діяльності;
- система обліку ресурсного забезпечення інвестицій;
- складання окремого балансу до капітальних вкладеннях;

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

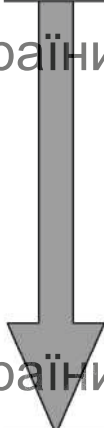
Етап обліку та аналізу інвестиційної діяльності до реформування бухгалтерського обліку і звітності в Україні (1991-1999рр.)

- розвиток фінансового інвестування, створення фондового ринку;
- основним джерелом фінансування інвестицій виступають вклади засновників, учасників, власників підприємств;
- у системі бухгалтерського обліку запроваджено нові рахунки для відображення довгострокових і короткострокових фінансових вкладень, випуску власних цінних паперів, їх купівлі-продажу;
- відсутність цілісної інформації про джерела формування інвестиційних ресурсів щодо проведених витрат;
- відсутність динамізму в оцінці позитивних зрушень, зіставленні доходів із витратами, виявленні ефекту від реалізації конкретних інвестиційних проектів;

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Етап реформування обліку та аналізу інвестиційної діяльності (з 1 січня 2000р.)

- прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р., реалізація Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням МСБО;
- розроблено та впроваджено П(С)БО і новий План рахунків;
- інвестиційні процеси на підприємстві окреслені як самостійний, відокремлений вид діяльності;
- термін «вкладення» замінено на «інвестиції», що означає відхід від затратного методу їх трактування та сприйняття інвестицій як процесу, сфери діяльності, джерела доходів інвестора.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Рис. 1.5. Історичні етапи обліку та аналізу інвестиційної діяльності [3]

Таблиця 3.1

Забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємств

промисловості і підвищення їх конкурентоздатності в умовах ринкових відносин після 1991 року у значній мірі визначається рівнем їх інвестиційної активності та діапазоном інвестиційної діяльності.

Успішна реалізація інвестиційної активності визначальною мірою залежатиме від утвердження ефективної системи мобілізації інвестиційних ресурсів та управління ними. Вирішити цю ключову проблему в попередні роки за умов економічної кризи було неможливо. Кризові процеси та інфляція призводили до порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в економіку: щороку значна частина заощаджень залишалася неконвертованою в інвестиції. Як наслідок, не повністю використовувалися можливості нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки.

За радянських часів ринок фінансових інвестицій тлумачився, як система інфраструктурних елементів, що ізолює фінансові ресурси від виробництва з метою привласнення спекулятивного прибутку. Нині не викликає сумніву той факт, що інвестиційний ринок є потужним важелем розвитку економіки країни, дієвим засобом мобілізації нагромаджень і спрямування фінансових ресурсів у ті галузі виробництва, які принесуть найбільший прибуток [33, с. 38].

З метою дослідження виникнення іноземних інвестицій розглянемо процес зародження та розвитку ринку фінансових інвестицій в Україні після 1991 року (табл. 1.1).

Іноземні інвестиції є об'єктивною необхідністю, обумовленою системою участі економіки країни в міжнародному поділі праці і переливом капіталу в галузі, які вільні для підприємництва. Необхідно активно залучати іноземні інвестиції, створюючи сприятливий інвестиційний клімат. В той же час існують і інші погляди про небажаність широкого доступу іноземного капіталу в українську економіку.

Таблиця 1.1

Періоди розвитку ринку іноземних інвестицій в Україні [34]

Роки	Події
1991	Прийняття Закону України «Про цінні папери і фондову біржу», створення української фондової біржі
1992-1993	Період появи перших українських акцій і перших торговців цінними паперами
1994-1996	Період масової приватизації. Виходить Декрет Кабінету Міністрів «Про довірчі товариства» і Положення «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії». Створення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку та прийняття Закону «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»
1997	Етап фактичного становлення ринку цінних паперів. Активно розвивається Перша фондова торговельна система (ПФТС). З'являються перші українські фондові індекси
1998	Український ринок характеризується процесами падіння, внаслідок кризи на азіатському фондовому ринку
1999	Випуск акцій зменшується. Це пояснюється завершальними етапами приватизації та корпоратизації
2000-2008	Поступове збільшення надходження іноземних інвестицій в Україну
2008-2009	Світова фінансова криза. Поступове зниження іноземних інвестицій в економіку країни
2009-2014	Відновлення інвестиційного клімату країни, поступове збільшення іноземних інвестицій в країну
2014-до тепер	Несприятлива фінансово-політична ситуація в країні, що вплинуло на скорочення іноземних інвестицій.

Іншою, логічнішою позицією, є погляди тих економістів, які у надходженні іноземного капіталу вбачають загрозу серйозної конкуренції українській промисловості. Вони заперечують низьку ціну підприємств, які виставляються на аукціони під час приватизації, в яких приймають участь іноземці. В США та Європі аналогічні об'єкти коштують набагато більше. Такі погляди потрібно брати до уваги.

Разом з тим об'єктивні закони світової економіки, процеси міжнародної міграції капіталу свідчать про те, що Україна не може стояти в стороні від активного залучення і використання іноземного капіталу.

Як свідчить практика, світове господарство і окремі національні господарства не можуть ефективно функціонувати без переливу капіталу в світовому масштабі,

без його ефективного використання. Це об'єктивна необхідність і одна з найважливіших рис сучасного світового господарства і міжнародних економічних відносин.

Поступове відкриття української економіки, її інтеграція у світові процеси і структури вимагатимуть тривалого часу і повинні здійснюватись поетапно, в міру визрівання відповідних внутрішніх та зовнішніх передумов. Ефективність інвестиційної діяльності характеризується системою показників і може бути оцінена з точки зору інвестора і суспільства. Інвестора цікавить насамперед економічна ефективність; суспільство зацікавлене як в економічній ефективності проекту, так і в соціальній. Іноземні інвестиції мають ряд безпосередніх переваг перед іноземними кредитами: цільовий характер інвестицій, зацікавленість інвестора в підвищенні ефективності господарювання (переважно економічної), зацікавленість у нарощуванні виробництва, а також у поверненні коштів. Усе це дає змогу говорити про вищу економічну і соціальну ефективність, корисність для України іноземних інвестицій у порівнянні з іноземними кредитами.

Найважливіше те, що прямі іноземні інвестиції можуть бути джерелом не лише такого необхідного капіталу, але також нової технології, навиків менеджменту і системи маркетингу. Ці ресурси в свою чергу стимулюють конкуренцію, новації, акумуляцію капіталу і завдяки цьому створюють робочі місця та економічне зростання. Функції, які виконують іноземні інвестиції викладені на рис. 1.6.

Виділяють наступні позитивні ефекти від залучення іноземних інвестицій:

модернізація - "залучення за допомогою іноземних інвестицій" світових моделей виробничих технологій і організації праці, які в результаті можуть бути використані на вітчизняних підприємствах;

- збільшення обсягів виробництва - ключовий фактор в умовах існуючої економічної кризи;

позитивний вплив на платіжний баланс;

- підвищення рівня ринкової конкуренції [39].

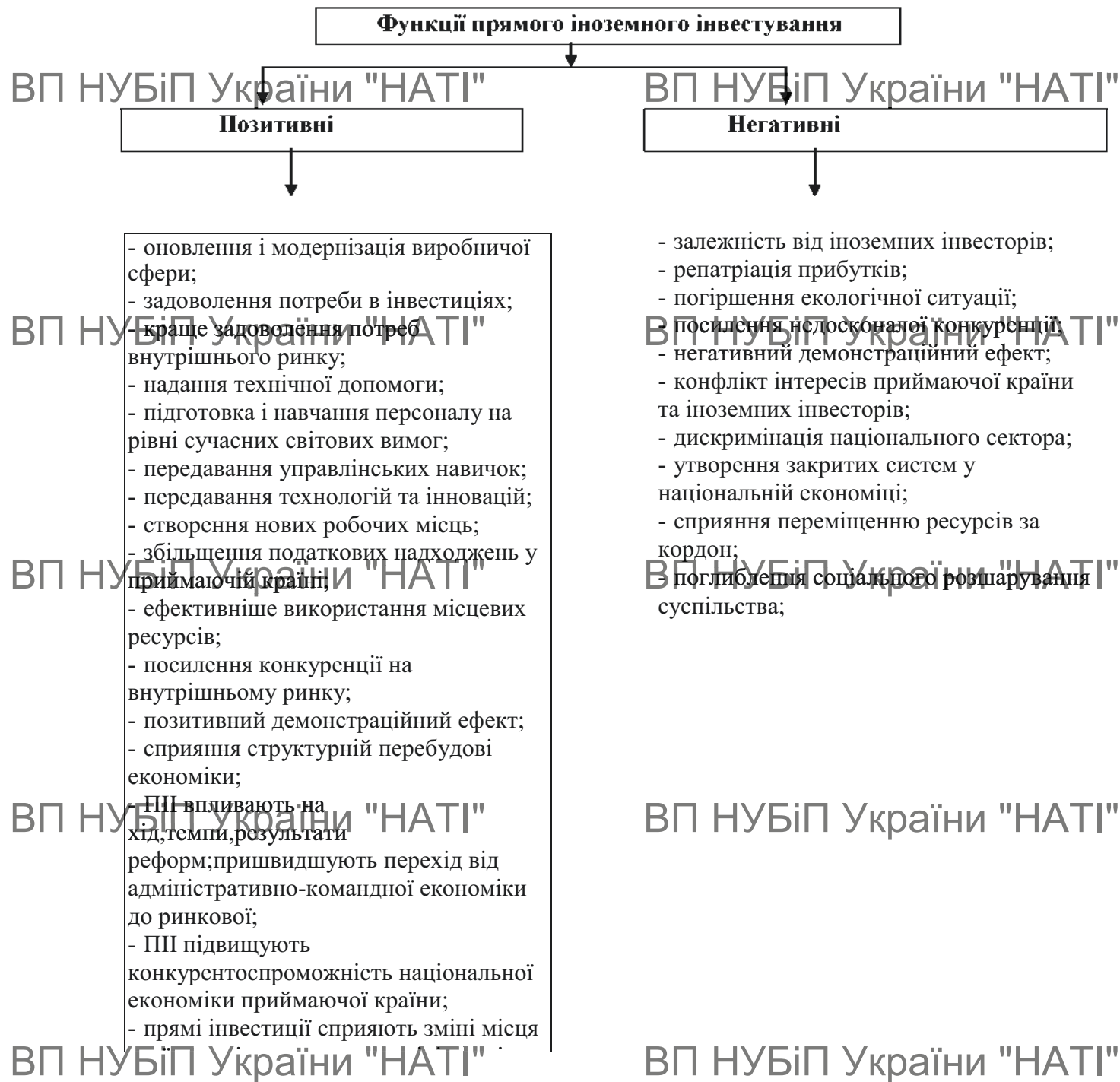

Рис. 1.6. Функції іноземних інвестицій [39]

Часто одним із позитивних наслідків здійснення іноземних інвестицій називають збільшення зайнятості. Але, насправді, важко точно визначити ефект впливу інвестицій на зайнятість. Наприклад, завдяки будівництву нових фабрик підприємствами з іноземними інвестиціями створюються нові робочі місця, але модернізація існуючих підприємств зачасти приводить до звільнення працюючих. Уряди країн з перехідною економікою прагнуть залучити інвесторів до створення

нових робочих місць, але їх дії не привели поки що до стабільних позитивних наслідків. Характерною рисою іноземного інвестування є вкладення коштів головним чином у вже існуючі виробничі потужності, а не створення нових, що знаходиться в руслі сформульованих світових тенденцій.

В результаті залучення прямих іноземних інвестицій відбувається покращання платіжного балансу шляхом збільшення експорту, економії імпорту та заміщення імпорту. Частина продукції підприємств з іноземними інвестиціями направляється на експорт. Таким підприємствам легше, ніж іншим місцевим виробництвам, розширити експорт, їх продукція наближається по якості до товарів, що виробляються в розвинутих країнах, важливу роль відіграють упаковка, дизайн і відповідність світовим стандартам. Іншими перевагами є зв'язки інвестора, доступ до дилерської і сервісної сітки, що важливо для експорту споживчих товарів.

Іноземні інвестиції створюють додаткову ринкову конкуренцію. В Україні існує дуже високий рівень концентрації виробництва в багатьох галузях. В цих умовах підприємства з іноземними інвестиціями можуть активізувати конкуренцію, використовуючи деякі свої переваги (вищу продуктивність праці, кращий маркетинг). Підвищення конкуренції є одним із факторів, що сприяє зменшенню загального рівня виробничих затрат на ринках окремих видів продукції. Поява підприємства з іноземними інвестиціями потребує від інших місцевих фірм здійснення технологічних і організаційних нововведень.

Отже привабливість прямих іноземних інвестицій зумовлена наступним:

імпорт прямих інвестицій веде до збільшення виробничих потужностей та ресурсів;

- сприяє поширенню передової технології і управлінського досвіду, підвищенню кваліфікації трудових ресурсів;

- з'являються не тільки нові матеріальні та фінансові ресурси, а й мобілізуються і більш продуктивно використовуються вже наявні ресурси;

- прямі інвестиції сприяють розвитку національної науково-дослідної бази;

- стимулюється конкуренція і пов'язані з нею позитивні явища (підрих позицій

місцевої монополії, зниження цін та підвищення якості продукції, що заміщає як імпорт, так і застарілі вироби місцевого виробництва);

- підвищують попит та ціни на національні (місцеві) фактори виробництва;
- збільшуються надходження у вигляді податків на діяльність міжнародних спільних підприємств;

- в умовах слабого контролю за використанням державних позик інвестиційний ризик переноситься на іноземних інвесторів, які самостійно вирішують проблему самоокупності.

Є ряд факторів, що зменшують позитивний вплив прямих іноземних інвестицій на економіку приймаючої країни. Тому важливо враховувати їх при розробці ефективного економічного механізму залучення іноземних інвестицій.

Опоненти іноземних інвестицій надають велику увагу таким моментам як недопущення продажу землі іноземцям. Ця вимога дуже стримує надходження іноземного капіталу, оскільки наявність приватної власності на землю є необхідною умовою для здійснення інвестицій.

Зрозуміло, що придбання стратегічно важливих підприємств іноземцями недопустима. Можливі випадки приватизації іноземними інвесторами підприємств, які виступають конкурентами для них на світовому ринку з тим, щоб не допустити їх самостійного розвитку. Тому держава повинна контролювати дії транснаціональних корпорацій, пов'язані з викупом місцевих підприємств.

Перед країною, яка залучає іноземні інвестиції, виникає дилема: якщо законодавство буде "занадто" обмежуючим, то іноземний капітал не буде інвестуватися, якщо ж занадто ліберальним, то в деяких випадках при погіршенні економічної або політичної ситуації іноземні інвестори стануть одночасно вивозити як прибуток, так і початкові інвестиції, що може призвести до платіжної кризи.

Ще одна проблема виникає у зв'язку з державним регулюванням іноземних інвестицій. Якщо держава буде прагнути жорстко їх контролювати, потік інвестицій зменшиться; якщо ж не буде ніяких державних обмежень і стимулів, то іноземні інвестори будуть враховувати лише особисті інтереси. Держава повинна створити ефективну систему стимулювання іноземних інвестицій. Світовий досвід показує,

що іноземних інвесторів приваблюють просто регіони з меншим рівнем заробітної плати. Іноземний капітал інвестується в країни з вищим рівнем зарплатні, який компенсується кращою інфраструктурою, більш розвинутою економікою і ефективнішою адміністрацією.

Проблема виникає і при появі на ринку продукції підприємств з іноземними інвестиціями. Конкурентні переваги цих фірм можуть призвести до банкрутства місцевих виробників, що викликає підвищення рівня безробіття. Звичайно, з економічної точки зору, це є виправданим: ефективніші виробники витісняють слабших конкурентів. Але в багатьох випадках виникає протидія, що направлена на захист національних інтересів. Вже сьогодні в деяких галузях спроби здійснити іноземні інвестиції зустрічають опір.

Також потрібно відмітити наступне:

- імпортовані ресурси працюють для окупності та отримання прибутку, який потім вивозиться. У довгостроковій перспективі відтік коштів через репатріацію прибутку повинен перевищувати величину первинних вкладів. Тому говорити про зростання виробничого потенціалу країни за рахунок іноземних інвестицій виправдано тільки у тому плані, що ці інвестиції стимулюють економічний розвиток приймаючої країни в цілому;

- цілі іноземного інвестора можуть не збігатися з національними. На практиці, як правило, не вдається уникнути зіткнення національних інтересів та інтересів іноземних інвесторів. Нерідко має місце дискримінація національного сектора, яка посилюється правовими заходами макроекономічного стимулювання;

- підприємства з іноземними інвестиціями як канали передачі технології часто стають відносно закритими анклавом у національній економіці, слабо пов'язаними з іншою її частиною. Крім того, на практиці, приймаюча країна (навіть промислово розвинута) майже не бере участі у створенні нової технології, а отримує її кінцевий продукт. Передача частини науково-дослідних робіт має місце переважно у низько технологічних галузях;

- прямі іноземні інвестиції можуть вступати в угоди з діючою на місцевому ринку олігополією, яка не зацікавлена «збивати ціни», також вони можуть справляти

стримуючий вплив на національне підприємництво, поглинаючи фінансові накопичення у місцевій та іноземній валюті;

- суттєві експортні надходження найбільш реальні у сировинних галузях, а в обробній промисловості іноземні інвестиції мають переважно імпортозаміщуючий характер:

- нерегульований розвиток підприємств з іноземними інвестиціями може підсилити соціальне розшарування громадян.

Таким чином, розглядаючи в цілому двоякий вплив іноземного інвестування на економіку країни-реципієнта, можна зробити наступний висновок. З одного боку, залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України несе значні переваги.

Це підтверджує досвід багатьох країн Центральної та Східної Європи. Багато підприємств з іноземними інвестиціями демонструють вищі, порівняно з середніми

по країні вкладення капіталу, продуктивність праці, ефективність виробництва та питому вагу в експорті. Продуктивність та обсяги реалізації продукції на них збільшуються значно швидше порівняно з суто національними господарськими одиницями. А, з другого боку, для запобігання негативних моментів, даний процес

потребує відпрацювання регулюючого механізму, завдяки якому іноземне інвестування стане взаємовигідним. Отже, залучення іноземних інвестицій є однією з ключових проблем економічної реформи в Україні.

Прямі іноземні інвестиції приносять з собою необхідний капітал, новітні технології і такі нематеріальні ресурси як організаційні, маркетингові та управлінські знання. Ці фактори, в свою чергу, можуть відігравати вирішальну роль

по реструктуризації та диверсифікації економіки та підвищенню рівня її конкурентоспроможності. Найзагрозливішою для України, у цьому аспекті, є не просто не конкурентоспроможність продукції, підприємств, галузей, національної економіки в цілому, а можливість системного відриву її від групи провідних країн

через несумісність технологій, низьку здатність економіки до інвестицій і нововведень, а також структурно-галузеву, інституційну та соціально-культурну несумісності.

Для України як держави, що будує ринкову економіку, важливо розглядати

залучення іноземних інвестицій у контексті структурних змін та економічного зростання. Без оновлення виробничого апарату, а отже без ефективної інноваційної, технічної і технологічної політики, основаної в тому числі на розробці сучасного механізму залучення прямих іноземних інвестицій, досягти ефективного росту важко. Потреба в інвестиціях є надзвичайно гострою. Україні потрібна допомога Заходу, і в першу чергу технологічна. Без технологічного прориву Україна залишиться сировинним придатком, тому потрібні послідовні і рішучі зусилля, щоб перейти до відродження. Сучасний стан економіки України зобов'язує до проведення активної інноваційної та інвестиційної політики, без цього просто немає майбутнього.

Пріоритетними завданнями, які покликані вирішити іноземні інвестиції в

Україні, є:

- структурна реформа економіки;
- технологічне оновлення виробництва;
- виробництво товарів широкого споживання;
- подолання залежності країни від імпорту.

Слід відзначити, що цілі інвесторів, які приходять на вітчизняний ринок, приходять у протиріччя із внутрішньою програмою. Так, у структурі господарства їх перш за все цікавлять сировина, метал, вугілля, продукти хімічної промисловості. Інтерес викликають підприємства, що володіють певними технологічними перевагами і перспективою розвитку, а також науково-технічним потенціалом. Тобто, саме можливість спрощеного, дешевого доступу до сировинного ринку, науково-технологічної бази та кваліфікованої робочої сили привернула увагу іноземців. Якщо Україна прагне отримати через пряме іноземне інвестування доступ до сучасних технологій, то західні фірми реалізують технології, життєвий цикл яких уже пройшов половину свого шляху, на світових ринках вони не конкурентні.

Невигідність споживачів українського ринку дає можливість продовжити життя застарілим і неприбутковим на західному ринку товарам. А отже, конкурентоспроможні світові корпорації орієнтуються на глобальні експортні стратегії, а не на розвиток внутрішнього виробництва товарів. Без значного

цілеспрямованого збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій не можливо сподіватись на подолання залежності України від імпорту

Таким чином, іноземні інвестиції, по-перше, не можуть відчутно вплинути на українську економіку у зв'язку з недостатніми обсягами. Незначну довіру західних підприємців обумовлює високий рівень інвестиційного ризику в Україні. По-друге, ті інвестори, що вже й прийшли на внутрішній ринок, не поспішають вирішувати проблеми та завдання українських партнерів. Отже необхідно збільшувати обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну як в абсолютному обсязі, так і з точки зору їх впливу на ключові макроекономічні показники і пропорції.

Безумовно зв'язок інвестиційної активності та економічного росту односторонній, тут діє взаємообумовленість. Економічне зростання залежить від інвестиційної діяльності. Створення дочірніх підприємств зарубіжних компаній та розширення їх за рахунок місцевого капіталу сприяє ринковим перетворенням. У свою чергу реформи в національній економіці сприяють залученню в країну приватних іноземних інвестицій. При всій очевидності цього обґрунтування, складність полягає в тому, як створити початковий імпульс зростання інвестиційної активності та економічного росту. У кожній країні ця проблема вирішується по-своєму, в залежності від внутрішніх і зовнішніх умов розвитку. Такий досвід набули не лише економічно розвинуті, але й країни, що розвиваються.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародних відносин дає змогу зробити висновок про те, що прямі іноземні інвестиції стали особливо важливим фактором економічної інтеграції в світі. Вони відіграють все більшу роль в стимулюванні структурної перебудови, особливо в країнах, що розвиваються. Однією з причин, що не дозволяє найбільш повно залучати як зовнішні, так і внутрішні інвестиційні ресурси, є неповне і необ'єктивне розкриття інформації про інвестиційні процеси в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Тому, для того, щоб підприємство могло вільно залучати інвестиції та здійснювати інвестування самостійно, воно має організувати бухгалтерський облік і аналіз на підприємстві таким чином, щоб інвестори та власники володіли повним обсягом інформації щодо інвестиційної діяльності підприємства, результатами її діяльності задля ефективного

господарювання в майбутньому.

Метою організації бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту іноземних інвестицій на підприємстві є забезпечення об'єктивної оцінки, своєчасного реєстрування та повного відображення в облікових регістрах операцій, пов'язаних із інвестиціями, узагальнення інформації про такі операції у звітності з метою забезпечення інформаційних потреб зацікавлених осіб. Виходячи з вищезазначеного, організація обліку іноземних інвестицій полягатиме у наступному (рис. 1.7)

Рис. 1.7. Основні складові організації обліку іноземних інвестицій

Належним чином організований бухгалтерський облік, аналіз та аудит - це запорука успішного ведення бізнесу, який приносить не тільки дохід, але і є конкурентоспроможним на сучасному ринку товарів та послуг. Розглядаючи складові організації бухгалтерського обліку, необхідно зауважити про важливість кожної з них, проте, доцільно більше приділити уваги формуванню облікової політики на підприємстві, а саме елементів, які мають включатися до неї в частині операцій з фінансовими інвестиціями.

В основному в обліковій політиці більшості підприємств зазначено, що товариство має затверджену облікову політику відповідно до вимог п. 5 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [27]. Облікова політика підприємства передбачає принципи та методи організації і ведення

бухгалтерського обліку на підприємстві, порядок складання звітності та інші організаційні аспекти здійснення господарської діяльності. Основоположення облікової політики підприємства відповідають прийнятим в Україні стандартам бухгалтерського обліку та діючим нормативно-правовим актам щодо здійснення облікової політики на підприємстві. В більшості облікових політик підприємств не наводились навіть методи обліку іноземних інвестицій, а лише зазначалися пункти П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [55] та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [27].

Тому, вважаємо за необхідність розглянути основні елементи стосовно обліку операцій з іноземними інвестиціями, які мають бути включені до Положення про облікову політику на підприємстві. Для оцінки якості інформації щодо обліку фінансових вкладень необхідно врахувати: джерела отримання інформації і мету, з якою вона створена; методику утворення інформації; базу, на якій створена інформація; об'єкт, для якого створена інформація; коло витрат, які враховані у вартісній інформації; ціни, на який період створена економічна інформація; актуальність інформації на період; рівень витрат, доходів і прибутку; рівень врахування ризику в розрахунках техніко- економічних показників [33].

Підприємство, яке здійснює операції пов'язані з іноземними інвестиціями має юридично правильно сформувати первинні документи з обліку інвестицій, заключати вигідні договори з придбання інвестицій, своєчасно і відповідно до облікової політики робити переоцінку до справедливої вартості, не втрачати контролю за інвестиціями, які обліковуються за методом участі в капіталі; своєчасно та достовірно відображати в звітності операції з придбанням, переоцінкою та погашення іноземних інвестицій.

Проаналізувавши основні положення облікової політики ТОВ «Микулинецький Бровар» можна зробити висновок, що організації обліку операцій з фінансовими інвестиціями приділено досить мало уваги, в Положеннях про облікову політику наводиться досить малий (а то і взагалі відсутній) перелік елементів стосовно обліку та відображення в бухгалтерському обліку фінансових інвестицій. Тому, вважаємо за потрібне розробити окремі підпункти в розділах

Положення про облікову політику ТОВ «Журавка», які стосуватимуться саме іноземних інвестицій. Елементи облікової політики в частині операцій з іноземними інвестиціями, які необхідно включити до складу Положення про облікову політику ТОВ «Микулинецький Бровар» наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Елементи облікової політики в частині операцій з іноземними інвестиціями [3]

Складові облікової політики	Елементи облікової політики
Організаційна складова	Встановлення відповідальних осіб за ведення бухгалтерського обліку операцій з іноземними інвестиціями та визначення їх посадових прав і обов'язків
Методична складова	Первісна оцінка іноземних інвестицій, методи оцінки фінансових інвестицій, методи амортизації знижки (премії) дисконту, порядок визначення амортизованої (дисконтованої) собівартості
Технічна складова	Затвердження типових форм первинних документів, що використовуються для оформлення операцій з іноземними інвестиціями; розробка форм звітності щодо внутрішнього контролю за іноземними інвестиціями; порядок заповнення і строки подання внутрішньої звітності щодо операцій з іноземними інвестиціями

Елементи облікової політики в частині операцій з іноземними інвестиціями повинні містити ряд специфічних складових для їх ефективного відображення в системі бухгалтерського обліку та прийняття ефективних управлінських рішень.

Сьогодні власники не приділяють належної уваги формуванню облікової політики, що негативно впливає на обліковий процес та визначення фінансових результатів. Різноманітність варіантів ведення обліку інвестицій призводить до певних незручностей у регламентації цієї ділянки обліку в нормативних документах, виникають труднощі в освоєнні методології та організації обліку. Щодо обліку іноземних інвестицій, то тут також існує низка проблем. В першу чергу це відсутність належно організованого обліку операцій з інвестиціями на підприємстві,

яке характеризується недосконалістю облікової політики на підприємстві.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Висновки до розділу 1

1. Неоднозначне тлумачення у економічній літературі поняття «інвестиції» полягає в тому, що основним дискусійним моментом вчених-економістів є визначення таких понять: суб'єкти та об'єкти інвестування; характер економічних ресурсів, які вкладаються; часовий горизонт інвестицій. З метою організації ефективного обліку та комплексного аналізу, дано визначення поняття «інвестиції», які є всіма видами майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект». А тому розгляд їх сутності, класифікації, характеристики та визначення середовища інвестування є важливим елементом структури управління інвестиційним процесом.

2. Для організації ефективного обліку, аудиту і з метою комплексного аналізу важливе значення має класифікація інвестицій, яку можна проводити, виходячи з різних критеріїв - їх видів, об'єктності, суб'єктності, величини, терміновості тощо! Привертає увагу той факт, що у національних П(С)БО відсутня класифікація інвестицій. Внаслідок такого непослідовного підходу у вітчизняному обліку через відсутність нормативно затвердженої класифікації інвестицій, як альтернатива, пропонується комплексна їх класифікація.

3. В результаті дослідження виділено три етапи обліку, аналізу і аудиту інвестиційної діяльності:

- 1) «Радянський етап» обліку і аналізу інвестиційної діяльності (до 1991р.);
- 2) Етап обліку і аналізу інвестиційної діяльності до реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні (1991-1999рр.);
- 3) Етап реформування обліку і аналізу інвестиційної діяльності (з 1 січня 2000 року).

Кожен з цих історичних етапів обліку і аналізу інвестиційної діяльності має свої переваги та недоліки. Проте, найголовнішим досягненням останнього

десятиріччя у сфері обліку і аналізу інвестиційної діяльності в нашій країні є виникнення та активізація поняття «іноземні інвестиції».

Запропоновано уточнене визначення поняття «іноземні інвестиції», як вкладень іноземними інвесторами (у передбачених законом формах) речей, грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей, майнових прав, цінних паперів в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення соціального ефекту та інших вигод у підприємства будь-якої організаційно-правової форми. Дослідження теоретичних основ іноземних інвестицій свідчить про те що на сучасному етапі стрімко зростає роль іноземних інвестицій як необхідного фактора економічного розвитку України, адже вони є не тільки джерелом капіталу, а й нових технологій, сприяють розвитку нових галузей, стимулюють експорт, позитивно впливають на регіональний розвиток, на ринки капіталу та праці, здатні зміцнити національну валюту, покращити платіжний баланс.

Проте, на сьогодні, практично відсутній належно організований облік операцій з іноземними інвестиціями на підприємстві, яке характеризується недосконалістю облікової політики на підприємстві. Різноманітність варіантів ведення обліку інвестицій призводить до певних незручностей у регламентації цієї ділянки обліку в нормативних документах, виникають труднощі в освоєнні методології та організації обліку. Тому, доцільно внести деякі зміни щодо змісту Положення про облікову політику в частині операцій з іноземними інвестиціями

ТОВ «Журавка»

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБЛІКУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Оцінка інвестицій в бухгалтерському обліку

В умовах асоціації України з Європейським Союзом, входу у Світову організацію торгівлі і залучення іноземного інвестора гостро постає питання у визначенні та використанні адекватних методів оцінки інвестиційних ресурсів у вітчизняних умовах та їх адаптації до зарубіжної практики.

Вітчизняні економісти проф. Кужельний М.В. та проф. Лінник В.Г. визначають поняття «оцінки», як «спосіб вираження з допомогою грошового вимірника наявності та руху господарських засобів» [40, с. 190].

Соколов Я.В. вказує, що «вартісна оцінка в бухгалтерському обліку є загальним вимірником, який дає змогу узагальнити всі господарські факти - явища та процеси» [62, с. 61]. Оцінка - це елемент методу бухгалтерського обліку, за допомогою якого можна визначити та виміряти у грошовому вимірнику процеси господарської діяльності підприємства в цілому.

Метою оцінки майна підприємства або його окремих активів є визначення на певну дату найбільш об'єктивної і реальної їх вартості в ринкових умовах. Вона є найважливішим атрибутом при приватизації, купівлі-продажу майнового комплексу, чи окремих його складових. Нарахування амортизації і зносу довгострокових необоротних активів є способом уточнення оцінки їх реальної вартості, а також формою повернення капіталу інвесторові [64, с. 65].

Оцінка служить важливим елементом в управлінні інвестиційними процесами як для власних потреб інвестора, так і для акціонерів, банків та інших зовнішніх користувачів економічної інформації. Без відповідно проведеної оцінки вкладених інвестиційних ресурсів «інвестори не зможуть отримати надійну інформацію про те, що відбувається з їх грошима» [41, с. 14], а безпосередні виконавці інвестиційних проектів не матимуть змоги здійснювати належне управління та контроль за

реалізацією цього проекту.

Проводячи будь-яку оцінку активів у бухгалтерському обліку, ми стикаємось із двома основними моментами:

- характеристикою об'єкту оцінки (що саме оцінюється, об'єкт реального чи фінансового інвестування);
- характеристикою видів вимірників, які використовуються в процесі оцінки.

У світовій практиці застосовуються різні види оцінки активів, здійснених чи прогнозованих інвестицій. З точки зору обліку, аналізу і аудиту інвестиції поділяються на капітальні (реальні) та фінансові. Тому, щоб краще дослідити види та методи оцінки інвестицій слід їх розглядати окремо.

Здійснюючи оцінку капітальних інвестицій, необхідно перш за все визначити, чим є у дійсності самі об'єкти інвестування. У натуральному виразі вартість капітальної інвестиції складається з вартостей матеріальних цінностей, нематеріальних активів чи цілісних об'єктів основних засобів, які потрібні для здійснення цієї інвестиції. Окремо потрібно виділити грошові ресурси, що будуть забезпечувати процес реального інвестування.

При оцінці активів використовують різні підходи, щодо методів оцінки в інвестиційному процесі. Проф. Крупка Я.Д. звертає увагу на два підходи щодо оцінки майна в інвестиційному процесі - підхід об'єкта інвестування та підхід суб'єкта інвестування [38, с. 34].

Даний підхід щодо поділу оцінки майна в інвестиційному процесі з позиції суб'єкта та об'єкта інвестування є досить слушним, оскільки від цього буде залежати вибір видів та методів оцінки [23, с. 41].

Щоб здійснити оцінку капітальних інвестицій, слід провести цілий комплекс оціночних процедур, які можна умовно поділити на декілька етапів (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Схема основних етапів оцінки об'єкта капітальних інвестицій [23]

Слід зазначити, що при здійсненні капітальної інвестиції не менш важливим напрямом здійснення оцінки буде визначення вартості елементів, що складатимуть майбутню вартість цілого об'єкта залучення коштів з метою управління та оптимізації витрат. Оцінка витрат на інвестицію має слугувати і для прогнозу оцінки майбутньої користі від проекту.

Історична собівартість капітальних інвестицій повинна складатися з наступних об'єктів витрат [23, с.29]:

- матеріальні затрати - вартість матеріальних активів (матеріалів, палива, запчастин, устаткування до монтажу) - за фактурними (зазначеними в первинних документах) цінами;
- вартість робочої сили (витрати на оплату праці);
- відрахування на загальнообов'язкове державне страхування (пенсійне; у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, народженням і похованням; на випадок

безробіття; від нещасних випадків на виробництві; медичне; інші види страхування

передбачені чинним законодавством);

- амортизація основних засобів і нематеріальних активів;
- інші витрати (транспортно-заготівельні, заготівельно-складські та ін.)
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні» [75] принципово регламентує проведення оцінки активів, виходячи з таких

принципів:

- обачності, тобто використання методів оцінки, що запобігають завищенню активів;
- історичної (фактичної) собівартості - оцінки, що виходить з витрат на придбання активів.

Проте необхідно відзначити, що у випадку з обліком капітальних інвестицій використання цих принципів є недостатньою. Специфіка економічної природи матеріальних ресурсів, їх залежність від багатьох факторів викликає потребу використання додаткових видів та методів оцінки. У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, зокрема у МСФЗ та П(С)БО розглянуто різні методи оцінки

капітальних інвестицій, порівняльну характеристику яких подано у табл. 2.1. У П(С)БО оцінка активів може здійснюватися за такими методами:

- поточна собівартість, за якою активи відображаються в обліку за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б заплачена у разі придбання даного активу на поточний момент. За такою оцінкою пропонується вести облік

матеріальних основних засобів (крім землі, будівель і споруд);

- поточна ринкова вартість - вартість реалізації, тобто сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активів в ході звичайної реалізації. Цей метод оцінки рекомендовано застосовувати для обліку землі, будівель, споруд, машин та устаткування (у разі

відсутності даних про ринкову вартість останніх їх облік може вестися за поточною відновлюваною вартістю). Оцінку за поточною вартістю пропонується застосовувати також в обліку цінних паперів, нематеріальних активів;

Порівняльна характеристика методів оцінки капітальних інвестицій

№	ПС(С)БО України "НАТІ"	МСФЗ України "НАТІ"
1.	Поточна собівартість	Поточна собівартість
2.	Поточна ринкова вартість	Ринкова вартість
3.	Теперішня вартість	Теперішня вартість
4.	Ліквідаційна вартість	Ліквідаційна вартість
5.	Первинна вартість	Вартість реалізації
6.	Переоцінена вартість	Чиста вартість реалізації
7.	Амортизаційна вартість	Балансова вартість
8.		Справедлива вартість
9.		Історична собівартість
10.		Негарантована ліквідаційна вартість
11.		Сума очікуваного відшкодування

- теперішня вартість - приведена шляхом дисконтування майбутніх чистих грошових надходжень, що очікуються в результаті звичайної діяльності підприємства. За теперішньою вартістю пропонується проводити оцінку довгострокової дебіторської заборгованості, поточних і довгострокових зобов'язань тощо;

- ліквідаційна вартість - сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією);

- первинна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів;

- переоцінена вартість - вартість необоротних активів після їх переоцінки. Підприємство переоцінює об'єкт основних засобів, якщо його залишкова вартість значно відрізняється від справедливої вартості на дату балансу;

- вартість, яка амортизується - первинна або переоцінена вартість

необоротних активів за вирахуванням їх ліквідційної вартості;

МСФЗ передбачають певну свободу у виборі методик оцінки матеріальних цінностей, вони не обмежуються рекомендаціями з вибору мінімальної оцінки з двох можливих. Оціночні вимірники можуть обиратися та використовуватися в обліку самим підприємством, на розсуд його керівництва, але передумовлене те, що на рівні бухгалтерії за весь звітний період в оціночній базі не відбуватиметься змін, окрім тих, що викликані зміною чинного законодавства. У МСФЗ передбачаються наступні оціночні методики:

- ринкова вартість - сума, яку можна отримати від продажу або сплатити за придбання (фінансового) інструмента на активному ринку;

історична собівартість - активи відображаються за сумою сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої, щоб придбати їх, на момент їх придбання;

- поточна собівартість - сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого ж або еквівалентного активу на поточний момент;

вартість реалізації - сума грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в ході звичайної реалізації;

- чиста вартість реалізації - розрахункова ціна продажу за умов звичайної господарської діяльності, мінус розрахункові витрати на завершення виробництва та розрахункові витрати, потрібні для здійснення продажу;

теперішня вартість - поточна оцінка теперішньої дисконтованої вартості майбутніх чистих надходжень грошових коштів під час звичайної діяльності підприємства;

балансова вартість - сума, за якою актив включається до балансу після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації;

- справедлива вартість - сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними

сторонами;

ліквідаційна вартість - чиста сума, яку підприємство очікує отримати за актив по закінченні строку його корисної експлуатації після вирахування очікуваних витрат на вибуття;

- негарантована ліквідаційна вартість - та частина ліквідаційної вартості зданого в оренду активу (оцінена на початку строку оренди), продаж якого орендодавцем не гарантується або гарантується лише стороною, пов'язаною з орендодавцем;

- сума очікуваного відшкодування - сума, яку підприємство очікує отримати в результаті майбутнього використання активу, включаючи його ліквідаційну вартість при вибутті.

Оцінка фінансових інвестицій для формування інформації в бухгалтерському обліку та розкриття цієї інформації у фінансовій звітності здійснюється у двох випадках: при безпосередньому здійсненні фінансової інвестиції (первісна оцінка) та при складанні фінансової звітності (оцінка на дату балансу).

Фінансові інвестиції при безпосередньому придбанні оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю. Первісна оцінка фінансових інвестицій є однаковою як для поточних, так і для довгострокових фінансових інвестицій. Собівартість фінансових інвестицій складається з:

- ціни придбання;

- комісійних винагород (суми, що сплачуються на користь фінансових посередників);

- мита, яке сплачується державі при засвідченні договорів купівлі-продажу цінних паперів;

- податків, зборів, обов'язкових платежів, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій, які не відшкодовуються підприємству;

інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням фінансових інвестицій.

Якщо ж придбання фінансових інвестицій здійснюється шляхом обміну на цінні папери власної емісії, то собівартість визначається за справедливою вартістю

переданих цінних паперів. Якщо придбання фінансової інвестиції здійснюється шляхом обміну на інші активи, то її собівартість визначається за справедливою вартістю цих активів.

Проблема визначення реальної вартості фінансових активів в процесі інвестування є досить новою для вітчизняних вчених-економістів та досить відповідальною. Ринок фінансових інвестицій, як фондовий ринок є одним з найчутливіших регуляторів сучасної ринкової економіки. Тому постає питання формування належного інструментарію для здійснення оцінки фінансових інвестицій. Для точного та найбільш оптимального оцінювання фінансових активів необхідно вивчити існуючий світовий досвід та адаптувати його до вітчизняних умов ринкового середовища. На сьогоднішній день у вітчизняній та у зарубіжній практиці застосовуються різні методологічні підходи щодо оцінки фінансових інвестицій. В обліковій практиці США капіталовкладення в акції можуть обліковуватися [11, с.84]:

- за ринковою вартістю - ціною купівлі-продажу на ринках цінних паперів. Визначається на основі біржових котирувань, за публікаціями в бюлетенях фондових бірж тощо; є базою при складанні фінансової звітності;
- за балансовою вартістю, яка визначається як сума коштів, яку отримує кожен акціонер при ліквідації підприємства - при продажу всіх активів, погашенні всіх зобов'язань та розподілі грошових коштів серед акціонерів;
- за ліквідаційною вартістю - аналогом балансової, але при продажу за ціною вище чи нижче балансової;
- за викупною вартістю - для обліку акцій, що випущені з правом наступного їх викупу самим емітентом (з метою їх анулювання, наступного продажу за більш високою ціною, продажу персоналу за пільговими цінами тощо).

Вперше оцінку фінансових активів саме за ринковими цінами в США почали здійснювати на початку 30-х років XX століття. Після неодноразових змін в законодавстві протягом більш ніж 60-ти років зараз в Сполучених Штатах Америки все-ж повернулись до оцінки поточних капіталовкладень на єдиній базі - за поточною ринковою ціною - замість можливих альтернатив [11, с.122].

В Україні згідно чинних нормативних документів придбані фінансові інвестиції первісно оцінюються за собівартістю. Фінансові інвестиції, які придбані шляхом обміну зараховуються за справедливою вартістю переданих активів. Згідно П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедливою вартістю цінних паперів вважається поточна ринкова вартість [64]. Фінансові інвестиції, що одержані підприємством до їх погашення (облігації та інші подібні цінні папери), відображаються на дату балансу за амортизованою вартістю.

В залежності від способу придбання фінансових інвестицій формується їхня собівартість (рис. 2.2). Згідно П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» є три способи придбання фінансових інвестицій: за кошти, в обмін на інші активи (не грошові кошти) та в обмін на цінні папери власної емісії [55].

Що стосується перших двох способів придбання фінансових інвестицій, слід зауважити, що активи складаються з майна у матеріально-речовій формі та майнових прав, які є правами вимоги особи за зобов'язаннями, за якими вона є кредитором. Кошти також є активами. Актив можна продавати за гроші, а можна обмінювати на інші активи з вигодою (теперішньою чи майбутньою) для держателя таких активів. Тому як у першому, так і у другому випадках йдеться про обмін активу (коштів) або активу (не грошових коштів) на інший актив, а саме на фінансову інвестицію. У цьому і є їх спільність.

Відмінність полягає у тому, що при першому способі придбання відбувається одна операція, а саме купівля фінансової інвестиції - активу за кошти, а при другому - дві операції (продаж активу, іншого ніж кошти, та купівля фінансової інвестиції - активу). При третьому способі також відбувається одна операція - формування зареєстрованого капіталу за рахунок залучення активу у вигляді фінансової інвестиції.

Оцінка фінансових інвестицій

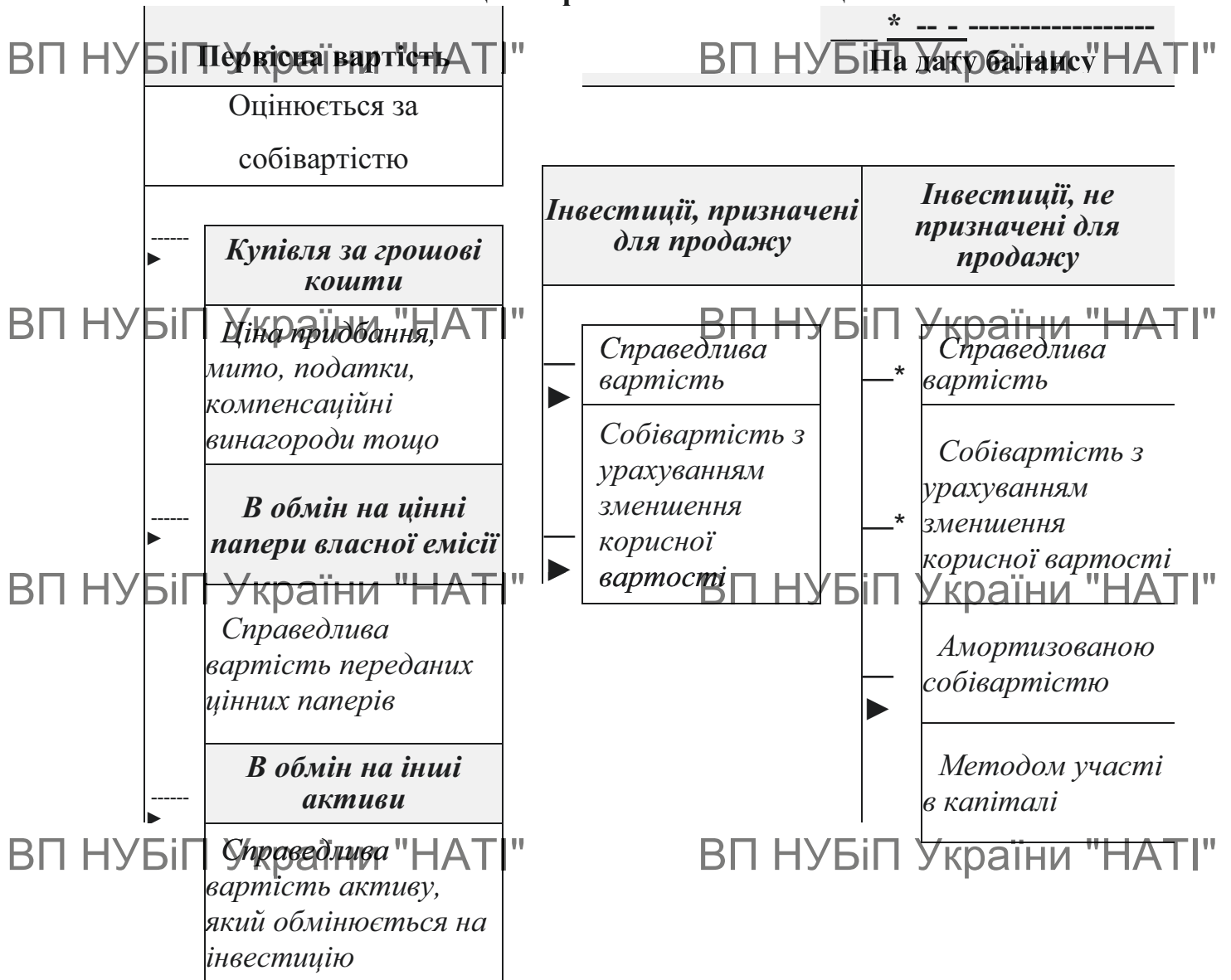

Рис. 2.2. Оцінка фінансових інвестицій згідно НП(С)БО

Під час придбання фінансової інвестиції за кошти до її собівартості включають: ціну придбання, комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати, безпосередньо пов'язані з її придбанням. При придбанні фінансової інвестиції шляхом обміну на активи, інші ніж кошти, собівартість фінансової інвестиції визначають за справедливою вартістю цих активів. Під час придбання фінансової інвестиції шляхом обміну на цінні папери власної емісії її собівартість визначають за справедливою вартістю переданих

цінних паперів. Вартість фінансових інвестицій підприємств від однієї дати балансу до іншої змінюється. Фактично, відбувається переоцінка фінансових інвестицій на дату балансу. Метод оцінки фінансової інвестиції на дату балансу залежить від того, як класифікують придбану фінансову інвестицію (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Фінансові інвестиції підприємств за методом оцінки на дату балансу

№ з/п	Види фінансових інвестицій	Ознака за терміном здійснення	Оцінка на дату балансу
1.	Інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства	Довгострокові	За методом обліку участі в капіталі
2.	Інвестиції в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, при цьому:		
2.1.	такі підприємства ведуть діяльність в умовах, що обмежують їх здатність передавати кошти інвестору протягом періоду, який перевищує 12 місяців	Довгострокові	За справедливою вартістю
2.2.	інвестиції придбані та утримуються для продажу протягом 12 місяців від дати придбання	Поточні	За справедливою вартістю
3.	Інвестиції в інші підприємства, при цьому:		
3.1.	утримуються підприємством протягом періоду, який перевищує 12 місяців, або не реалізуються вільно на ринку	Довгострокові	За справедливою вартістю
3.2.	придбані підприємством для продажу протягом періоду, який не перевищує 12 місяців, і вільно реалізується на ринку	Поточні	За справедливою вартістю

Методів оцінки на дату балансу може бути декілька: оцінка за методом участі в капіталі, оцінка за амортизованою собівартістю, оцінка за справедливою вартістю та собівартістю з урахуванням зменшення корисності. Оцінку за методом участі в капіталі підприємства застосовують для оцінки фінансових інвестицій в асоційовані підприємства (пакет акцій, що належить інвестору, становить більше 20% статутного капіталу об'єкту інвестування); у дочірні підприємства (пакет акцій, що

належить інвестору, становить більше 50% статутного капіталу об'єкту інвестування); та у спільні підприємства зі створенням юридичної особи.

При використанні цього методу фінансові інвестиції на дату балансу відображаються за вартістю, яку визначають з урахуванням усіх змін у власному капіталі об'єкту інвестування (крім тих, які є результатом спільних дій інвестора та об'єкта інвестування). При цьому враховують фінансові результати діяльності об'єкта інвестування, а також наявність дооцінки або уцінки активів та враховують дивіденди, якщо такі мали місце.

Метод оцінки фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю застосовують до інвестицій, які одержані підприємством до їх погашення. За амортизованою собівартістю на дату балансу оцінюють такі фінансові інвестиції, як облігації та аналогічні їм цінні папери. Різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія при придбанні) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до їх погашення за методом ефективної ставки відсотка [43, с. 350].

За справедливою вартістю на дату балансу оцінюються фінансові інвестиції, які не оцінюють за методом участі в капіталі або за амортизованою собівартістю! Під справедливою вартістю розуміють суму, за якою може бути здійснено обмін активу або оплату зобов'язаннями між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами. На даний час немає чіткості у визначенні поняття і сутності справедливої вартості. Вважаємо, якщо інвестиції є у обігу на фондовому ринку, то справедливою вартістю таких інвестицій буде їх ринкова вартість [8, с. 195]. Якщо інвестиції не є у вільному обігу на фондовому ринку, то їх справедливу вартість можна визначити виходячи з можливої ціни продажу хоча б одному покупцеві, який має ознаки обізнаної, зацікавленої та незалежної сторони. У таких випадках, коли вартість фінансових інвестицій визначити неможливо, їх слід оцінювати за собівартістю з урахуванням зменшення корисності.

Термін «зменшення корисності» висвітлено у П(С)БО 7 «Основні засоби» [54]. Це втрата економічної вигоди у сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування. Використання того чи іншого методу оцінки

інвестицій залежить від ступеня впливу інвестора на підприємство, акції якого ним придбані. Залежно від того, який вплив має інвестор на суб'єкт інвестування, оцінка може проводитись за собівартістю, нижчою оцінкою собівартості чи ринкової вартості, за методом участі в капіталі та за переоціненою вартістю. МСФЗ також враховують даний фактор (табл. 2.3) [38, с. 41].

Таблиця 2.3

Методи оцінки довгострокових фінансових інвестицій за Міжнародними стандартами фінансової звітності [48]

Ступінь впливу інвестора на об'єкт інвестування	Методи обліку та оцінки інвестицій				Підстава
	За методом собівартості	За справедливою вартістю	За методом участі в капіталі	За переоціненою вартістю	
Незначний вплив (інвестор володіє менше, ніж 20% акцій суб'єкта інвестування)	Так	Так	Ні	Дозволений альтернативний підхід	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»
Суттєвий вплив	Так	Ні	Так	Ні	МСБО «Облік інвестицій в асоційовані компанії»
Повний контроль діяльності з боку інвестора	Дозволений альтернативний підхід	Ні	Так	Дозволений альтернативний підхід	МСБО «Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства»

Довгострокові інвестиції у цінні папери, що надають право власності, але не дають можливості суттєво впливати на інвестоване підприємство, повинні відображатися в обліку і балансі за нижчою з двох оцінок: собівартістю або ринковою вартістю, визначеною на основі інвестиційного портфеля. Зменшення ринкової вартості акцій інвестованого підприємства повинно відображатися в інвестора як втрати від знецінення фінансових інвестицій. Якщо ж придбані цінні

папери не є ринковими, або фінансова інвестиція виступає внеском до статутного фонду іншого підприємства, то вартість інвестиції протягом усього періоду повинна оцінюватися за собівартістю, яка включає ціну придбання акцій, комісійні винагороди, мито, банківські збори, інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням такої інвестиції.

Підприємство, на яке інвестор має суттєвий вплив, але не може повністю контролювати його діяльність, називається асоційованим. Головною умовою такого виду фінансових інвестицій є володіння інвестором не менше, ніж 20 % акцій асоційованого підприємства. На наявність суттєвого впливу можуть вказувати також залучення інвестора до Ради Директорів (правління) інвестованого підприємства та участь у процесах прийняття рішень, матеріальні відносини між ними. За методом собівартості проводиться оцінка фінансової інвестиції в асоційоване підприємство якщо: а) інвестиція придбана та утримується тільки для продажу; б) асоційоване підприємство здійснює свою діяльність в умовах, що суттєво обмежують його здатність передавати інформацію, кошти інвестору протягом тривалого періоду. У даному випадку сума інвестиції не змінюється. Отримані дивіденди, визначені відповідно до встановленої частки, зараховуються до прибутку інвестора. Суми, отримані від асоційованого підприємства понад нараховані дивіденди з чистого прибутку, відображаються як зменшення балансової вартості інвестицій.

Згідно з методом участі в капіталі балансова вартість інвестицій, яка спочатку оцінюється за собівартістю, збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. Це означає, що при одержанні прибутку асоційованим підприємством на відповідну частку в його капіталі повинна бути збільшена інвестиція інвестора. На суму збитків у відповідних пропорціях зменшується фінансова інвестиція. Балансова вартість інвестицій також зменшується на суму отриманих дивідендів.

Якщо інвестор володіє понад 50 % акцій інвестованого підприємства, вважається що він має можливість здійснювати повний контроль діяльності об'єкта інвестування. У даному випадку підприємство-інвестор розглядається як материнське, а інвестоване підприємство виступає дочірнім. Інвестиції в дочірні

підприємства материнська компанія обліковує за методом участі в капіталі. Проте МСБО 27 «Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства» дозволяє в окремих випадках використовувати альтернативні методи оцінки інвестицій, зокрема, метод собівартості [48].

Порівняння методик оцінки фінансових інвестицій у різних системах бухгалтерського обліку наведено у табл. 2.4 [8, с. 131].

ВП НУБІП України "НАТІ"

ВП НУБІП України "НАТІ" Таблиця 2.4

Методи оцінки фінансових інвестицій у різних системах бухгалтерського обліку

Вид інвестиції	Оцінка		
	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»	GAAP, США
Поточні фінансові інвестиції	За нижчою з двох оцінок: собівартість чи ринковою вартістю	За собівартістю, якщо неможливо визначити собівартість, то за справедливою вартістю	За ринковою вартістю
Довгострокові фінансові інвестиції	За собівартістю придбання; з використанням методу участі в капіталі - для інвестицій в асоційовані, спільні чи дочірні підприємства	За собівартістю, якщо неможливо визначити собівартість, то за справедливою вартістю	За собівартістю, якщо інвестиції в обсязі до 20% контрольного пакету; понад 20% контрольного пакету - в обсязі, переоціненому на долю інвестора в прибутках, збитках та дивідендах підприємства (об'єкта інвестування)

Як видно з табл. 2.5 методи оцінки поточних фінансових інвестицій за МСФЗ та П(С)БО в основному однакові, бо справедлива вартість, згідно МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» визначається «посиланням на ціну операції або інші ринкові ціни» [48, с. 1074], тобто визначається за ринковою вартістю, лише є відмінності при використанні методик довгострокових фінансових інвестицій.

В цілому можна відмітити, що регламентовані вітчизняними нормативними

документами методи оцінки інвестицій відповідають методам рекомендованих в тих чи інших випадках МСФЗ. При вивченні конкретних методів оцінки фінансових інвестицій встановлено, що основною причиною, через яку система оцінки і переоцінки не знайшла використання у вітчизняній практиці обліку, є протиріччя в існуючих нормативних документах, що регламентують використання того чи іншого методу, а також відсутність механізму переоцінки як такого. Проте, для ефективного та своєчасного прийняття управлінського рішення в жорстких умовах конкуренції використання зазначених методик буде недостатньо. Тому, доцільно застосовувати інші методи, такі як: чиста теперішня вартість, внутрішня норма прибутковості, облікова норма прибутковості, період окупності та ін.

Чиста теперішня вартість - це різниця між теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень і теперішньою вартістю чистих інвестицій. Для визначення чистої теперішньої вартості проекту капітальних інвестицій майбутні грошові надходження дисконтуються за допомогою відповідної ставки дисконту. Потім із суми розрахованої таким чином теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень вираховують теперішню вартість чистих початкових інвестицій.

Внутрішня норма прибутковості - це ставка дисконту, за якої чиста теперішня вартість проекту капітальних інвестицій дорівнює нулю. Інакше кажучи, це ставка дисконту, за якої грошові надходження дорівнюють початковим інвестиціям. Внутрішня норма прибутковості характеризує максимальну вартість капіталу для фінансування інвестиційного проекту.

Внутрішню норму прибутковості порівнюють з мінімальною нормою прибутковості, яка зазвичай ґрунтується на вартості капіталу фірми й використовується для добору перспективних проектів капітальних вкладень.

Облікова норма прибутковості - це відношення величини середнього чистого прибутку, отриманого в результаті капітальних інвестицій, до середньої або первісної вартості інвестицій. Облікову норму прибутковості доволі легко визначити, крім того, вона легко узгоджується із показниками фінансової звітності підприємства, однак цей показник не враховує вартість грошей у часі. Період окупності - це період часу необхідний для повного відшкодування інвестицій за

рахунок чистих грошових надходжень від їх використання [18, с. 8].

Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що розглянуті різноманітні види і методи оцінки фінансових інвестицій підприємства є важливим інструментом реального відображення інвестицій в системі бухгалтерського обліку та правильного прийняття управлінських рішень.

2.2. Методика обліку іноземних інвестицій

Найпоширенішою формою здійснення іноземних інвестицій в Україні є спільні підприємства або підприємства з іноземними інвестиціями - це підприємство (організація будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків. Підприємство набирає статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс [29].

Розмір, частка і вид іноземної інвестиції в зареєстрованому капіталі конкретного підприємства визначені в установчих документах. Однак вони не повинні суперечити нормативно-правовим актам України. Зокрема, внесок учасника у національній валюті України може бути зарахований як іноземна інвестиція тільки у разі дотримання умов, передбачених законодавством.

Національну валюту має бути придбано на міжбанківському валютному ринку України або валюту звітності має бути отримано як прибуток після виплати податку на прибуток внаслідок здійснення іноземних інвестицій в Україні [29].

У разі коли немає документів, що підтверджують джерело отримання гривні, перевіряючи органи мають право розглядати її як дохід підприємства. Іноземні інвестиції можуть надходити у вигляді іноземної валюти, яку НБУ визнає конвертованою. З метою врегулювання порядку здійснення іноземних інвестицій НБУ постановив, що вони повинні проводитися в іноземній валюті, яка відповідно до Класифікатора іноземних валют визнається вільно конвертованою і широко використовується для здійснення платежів за міжнародними операціями (тобто в

іноземній валюті, яка належить до першої групи Класифікатора іноземних валют).

Еквівалент гривні до іноземної валюти не є фіксованою величиною і підлягає перерахуванню на певну дату. Інвестиції в іноземній валюті мають бути оцінені за курсом НБУ на дату визнання зареєстрованого капіталу [71, с. 154]. Власний капітал не належить до монетарних або немонетарних об'єктів. І така частина зареєстрованого капіталу, виражена в іноземній валюті, не підлягає перерахуванню [71, с.155]. Однак це положення не поширюється на неоплачений капітал - суму заборгованості засновників за внесками в зареєстрований капітал.

Якщо погашення заборгованості інвесторів заплановано в фіксованій сумі іноземної валюти, об'єкт включають до групи монетарних активів. І, як всі об'єкти цієї групи, він підлягає перерахуванню за курсом НБУ на дату балансу і дату розрахунків [71, с.156]. Через зміну валютних курсів виникає курсова різниця, яка не є результатом господарської діяльності підприємства. Через це на практиці цю курсову різницю розглядають як додатковий внесок учасників підприємства і відображають її в складі «додаткового капіталу». Це є помилковим.

В установчому договорі вже встановлена сума іноземної валюти, що є внеском іноземного інвестора в зареєстрований капітал. Засновник не вкладає коштів у більшому чи меншому розмірі, ніж обумовлено в договорі. Виникла різниця - результат оцінки однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах. Тому говорити про додаткове вкладення капіталу з боку інвесторів неправомірно. Йдеться про зміну купівельної спроможності іноземної валюти.

Підприємство отримує позареалізаційні прибутки або збитки. Як наслідок, різниця, що виникли у результаті зміни валютних курсів за статтями фінансової та інвестиційної діяльності, включають до складу інших доходів (витрат) [71, с.159] (табл. 2.5).

Облік надходження прямих іноземних інвестицій в іноземній валюті у ТОВ «Журавка»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1.	Визначено розмір іноземної інвестиції в зареєстрованому капіталі за курсом НБУ на дату його визнання.	46 «Неоплачений капітал»	40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»
2.	На дату балансу визначено курсову різницю за заборгованістю учасників.	46 «Неоплачений капітал» 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць»	744 «Дохід від неопераційної курсової різниці» 46 «Неоплачений капітал»
3.	Зараховано іноземну валюту за курсом НБУ на дату надходження.	312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»	46 «Неоплачений капітал»
4.	На дату погашення заборгованості засновника визначено курсову різницю	46 «Неоплачений капітал» 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць»	744 «Дохід від неопераційної курсової різниці» 46 «Неоплачений капітал»

Іноземні інвестиції, крім іноземної валюти, валюти України, можуть здійснюватися у вигляді акцій, облігацій, інших цінних паперів, грошових вимог і прав на вимогу виконання договірних зобов'язань щодо повернення коштів, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, що підтверджена відповідно до законні (процедур) країни інвестора або міжнародних торгових звичаїв. Усі вони є гібридними статтями, які залежно від обставин можуть належати як до монетарних, так і немонетарних.

Монетарні активи - це не тільки кошти, а й:

- 1) еквіваленти коштів;

2) дебіторська заборгованість, яку буде отримано у фіксованій (визначеній)

сумі коштів або їхніх еквівалентів [64, с. 254].

Еквіваленти коштів - короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які необхідно відрізнити від поточних фінансових інвестицій. І ті, і ці використовуються для збільшення власного капіталу або інших економічних вигід, придбаваються на строк не більше ніж один рік, можуть вільно конвертуватися в кошти. Однак ризик

зміни вартості еквівалентів коштів невеликий. Тоді як фактична вартість поточних фінансових інвестицій може значно відрізнитися від номінальної. У разі віднесення фінансових інвестицій до того чи іншого об'єкта необхідно керуватися принципом домінування змісту над формою, брати за основу дані аналізу фондового ринку або експертної оцінки. Якщо еквіваленти коштів уже не можуть бути вільно

конвертовані за вартістю, наближеною до номінальної, їх треба зараховувати до складу поточних фінансових інвестицій. Отже, інвестиції має бути класифіковано як монетарні або немонетарні, залежно від того, як оцінює їх ринок - як боргові або як капітальні.

Облік надходження прямих іноземних інвестицій у формі інших монетарних активів є аналогічним обліку надходження інвестицій у формі іноземної валюти [64, с. 255].

Якщо в установчому договорі передбачено внесок іноземного інвестора до зареєстрованого капіталу у вигляді поточних фінансових інвестицій, заборгованість за неоплаченим капіталом розглядають як немонетарний актив. Номінальну вартість, виражену в іноземній валюті, перераховують тільки за курсом НБУ на день визнання зареєстрованого капіталу. Подальшій переоцінці на

дату балансу і дату розрахунків у зв'язку зі зміною валютного курсу вона не підлягає. Є можливою тільки їх переоцінка до справедливої вартості, але таку операцію не відображають у складі курсових різниць, оскільки вона не пов'язана з коливанням валютного курсу (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Облік надходження прямих поточних фінансових іноземних інвестицій, вартість яких виражена в іноземній валюті у ТОВ «Журавка»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1.	Враховано заборгованість інвесторів за внесками до статутного капіталу в розмірі добутку номінальної вартості поточної фінансової інвестиції та курсу НБУ на дату визнання статутного капіталу.	46 «Неоплачений капітал»	40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»
2.	Оприбутковано поточну фінансову інвестицію як внесок інвестора до статутного капіталу за курсом НБУ на дату визнання статутного капіталу (за номінальною вартістю).	352 «Інші поточні фінансові інвестиції»	46 «Неоплачений капітал»
3.	Враховано різницю між номінальною і фактичною вартістю поточної фінансової інвестиції.	46 «Неоплачений капітал» 421 «Емісійний дохід» (43 «Резервний капітал», 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»)	421 «Емісійний дохід» 46 «Неоплачений капітал»

Іноземна інвестиція також може бути представлена у зареєстрованому капіталі такими немонетарними активами [29]:

- 3) будь-яке рухоме і нерухоме майно та пов'язані з ним майнові права;
- 4) будь-які права інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно із законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговими звичаями, а також експертною оцінкою в Україні,

включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

5) права на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами і використання природних ресурсів, надані відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно із законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговими звичаями;

б) інші цінності відповідно до законодавства України [29].

Розмір внеску у вигляді немонетарних активів визначається як добуток їх вартості за домовленістю учасників, але не вище за ціни міжнародних ринків або ринку України, і курсу НБУ на дату визнання зареєстрованого капіталу. Немонетарні активи не підлягають перерахуванню через зміни валютних курсів на дату балансу і дату розрахунків. І як наслідок, курсову різницю не визначають.

Найбільшу кількість запитань викликає спосіб розрахунку цін міжнародних ринків або ринку України. Якщо інвестор несе не відшкодуванні підприємством витрати з розмитнення, доставки, страхування, охорони майна в дорозі та інші транспортно-заготівельні витрати, їх має бути враховано у вартості іноземної інвестиції в розмірі, погодженому учасниками, але не вище за ціни міжнародного ринку або ринку України. Транспортно-заготівельні витрати, понесені на території України, мають бути підтверджені документами, які зазвичай застосовують у комерційній практиці для оформлення відповідних угод [29].

Понесені підприємством витрати з доставки майна не включають до вартості іноземних інвестицій. У фінансовому обліку такий порядок регламентований п.10 П(С)БО 7 «Основні засоби», згідно з якими первісна вартість активів, отриманих як внесок до статутного капіталу, визначається у розмірі їх справедливої вартості, погодженої учасниками. Транспортно-заготівельні витрати підприємства, зумовлені надходженням інвестицій, збільшують витрати фінансової діяльності [54].

Іноземні інвестиції можуть також надходити на підприємства в результаті придбання облігацій. Облігації - вид емісійних боргових паперів, що випускаються з метою отримання (поповнення) позикового капіталу; і за якими їх емітент

зобов'язується виплатити держателям фіксовану суму в певний момент у майбутньому, або виплачувати дохід, розмір якого заздалегідь встановлений у формі певного відсотка до номінальної вартості облігацій (на відміну від акції, величина прибутку (дивіденду) за якою залежить від дохідності підприємства).

Продажна ціна облігацій, як правило, відрізняється від їх номінальної ціни, і залежить від котирування ринкових цін на аналогічні цінні папери на дату їх розміщення. Номінальна процентна ставка - це ставка, що базується на номінальній вартості облігацій, і повинна виплачуватися держателям облігацій. Номінальна ставка - це фіксована ставка, яка діє протягом всього терміну позики. Номінальна ставка, як правило, наближається до ринкової, але лише в рідкісних випадках вони є однаковими, оскільки для ринкових ставок властиві коливання. Підприємство-емітент облігацій, якщо є можливість, враховує всі ринкові чинники, що можуть впливати на фінансовий ринок у майбутньому, але на дату випуску облігацій різниця між номінальною і ринковою ставками, як правило, все ж виникає. Ринкова процентна ставка - це ставка, яка базується на ринковій вартості облігацій, випущених аналогічними підприємствами на тих же умовах і з тим же рівнем ризику.

Якщо в момент випуску облігацій з'ясується, що їх ринкова ставка вища від номінальної, то ці облігації продаються з дисконтом. Дисконт дорівнює сумі перевищення номінальної ціни облігації над ціною, за якою вона випускається на фінансовий ринок. Якщо на момент випуску облігацій з'ясується, що ринкова ставка перевищує номінальну, то облігації продаються з премією. Премія дорівнює сумі перевищення ціни, за якою облігація випускається на фінансовий ринок, над її номінальною ціною. У такому разі виручка від продажу цих облігацій перевищуватиме ту суму, яку емітент очікував отримати від продажу їх за номіналом. Ця сума перевищення (премія) поступово, протягом усього терміну позики, йде на зменшення витрат з виплати відсотків. Отже, і в першому і у другому випадках, тобто незалежно від ринкових коливань, зобов'язання у емітента перед інвесторами (держателями облігацій) протягом усього періоду користування позиковим капіталом залишаються на рівні номінальної вартості облігацій [64, с. 259].

Номінальна вартість проданих облігацій - це сума, яку слід віддати інвесторам

у момент погашення позики. Номінальна вартість випущених облігацій знаходить своє відображення на рахунку 521 «Зобов'язання за облігаціями». Якщо облігації

продані з дисконтом, то поточна вартість таких облігацій визначається як різниця між їх номінальною вартістю і величиною недоамортизованого дисконту. Дисконт відображається на балансі емітента дебетовим сальдо на рахунку 523 «Дисконт за

випущеними облігаціями». Тобто цей рахунок є контрпасивом, оскільки зменшує номінальну вартість до рівня поточної. Якщо облігації продані з премією, то поточна

вартість таких облігацій визначається додаванням їх номінальної вартості і величини недоамортизованої премії. Премія відображається на балансі емітента за кредитом рахунка 522 «Премія за випущеними облігаціями». Тобто сальдо цього рахунка є

надбавкою до номінальної вартості, збільшуючи її до рівня поточної.

Згідно з П(С)БО 12, облігації потрібно оцінювати за їх амортизованою собівартістю. Амортизована собівартість облігації - це не що інше, як її поточна вартість [55]. Щоб облігації, які утримуються на балансі, були оцінені за їх поточною вартістю (подібно, як за поточною вартістю показуються боргові зобов'язання перед

держателями облігацій на балансі емітента), необхідно виконати розрахунок амортизації премії (якщо початкова ціна придбаних облігацій була вища від номінальної), або розрахунок амортизації дисконту (якщо їх початкова ціна нижче від номіналу) і, відповідно, наприкінці кожного періоду, збільшувати вартість придбаних облігацій на суму амортизації дисконту з одночасним віднесенням цієї

суми на збільшення прибутків: Д-т 142 (або 143) К-т 733, або зменшувати її на суму амортизації премії з одночасним віднесенням цієї суми на збільшення витрат: Д-т 952 К-т 142 (або 143) [64, с.265]. Записи, що виконуються в бухгалтерському обліку емітента облігацій з дисконтом, показані в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Отримання іноземної інвестиції у вигляді позики шляхом випуску облігацій в
Дисконтом у ТОВ «Журавка»

	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1.	Отримані гроші від продажу облігацій розмірі	312	521
2.	Відображений дисконт за проданими облігаціями (різниця між номіналом і продажною ціною)	523	521
3.	Нараховані відсотки до виплати держателям облігацій після завершення кожного року (протягом трьох років)	952	684
4.	Виплачені відсотки держателям (щороку встановленими частинами)	684	312
5.	Нарахована амортизація дисконту (це нарахування щороку протягом трьох років, збільшує витрати на оплату відсотків)	952	523
6.	Витрати на виплату відсотків, до складу яких щороку входить і амортизована частина дисконту, переносяться на зменшення фінансових результатів діяльності, з якою був пов'язаний випуск цих облігацій	79	952
7.	Погащення облігацій	521	311

Таким чином, дисконт - це сума перевищення номінальної вартості облігацій над вартістю, за якою ці цінні папери продаються. Інакше кажучи, дисконт - це знижка, що надається покупцям ніби як компенсація за те, що відсотки за цими облігаціями на момент їх продажу були нижчими, ніж ринкові. Далі дисконт підлягає амортизації. Суть амортизації дисконту полягає в наступному: сума дисконту як такого, що впливає на суму щорічних витрат емітента на оплату відсотків за облігаціями (збільшує ці витрати), повинна розподілитися на весь період обігу облігацій, тобто йти на збільшення витрат на виплати відсотків держателям.

Внаслідок такого списання сума дисконту з року в рік зменшується, в той час як поточна вартість облігацій (номінальна мінус дисконт), відповідно, збільшується. У зв'язку з цим амортизація дисконту протягом цього періоду повинна розподілитися таким чином, щоб на дату погашення облігацій їх поточна вартість дорівнювала номінальній, тобто сума дисконту за ними досягла нульового значення.

Загалом стає зрозуміло, що амортизація дисконту - це всім відоме «поступове віднесення витрат». Тільки у випадку з облігаціями - це не витрати, а, якщо дивитися з точки зору початкового етапу, - просто «недобір» (зменшення) виручки.

Хоч, якщо дивитися на цей процес з іншої точки зору, а саме з точки зору необхідності погашати борг все ж за номіналом (а не в тій сумі, якій дорівнювала позика), то виходить, що амортизація - це таки поступове нарахування майбутніх (можна сказати, неминучих) витрат. Записи, що виконуються в бухгалтерському обліку емітента облігацій з премією, показані в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Отримання іноземної інвестиції у вигляді позики шляхом випуску облігацій з премією у ТОВ «Журавка»

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція Рахунків	
		Д-т	К-т
		1.	Отримано гроші від продажу облігацій в розмірі
2.	Відображена премія за проданими облігаціями (різниця між продажною ціною і номіналом) Нараховані відсотки до виплати держателям облігацій після завершення кожного року (протягом 3 років)	521	522
3.	Виплачені відсотки держателям (щороку, встановленими частинами) У тому числі:	952	684
4.	1) за рахунок премії;	684	312
5.	2) за рахунок результатів тієї діяльності, з якою був пов'язаний випуск цих облігацій	522	952
6.	Погашення облігацій	79	952
		521	312

Вивчення питання обліку премії за випущеними облігаціями дало змогу виявити помилку у вітчизняному законодавстві, що за кредитом субрахунку 522 «Премія за випущеними облігаціями» здійснюють облік нарахування сум премій за випущеними облігаціями, а за дебетом - погашення заборгованості за нарахованими преміями за облігаціями. Це неправильне тлумачення суті такої премії [64, с.266].

Термін «премія за облігаціями» - це не премія у звичайному розумінні, а реалізаційна надбавка понад номінальну вартість облігацій. Премію отримує емітент (продавець) облігацій у момент їх продажу, який нікому із держателів облігацій її не нараховує,

а тим більше - не виплачує. Тобто жодного «погашення заборгованості» за такими преміями не відбувається. Одержані емітентом внаслідок продажу облігацій премії поступово відносять на зменшення витрат емітента з виплати відсотків кредиторам (держателям цих облігацій). Таке поступове зменшення називають амортизацією премії.

Зрозуміло, може статися, що, бажаючи отримати відсотки, які перевищують ринкові ставки, покупець згодом отримує відсотки, які за своєю абсолютною величиною анітрохи не вищі від тих, які він міг би отримувати за облігаціями інших підприємств, незважаючи на те, що відсотки за ними нижчі. Адже виходить, що частину завищених відсотків він сплатив з власної кишені у вигляді премій продавцю за придбання у нього таких облігацій. Що ж поробиш: гра на фінансовому ринку - справа тонка й вимагає певного запасу знань і вміння прораховувати стратегію подальших подій.

Тобто, в кінцевому результаті, виплачується не премія як така, а відсотки за облігаціями, нараховані за рахунок отриманої емітентом премії. А якщо ще пригадати, що премія - це гроші, раніше отримані емітентом безпосередньо від тих, кому належить виплачувати відсотки за рахунок такої премії, то ілюзії розвіються повністю, бо це їхні ж гроші до них повертаються, тільки під іншою назвою - «відсотки». Емітент нараховує відсотки частково за рахунок отриманого прибутку, а частково за рахунок премій, отриманих від покупців облігацій (тепер вже держателів) у момент продажу таких цінних паперів.

Таким чином, виходить, що премії за проданими облігаціями зменшують власні витрати емітента на виплату відсотків за цими облігаціями. Треба зазначити: премії, отримані внаслідок продажу облігацій, не виплачуються покупцям, вони амортизуються. Отже, за кредитом рахунка 522 на балансі підприємства-емітента відображається отримання премій (а не нарахування), а по дебету - поступова їх амортизація. Суть амортизації премій полягає ось у чому: сума цих премій, як таких, що впливають на суму щорічних витрат емітента на виплату відсотків за облігаціями (зменшують ці витрати), повинна розподілятися на весь період обігу цих облігацій, тобто скеровуватися на покриття витрат на виплату відсотків держателям. Внаслідок

такого списання сума премій з року в рік зменшується, зменшуючи, відповідно, поточну вартість облігацій. У зв'язку з цим амортизація премії протягом усього періоду повинна розподілитися так, щоб на дату погашення облігацій їх поточна вартість дорівнювала номінальній, тобто сума премій за ними досягла нульового значення.

Таким чином, в обліку початково розміщені облігації відображаються за ціною реалізації. Протягом строку обігу облігацій дисконт або премія підлягають амортизації одним з двох способів: прямолінійно або методом ефективної ставки відсотків. При прямолінійному методі загальна сума премії або дисконту, що підлягає списанню, ділиться на кількість періодів нарахування відсотків у терміні обігу облігацій. Отримана величина списується одночасно з нарахуванням відсотків.

При використанні ефективної ставки відсотка описувана сума амортизації для кожного періоду розраховується за певним алгоритмом. Ринкова ставка відсотка множиться на поточну вартість облігацій на початок періоду виплати відсотків. Частка амортизації премії (дисконту), що підлягає списанню в поточному періоді, є різницею між отриманою величиною та реальною сумою відсотків, що їх виплачують держателі облігацій (за номінальною ставкою) [64, с.268].

Порядок обліку іноземних інвестицій в підприємствах, які здійснюють придбання цінних паперів подано в додатку Б.

Синтетичний та аналітичний облік інвестицій на підприємствах у повній мірі відповідає вимогам П(С)БО та МСФЗ, проте для ефективного та оперативного обліку та контролю за виконанням інвестиційних програм керівництву підприємства потрібна своєчасна інформація, щодо фінансування і використання інвестиційних ресурсів у розрізі учасників конкретного інвестиційного проекту.

2.3. Облік іноземних інвестицій у середовищі комп'ютерних інформаційних систем

Середовище комп'ютерних інформаційних систем (КІС) існує у випадках, коли для обробки фінансової інформації на підприємствах (в організаціях, установах)

використовуються комп'ютери будь-якого типу незалежно від того, кому належить ця обчислювальна техніка – самому підприємству або третій стороні. На сучасному етапі розвитку економічної науки вагомим значенням має вдосконалення методів та механізмів управління господарством в умовах застосування комп'ютерних технологій та нових програмних продуктів. У вирішенні цих завдань важливу роль відіграє бухгалтерський облік як частина загальної системи управління підприємством.

За умови застосування автоматизованої системи бухгалтерського обліку керівництво підприємства матиме можливість оперативно отримувати інформацію про фінансово-господарську діяльність у різних розрізах, і на її підставі швидко реагувати на економічні процеси - виконувати управлінську функцію. Застосування автоматизованої системи бухгалтерського обліку дає змогу скорочення робочих місць у бухгалтерії, а відповідно і зменшення витрат. Як писав К. Маркс, що «прогрес техніки то замінює робочих потенційно, то витісняє їх фактично» [47, с. 465].

Вивчення вітчизняної і зарубіжної економічної літератури з автоматизації обліку підтверджує неоднозначність поглядів різних економістів щодо групування та класифікації бухгалтерського програмного забезпечення.

Так, Російські економісти Шуремов Е.Л., Умнова Е.А., Воропаєва Т.В. виділяють такі автоматизовані інформаційні системи бухгалтерського обліку, як:

- міні-бухгалтерія;
- інтегрована система бухгалтерського обліку;
- інструментальна система (бухгалтерський конструктор);
- бухгалтерський комплекс;
- бухгалтерський комплекс корпоративної інформаційної системи управління економічним об'єктом;
- індивідуальні (системи під замовлення);
- окремі ділянки обліку [78, с. 74].

Вітчизняні економісти Бутинець Ф.Ф., Івахненко С.В., Давидюк Т.В., Шахрайчук Т.В. поділяють бухгалтерське програмне забезпечення на:

- домашня бухгалтерія;

міні-бухгалтерія;

- універсальні бухгалтерські системи (міди-бухгалтерія);
- локальні АРМ;
- комплекси пов'язаних АРМ;
- управлінські системи;

фінансово-аналітичні системи;

- правові бази даних [30, с. 206].

Білуха М., Микитенко Т., Новоградська В. вказують, що «ринок програмного продукту ЕОМ для вирішення завдань бухгалтерського обліку в АРМ насичений такими програмами:

бухгалтерські міні-бухгалтерія, бухгалтерський комплекс, бухгалтерський конструктор;

- експертно-аналітичні - економічний аналіз фінансово-господарської діяльності, інвестиційних проектів, аудиту та ін.;

- автоматизованої системи обробки інформації (АСОІ) - для управління підприємств» [4, с. 3].

Розглянуті вище групи бухгалтерського програмного забезпечення за ступенем складності можна умовно розділити на три основних групи. Першу групу складають великі програмні комплекси, які дозволяють автоматизувати роботу бухгалтерії де є великі обсяги діяльності. Системи цієї групи складаються із окремих функціонально закінчених та взаємопов'язаних програмних модулів, які реалізують функції окремих ділянок обліку і найбільш повно враховують особливості їх ведення. У даних системах реалізується технологія роботи від первинного документу до проведення, повністю підтримується специфіка вводу вхідної і отриманої вихідної інформації по кожній топологічній ділянці обліку.

Ці програми являють собою комплекс взаємопов'язаних модулів, кожен з яких використовується для обліку окремих операцій, зокрема таких, як облік необоротних активів, облік запасів, облік коштів, розрахунків та інших активів, тощо. Ці модулі об'єднує центральний модуль - Головна книга.

Програми даної групи орієнтовані на середні та великі підприємства при чисельності апарату бухгалтерії більше п'яти чоловік та при розподілі функцій між співробітниками. Але, разом із тим, немає ніяких особливих обмежень на використання бухгалтерських комплексів і на малих підприємствах. Організаційно автоматизована інформаційна система бухгалтерського обліку, яка створена на основі бухгалтерського комплексу, представляє собою комплекс автоматизованих робочих місць, на кожному з яких встановлений програмний модуль відповідно до виконуваних функцій обліку.

Такі програми створюються або безпосередньо за заявками підприємств (дуже рідко через високу вартість), або існують, як готовий програмний комплекс, що також потребує налаштування до конкретних умов підприємства. Серед таких систем найвідоміші такі закордонні програмні продукти: «Sun» (Велика Британія), «Scala» (Швеція), «Platinum» (США), «Моноліт» (Росія), «Галактика» (Росія), «NS-2000» (Росія), «БОСС» (Росія), «Флагман» (Росія), «БЭСТ-ПРО» (Росія), «БЕСТ-4» (Росія), «ФинЭко» (Росія) та інші. Всі перераховані системи орієнтовані на роботу з ведення обліку за загальноприйнятими принципами обліку (GAAP), тому їх використання доцільне для великих підприємств, які повинні трансформувати свій облік у вигляді, адаптованому для використання іноземних власників чи партнерів.

Другу групу складають так звані малі та інтегровані системи. Малі системи цієї групи дозволяють вести синтетичний і нескладний вартісний аналітичний облік, вводити і обробляти проведення, розраховувати і роздруковувати показники головної книги, оборотного балансу, журнали-ордера і відомості, формувати первинні документи і звітність. Дані системи призначені для малих підприємств з бухгалтерією від одного до трьох чоловік і без розподілу на конкретні ділянки обліку.

Інтегровані системи цієї групи в рамках єдиної програми реалізують замкнутий цикл вирішення задач обліку і обробки первинних документів до отримання звітності. Дані програми підтримують специфіку ведення більшості основних ділянок обліку: облік необоротних і оборотних активів, облік касових і банківських операцій, розрахунків з постачальниками і покупцями та ін. Підтримка процедур

вирішення задач із обліку праці та заробітної плати, як правило виділяється у окрему

програму. Дані програми забезпечують багаторівневий натурально-вартісний аналітичний облік. Вони ґрунтуються на концепції розширеної проводки, в якій разом із основними реквізитами бухгалтерського проведення містяться аналітичні рахунки і додаткові реквізити, які відображають специфіку задач окремих ділянок обліку. Розширені проведення відображаються в книзі господарських операцій і програма на їх основі виконує усі необхідні розрахунки, формулює різні вихідні форми та звітність.

Основною особливістю програм даної підгрупи є можливість настроювання на специфіку ведення обліку в бухгалтерії конкретного підприємства. Ці системи мають достатньо просту, часто зрозумілу навіть бухгалтеру процедурну мову, яка дозволяє йому самому або з допомогою дилера фірми-виробника описати процедури обробки типових господарських операцій і забезпечити їх відображення у книзі господарських операцій. Крім того, система дозволяє створювати нові первинні документи та вносити корективи у діючі, створювати нові форми звітності та редагувати діючі; налаштовувати план рахунків та інші довідники у відповідності до вимог ведення обліку на підприємстві.

Ці особливості роблять програми зазначеної підгрупи достатньо гнучкими, що важливо не тільки з погляду адаптації до конкретного підприємства, але й з погляду пристосування до постійних змін у законодавстві країни.

Програми даної підгрупи орієнтовані в основному на малі та середні підприємства з бухгалтерією чисельністю від двох до п'яти чоловік, але зустрічаються випадки використання їх і у більш великих підприємствах. Ці програми представлені як у локальному так і у мереженому варіантах. До таких програм відносять усі різновиди програми «Підприємець» (Україна, Дніпропетровськ), «Універсал» (Україна, Харків), «Акцент» (Україна, Київ), «Главбух 2» (Україна, Київ), та багато інших. Всі ці програмні комплекси є найбільш поширеними на ринку бухгалтерських програм, є відносно недорогими та задовольняють вимоги більшості підприємств.

Третю групу бухгалтерських програм складають такі, що автоматизують облік окремих ділянок діяльності підприємства та індивідуальні системи бухгалтерського обліку. Системи автоматизації окремих ділянок обліку були характерними для початкового етапу комп'ютеризації обліку, але і сьогодні деякі із фірм-виробників програмного забезпечення пропонують програмні продукти автоматизації окремих ділянок обліку. Частіше виробники програмного забезпечення спеціалізуються на розробці та розповсюдженні систем автоматизації складського обліку, обліку праці та заробітної плати та ін. Хоча, при потребі можливе об'єднання в автоматизованій підсистемі обліку декількох його ділянок («Розрахунки із робітниками і службовцями», «Розрахунки з дебіторами і кредиторами», «Основні засоби», «Склад», «Торгівля» і т.п.).

Програми, що обумовлюють виокремлення автоматизованих бухгалтерських місць бухгалтера (АРМБ) певної топологічної ділянки обліку без комплексної його автоматизації на рівні підприємства, на сьогоднішній день можна вважати такими, що не повною мірою відповідають вимогам при прийнятті оперативних управлінських рішень.

Індивідуальні системи бухгалтерського обліку створюються до умов конкретного замовника, тому їх ще називають системами на замовлення. Такі системи створюються під конкретне замовлення, потребують прямої участі виробника, як на стадії впровадження, так і при використанні.

Оптимальним для ТОВ «Микулинецький Бровар» є ведення бухгалтерського обліку за допомогою прикладних програм другої групи. Оскільки вони є універсальними і недорогими програмами, їх можна підлаштувати під конкретне підприємство, хоча на деяких великих підприємствах слід використовувати програми першої групи.

В переважній більшості перелічених вище пакетів прикладних програм окремий структурний блок «облік іноземних інвестицій» не передбачений. Це пояснюється тим, що побудова номінально виокремлено автоматизованої системи обліку інвестицій доцільна лише у випадках регулярного здійснення таких операцій. Через те і створення автоматизованого робочого місця бухгалтера, що обробляв би

інформацію про інвестування в структурах підприємств, на думку фірм-виробників програмного забезпечення, немає сенсу.

На нашу думку, для підприємств, які займаються регулярною інвестиційною діяльністю або залучають іноземні інвестиції буде доцільним створення в структурі автоматизованої системи бухгалтерського обліку автоматизованого робочого місця бухгалтера (АРМБ) з обліку інвестицій. Це дозволить отримувати оперативну та розгорнуту інформацію по витратах на кожен об'єкт інвестування та приймати оперативні управлінські рішення про доцільність інвестування.

Структурну схему обробки економічної інформації функціонування в умовах АРМ бухгалтера з обліку іноземних інвестицій подано на рис. 2.3.

АРМБ із обліку іноземних інвестицій складається з ПЕОМ у користуванні бухгалтера з периферійними пристроями, які включають: процесор, дисплей, накопичувач на магнітних дисках, клавіатуру, принтер та пристрій для передавання даних та зв'язку з головним комп'ютером. АРМБ включає також систему навчання користувача, комплекс програмних продуктів обробки інформації та сервісні засоби налаштування і експлуатації АРМ.

На тих підприємствах де інвестування здійснюється епізодично застосування АРМБ з обліку іноземних інвестицій буде недоцільним. На обстежених нами підприємствах бухгалтер, що відповідає за облік капітальних інвестицій, обліковує такі операції аналогічно до типових.

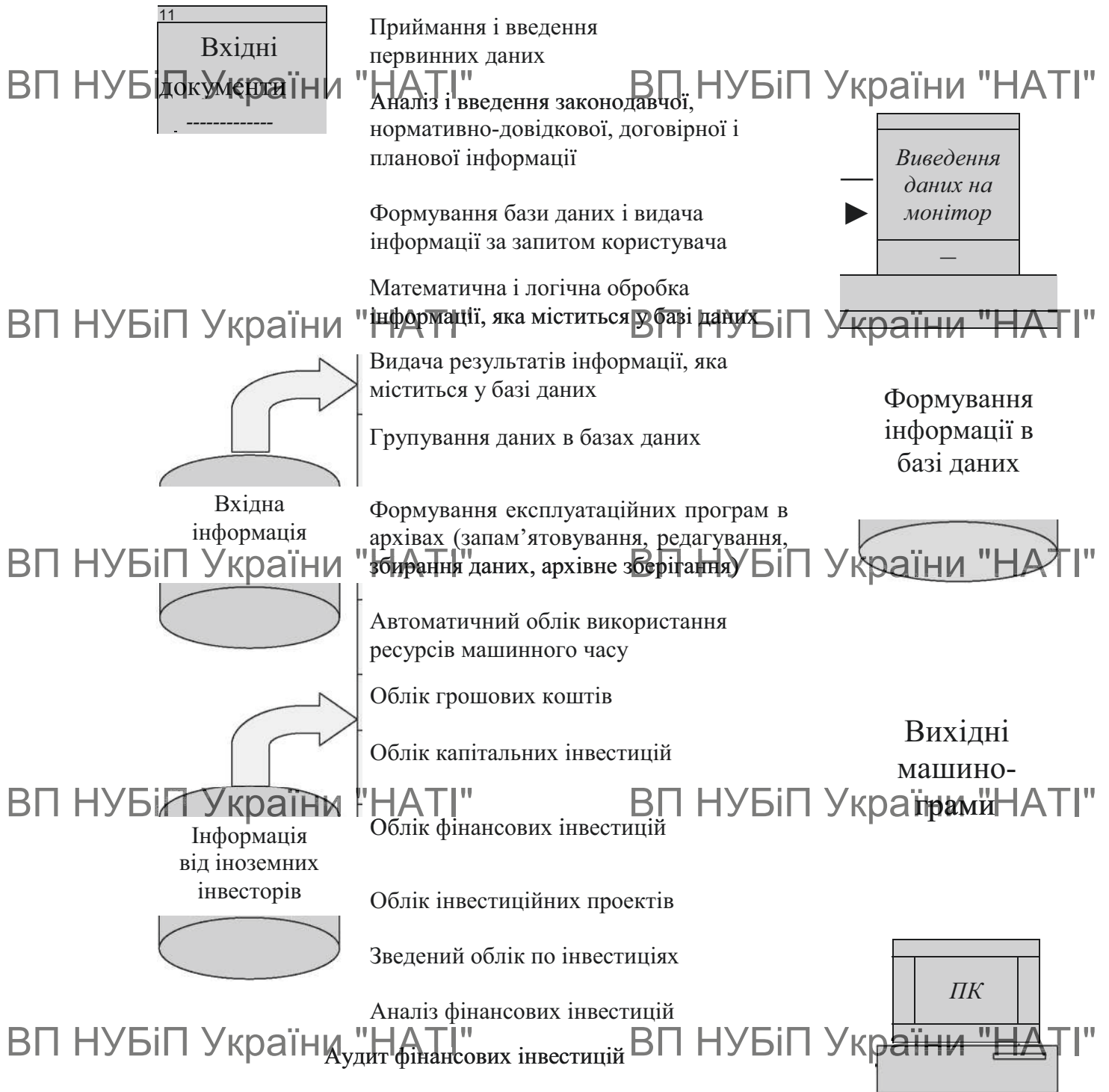

Рис. 2.3. Модель автоматизованого робочого місця бухгалтера з обліку інвестицій у ТОВ «Журавка»

Наприклад, такі капітальні інвестиції, як придбання окремих об'єктів основних засобів - обліковуються у типовому структурному блоці операції із необоротними активами; операції капітального інвестування із будівництві чи створенні основного засобу обліковуються у блоці витрат «1С: Бухгалтерія».

Для автоматизації вводу господарської операції із обліку необоротних активів у типовій конфігурації програми «1С: Бухгалтерія» передбачено декілька документів:

- введення в експлуатацію;
- списання необоротного активу;
- модернізація необоротного активу;

списання необоротного активу [96, с. 217].

Операції фінансового інвестування, як придбання фінансових активів, не виділяються в комплексі «1С: Бухгалтерія» в окрему підсистему, а розглядаються аналогічно операціям придбання товарно-матеріальних цінностей, основних засобів та ін. Тому доцільно у популярному програмному забезпеченні для цілей обліку

виділити окремий блок документів для обліку вкладених та залучених інвестицій.

Завершальним етапом автоматизованої обробки інформації про іноземні інвестиції є комп'ютерний аудит. Термін «комп'ютерний аудит» означає використання комп'ютерів і сучасних інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності, включаючи аудиторські перевірки фінансової звітності і підготовку

аудиторського висновку. Комп'ютерний аудит передбачає використання комп'ютерів та інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності.

Основними роботами при цьому можна вважати аудиторські перевірки фінансової звітності зі складанням аудиторського висновку. Найбільш вигідним є такий варіант, при якому комп'ютери для автоматизації управлінських робіт використовуються і в аудиторській фірмі.

Однак, тільки наявність персональних комп'ютерів не є основним компонентом комп'ютерного аудиту. Важливо, щоб у суб'єкта перевірки були автоматизовані роботи по внутрішньому контролю, бухгалтерському обліку та іншим процесам управління. Аудиторською фірмою комп'ютери можуть використовуватись для

автоматизації управлінських робіт аудиторської організації та для проведення аудиту у економічних суб'єктів. Аудит іноземних інвестицій - це один з напрямків незалежної експертної діяльності, що спрямований на перевірку та оцінку системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю операцій з цінними паперами,

профілактику та виявлення зловживань і помилок в цій галузі. Ефективні процедури контролю за цінними паперами, як правило, включають адекватний розподіл обов'язків, моніторинг управління ризиками, нагляд управлінського персоналу та інші процедури, розроблені з метою забезпечення належного рівня контролю.

В процесі проведеного аудиту мають бути одержані достатні та відповідні аудиторські докази для того, щоб аудитор мав змогу сформулювати обґрунтовані висновки. Аудиторські докази отримують у результаті проведення відповідного комплексу тестів контролю та процедур по суті. При проведенні аудиту іноземних інвестицій у середовищі комп'ютерної обробки даних зберігаються основні елементи методики аудиту (методика перевірки документів). Така методика може включати: перелік основних нормативних документів (електронний довідник); опис облікових рішень (на основі облікової політики); перелік первинних документів по операціям з інвестиціями; реєстри синтетичного та аналітичного обліку іноземних інвестицій; класифікатор типових порушень (електронний довідник); перелік питань аудитора для складання програми перевірки (електронна таблиця питань); методи збору аудиторських доказів; опис контрольних процедур (включаючи автоматизовані процедури). У випадку роботи аудитора безпосередньо в електронному середовищі перевіряє мого суб'єкта.

Таким чином, ефективна організація і методика обліку інвестицій визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням. У результаті роботи аудитора з інформацією клієнта в електронному вигляді суттєво знижуються витрати часу на проведення аудиту, підвищується якість його проведення. Більше того, без виконання імпорту даних бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства часом неможливо ефективно виконати ряд аудиторських процедур. У силу складності самого розв'язуваного завдання по автоматизації аудиторської діяльності ефективність застосування програмного забезпечення залежить більшою мірою від його впровадження, навчання користувачів.

Висновки до розділу 2

1. З метою практичного використання положень національних стандартів

бухгалтерського обліку, розроблено структурно-логічну схему оцінки та обліку іноземних інвестицій та алгоритм відображення інвестицій на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності підприємства.

2. Регламентовані вітчизняними нормативними документами методи оцінки інвестицій відповідають методам, рекомендованим в тих чи інших випадках МСФЗ. При вивченні конкретних методів переоцінки інвестицій встановлено, що основною причиною, через яку система переоцінки не знайшла використання у вітчизняній практиці обліку, є протиріччя в існуючих нормативних документах, що регламентують використання того чи іншого методу, а також відсутність механізму переоцінки як такого.

3. Головним напрямом розвитку бухгалтерського обліку в ринкових умовах господарювання є підвищення його оперативності, прийняття економічно обґрунтованих та ефективних рішень у даний час і на перспективу. Орієнтація розвитку обліку іноземних інвестицій повинна бути спрямована на задоволення інформаційних потреб управління, що досягається шляхом використання сучасних технологій обробки інформації. Визначено основні організаційні принципи побудови системи автоматизованого бухгалтерського обліку, згруповано найбільш поширені програмні продукти автоматизації бухгалтерського обліку; подано структурну схему обробки економічної інформації засобами ЕОМ в умовах АРМ бухгалтера з обліку іноземних інвестицій. Доцільно у популярному програмному забезпеченні для цілей обліку виділити окремий блок документів для обліку вкладених та залучених інвестицій.

ВП НУБіП України "НАТІ"   РОЗДІЛ 3.   ВП НУБіП України "НАТІ"
**АУДИТ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНЕ
 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

3.1. Інформаційне забезпечення аудиту іноземних інвестицій

ВП НУБіП України "НАТІ"   ВП НУБіП України "НАТІ"

Організація, методика аналізу і аудиту іноземних інвестицій визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням аудитора про інвестиційну діяльність підприємства. Зростання обсягів інформації потребує від аудитора та аналітика певної її систематизації і класифікації, оскільки без такого підходу важко зібрати необхідні та достатні аудиторські докази, правильно оцінити господарські факти, явища, процеси виробництва чи інвестиційної діяльності.

Аудиторський контроль іноземних інвестицій базується не тільки на використанні інформації, а й сам бере безпосередню участь у формуванні інформаційного забезпечення системи управління суб'єктів перевірки. Інформацією аналізу і аудиту іноземних інвестицій цікавляться не тільки внутрішні споживачі (менеджери чи інші працівники), а й зовнішні (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, торговельні партнери, інвестори), що спонукає аудиторів до більш серйозного підходу при визначенні інформаційного забезпечення процесу аналізу і аудиту інвестицій [60, с. 240].

Найпоглиблену інформацію про інвестиційну діяльність аудитор та аналітик отримує з даних фінансового обліку, управлінського обліку, внутрішньогосподарського контролю, бухгалтерської, податкової та статистичної звітності. В аудиторському контролі використовують також інформацію зовнішніх джерел: банків, страхових компаній, інвестиційних фондів, кредитних спілок, торговельних партнерів, інших аудиторських та юридичних фірм. Важливе місце у формуванні інформаційного забезпечення аналізу і аудиту іноземних інвестицій займає законодавча, планово-нормативна та довідкова інформації. В аудиторському контролі інвестиційної діяльності підприємств можуть використовувати матеріали

попереднього зовнішнього та внутрішнього аудиту, акти перевірки податкових органів, контрольно-ревізійних служб та ін.

Слід відзначити, що в аналізі і аудиті іноземних інвестицій використовують не тільки фінансову, а й нефінансову інформацію. Для об'єктивної оцінки інвестиційних процесів підприємства, визначення ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів при здійсненні інвестицій аудиторіві часто доводиться вивчати особливості організації і методики впровадження інвестиційних проектів суб'єктів перевірки, використовувати матеріали контрольних обмірів, лабораторних аналізів тощо.

Від зміни виду аудиторських послуг змінюється обсяг і зміст інформаційного забезпечення аналізу і аудиту іноземних інвестицій. Якщо в процесі аудиторської перевірки іноземних інвестицій в більшій мірі покладаються на інформацію бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності, законодавчо-нормативні матеріали, то, наприклад, у процесі аналізу і аудиту інвестицій більше використовують інформацію управлінського обліку, поточні та стратегічні бізнес плани, фінансові прогнози та проекти, бюджети.

Отже для аудитора важливо мати знання не тільки про інформаційне забезпечення аудиторського контролю іноземних інвестицій, а й про процес формування інформації щодо суб'єктів господарської діяльності та використання її у практичній роботі. Для цього неабияке значення має наукова класифікація економічної інформації, яку використовують в аналізі і аудиті інвестицій.

Одні економісти у своїх працях більше звертають увагу на джерела інформації про підприємство: бесіди з працівниками, зустрічі із керівництвом, виконавчим персоналом, огляди основних виробничих підрозділів, зовнішніх і внутрішніх звітів та публікацій [74, с. 66-67]. Інші зупиняються лише на джерелах інформації для аналізу і аудиту (первинних документах, реєстрах бухгалтерського обліку, звітності та ін.) [1, с. 75-76]. Проте до інформаційного забезпечення належить не тільки первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, а й інформація чинного законодавства, планова і нормативна інформація.

Найчіткішу класифікацію інформаційного забезпечення фінансово

господарського контролю й аудиту дають у своїх працях проф. Білуха М.Т. та проф. Рудницький В.С. Білуха М.Т. з одного боку, пропонує класифікацію інформаційного забезпечення фінансово-господарського контролю й аудиту, а з другого - розглядає класифікацію економічної інформації та її призначення в контрольно-аудиторському процесі [5, с. 210-223]. За основу класифікації інформаційного забезпечення фінансово-господарського контролю й аудиту взято ознаки - професійна інформаційна комунікація, пізнавальність інформації та зміст інформаційного забезпечення.

До класифікації економічної інформації та її призначення в контрольно-аудиторському процесі проф. Білуха М.Т. обрав ознаки - критерій, характеристика стану об'єкта, спосіб відображення інформації, насиченість даних, корисність використання, спосіб подання, ознака обробки, функція використання, ступінь деталізації об'єктів обліку, об'єкт аналізу і аудиту, стабільність використання та ознака надходження. Проф. Рудницький В.С. класифікує інформацію, яка використовується в аналізі і аудиті за такими ознаками - зміст інформації, характеристика оцінки об'єктів аналізу і аудиту, суб'єкт аналізу і аудиту, пізнавальність інформації, спосіб відображення, спосіб подання, ступінь інформаційної деталізації, період формування інформації, ступінь перетворення інформації в процесі обробки, джерела отримання, ступінь доказовості, ступінь деталізації, тривалість зберігання та спосіб формування інформації.

На основі розглянутої вітчизняної і зарубіжної літератури та вітчизняного законодавства, запропоновано класифікацію інформаційного забезпечення процесу аналізу і аудиту іноземних інвестицій за такими ознаками: зміст інформації, характеристика об'єкту аналізу і аудиту, джерело отримання, спосіб відображення, ступінь інформаційної деталізації, період формування інформації, спосіб подання, ступінь деталізації, об'єкта інвестування, за рівнем доступності, за способом фіксації, за ознакою виміру та галузевою направленістю (рис. 3.1).

Класифікація інформаційного забезпечення аудиту та аналізу фінансових інвестицій.

ВП НУБІП України "НАТІ" Ознака класифікації	ВП НУБІП України "НАТІ" Види інформації
Зміст інформації	I. .1 -- Нормативно-правова Планова
Характеристика об'єкту аудиту	-- Договірна ▶ Технологічна Управлінська
Суб'єкт аудиту	-- Фактографічна ▶ Пряма
Джерело отримання	1 Непряма Зовнішня
Спосіб відображення	-- Внутрішня Фінансового обліку, звітності і контролю
Ступінь інформаційної деталізації	▶ Управлінського обліку, звітності і контролю
Період формування інформації	▶ Податкового обліку, звітності і контролю
Спосіб подання	▶ Відомчого контролю ▶ Зовнішнього контролю
Ступінь деталізації	▶ Текстова ▶ Графічна
Об'єкт інвестування	▶ Графічно-текстова ▶ Відео, аудіо, голограми
Рівень доступності	▶ Синтетична ▶ Аналітична
Спосіб фіксації	▶ Ретроспективна ▶ Оперативна
Ознака виміру	-- Прогнозна -- Розпорядча
Галузева направленість	-- Звітна ▶ Директивна
	-- Узагальнена ▶ Конкретизована
	▶ Капітального інвестування 1 Фінансового інвестування
	▶ Конфіденційна ▶ Публічна
	▶ Документальна ▶ Усна
	-- Кількісна ▶ Якісна
	-- У розрізі галузей діяльності

Рис. 3.1. Класифікація інформаційного забезпечення аналізу, аудиту інвестицій у ТОВ «Журавка»

Запропонована на рис. 3.1 класифікація інформаційного забезпечення процесу аналізу і аудиту іноземних інвестицій виключає дублювання та виділення одних і тих же видів інформаційного забезпечення за різними ознаками. Вона має не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки дає вичерпну деталізацію інформаційного забезпечення процесу аналізу і аудиту інвестицій. Дозволяє краще зрозуміти суть окремих видів інформаційного забезпечення та їх використання на практиці.

Нормативно-правове інформаційне забезпечення аналізу і аудиту іноземних інвестицій є найбільш важливим серед видів інформації, оскільки саме в нормативній базі визначається можливість, напрямки, методи та умови здійснення і контролю інвестицій. Основними джерелами нормативно-правової інформації є закони і постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови уряду та інші нормативні та законодавчі акти, що регулюють питання аналізу і аудиту інвестицій.

Кожна аудиторська вітчизняна чи закордонна фірма може розробляти для свого внутрішнього користування правила, нормативи чи стандарти проведення аудиту на основі, що не суперечать міжнародним стандартам. Також можуть бути створені власні методики аудиторської перевірки, посадові інструкції, внутрішні регламенти тощо. Як правило, всі ці внутрішньофірмові документи являють собою авторські розробки правників аудиторських фірм, є новими та вважаються комерційною таємницею, проте вони визначають якість аудиторських послуг, рівень професіоналізму аудиторів та престиж аудиторської фірми. Практично усі великі зарубіжні аудиторські фірми мають власні внутрішньофірмові стандарти, чого не відмітиш серед національних аудиторських організацій. Розробка подібних документів вітчизняними аудиторами перебуває на початковій стадії пошуку та становлення.

Планову інформацію аудитор черпає з стратегічних і поточних інвестиційних планів, які розробляються безпосередньо на суб'єкті аудиторської перевірки. Сюди можна віднести інвестиційні проекти, фінансові прогнози і проекти, стратегічні та поточні бюджети діяльності підприємства та інша прогнозна і планова фінансова

інформація.

До договірної інформації відносять угоди чи договори про здійснення інвестиційної діяльності, а саме угоди купівлі/продажу акцій, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів. Джерелами управлінської інформації є установчі документи суб'єкта аудиторської перевірки, накази і розпорядження керівника чи менеджерів вищих ланок управління про здійснення інвестиційної діяльності. Даний вид інформації залежить від структури підприємства та стилю управління. Фактографічна інформація характеризує об'єкти аналізу і аудиту інвестицій на основі даних, що відображені у первинних документах, реєстрах синтетичного і аналітичного обліку іноземних інвестицій та звітності.

В залежності від характеристики об'єкта аналізу і аудиту, інформацію, яку використовують, можна поділити на пряму та непряму. Пряма інформація, яка використовується в аудиторському контролі іноземних інвестицій, характеризує об'єкт перевірки безпосередньо, до неї можна віднести первинну документацію по інвестиційному проекту, дані синтетичного та аналітичного обліку інвестицій, складені бюджети інвестування тощо. Непряма інформація - характеризує об'єкт аналізу і аудиту іноземних інвестицій опосередковано. До неї можна віднести відомості отримані аудитором про об'єкт перевірки від третіх осіб (банків, кредиторів, постачальників), яка непрямо буде відноситись до інвестиційного проекту.

Залежно від суб'єкта аудиту іноземних інвестицій виділяють інформацію внутрішнього і зовнішнього аудиту. До інформації внутрішнього аудиту відносять аудиторські висновки, аналітичні записки чи інші документи перевірок інвестиційних проектів внутрішніх аудиторів. До інформації зовнішнього аудиту можна віднести аудиторські висновки чи звіти зовнішніх попередніх аудиторських перевірок, що мають відношення до інвестиційної діяльності об'єкта перевірки.

Не менш важливим у процесі аналізу і аудиту іноземних інвестицій є поділ економічної інформації в залежності від джерел отримання - фінансового обліку, звітності і контролю, управлінського обліку, відомчого контролю та зовнішнього контролю. До інформації фінансового обліку, звітності і контролю відносять дані

зафіксовані в реєстрах синтетичного, аналітичного обліку інвестицій, фінансовій звітності чи актах внутрішньогосподарського контролю інвестицій. До інформації управлінського обліку відносять відомості показників ефективності здійснення інвестицій та їх розрахунки, бюджети капітальних інвестицій чи відомості аналізу портфеля фінансових інвестицій [60, с. 239].

За об'єктами аналізу і аудиту, які входять в структуру концернів, холдингів, корпорацій чи об'єднань, внутрішні аудитори та аналітики, ревізори та спеціалісти різних відділів вищестоящих організацій здійснюють внутрішньовідомчий та внутрішньосистемний контроль. Тому зовнішній аудитор в значній мірі покладається на результати внутрішньовідомчого контролю. Основними джерелами такої інформації є акти комплексної ревізії, перевірок по реалізації конкретних інвестиційних проектів, матеріали контрольних замірів капітальних інвестицій тощо. Важливим джерелом отримання інформації щодо об'єктів іноземних інвестицій є матеріали перевірок зовнішнього контролю.

За способом відображення інформація, яка використовується в аналізі і аудиті іноземних інвестицій, буває текстова, графічна та графічно-текстова. Текстова інформація – сукупність даних про об'єкт дослідження викладена за допомогою букв, цифр та символів. Графічна інформація - сукупність даних про об'єкт дослідження, яка викладена за допомогою рисунків, графіків, діаграм тощо. Графічно-текстова - це інформація подана за допомогою букв, символів, цифр, графіків, діаграм чи рисунків у сукупності. Відео, аудіо та голограми - це інформація, яка відтворена за допомогою спеціальних відео- та аудіо-пристроїв чи у вигляді голограм [60, с. 240].

При проведенні аналізу і аудиту іноземних інвестицій переважну більшість інформаційного забезпечення складає графічно-текстова інформація, хоча має місце і текстова та графічна інформація окремо. До графічно-текстової інформації можна віднести проектно-кошторисну документацію по інвестуванню, інвестиційні бізнес-плани, аудиторські висновки по інвестиційних проектах тощо.

До текстової - фінансову та податкову звітність підприємства, дані синтетичного і аналітичного бухгалтерського обліку та ін.

За періодом формування інформацію, яка використовується в процесі аудиторського контролю іноземних інвестицій, виділяють ретроспективну, оперативну та прогнозну інформацію. Ретроспективну інформацію аудитор та аналітик використовує при аналізі і аудиті іноземних інвестицій після здійснення процесу інвестування. Оперативну інформацію аудитор отримує безпосередньо під час впровадження інвестиційних проектів. Прогнозна інформація міститься в планах інвестиційних проектів, стратегічних інвестиційних бюджетах чи іншій прогнозній інформації, яка стосується інвестицій [60, с. 241].

Залежно від способу подання інформації при здійсненні аналізу і аудиту іноземних інвестицій розрізняють: розпорядчу, звітну та директивну інформацію. Розпорядча інформація міститься у розпорядженнях і наказах підприємства, та є обов'язковою до виконання. Звітна інформація формується у вигляді звітів про здійснення інвестицій у системі фінансового, управлінського чи податкового обліку. Директивна інформація міститься у нормативних документах та законодавчих актах.

За ступенем деталізації об'єктів аналізу і аудиту інформацію в процесі аудиту іноземних інвестицій поділяють на узагальнену та конкретизовану. Узагальнена інформація міститься у звітах про здійснені інвестиції, конкретизована - первинних документах, які безпосередньо відображають здійснення конкретного виду інвестиції чи її частини.

Для аудиту іноземних інвестицій важливе значення має спосіб фіксації інформації. За цією ознакою інформація буває документальна та усна. До документальної інформації відносять будь-яку інформацію, яка зафіксована документально. Усна інформація може бути отримана способом опитування. У процесі аналізу і аудиту інвестицій, на нашу думку, доцільніше більше покладатися на документальну інформацію, оскільки вона має вищий ступінь достовірності та доказовості, ніж усна [5, с. 84].

Не менш вагоме місце серед ознак класифікації інформаційного забезпечення посідає ознака виміру інформації - кількісна чи якісна. Кількісна інформація відображена у документах, даних і звітності аналітичного чи синтетичного фінансового, управлінського обліку, планах, проектах, бюджетах чи прогнозах

інвестицій. Якісну інформацію не завжди можна обчислити та вирахувати, наприклад інвестиції в покращення ефективності функціонування управлінського обліку, проте вона є дуже важливою при здійсненні аналізу і аудиту інвестицій.

Отже, розглянута класифікація, яку запропоновано для використання в аналізі й аудиті іноземних інвестицій, має не тільки наукове, але й практичне значення. Вона допоможе аудиторів краще зорієнтуватися у великому обсязі та спектрі інформаційного забезпечення та правильному і ефективному його використанні при отриманні достовірних аудиторських доказів.

3.2. Методика аудиту іноземних інвестицій

Однією з ефективних та дієвих форм фінансово-господарського контролю інвестиційної діяльності підприємства є аудит. Завдання аудиторського контролю іноземних інвестицій полягає у визначенні ефективності використання інвестиційних ресурсів та обґрунтованості використання коштів. Для правильного визначення аудиту іноземних інвестицій, слід визначитись із сутністю самого поняття контролю інвестицій.

Сутність визначення «аудиту інвестицій» можна розглянути за допомогою окремого визначення сутності «аудиту» та сутності «інвестицій». У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі, чинних нормативно-правових актах України і Міжнародних стандартах аудиту та етики немає єдиного підходу щодо визначення терміну «аудит». Аудит іноземних інвестицій - це процес збирання незалежним працівником повної, правдивої та своєчасної інформації про залучені підприємством закордонні інвестиції з метою оцінки її відповідності визначеній інвестиційній політиці та стратегії підприємства і надання компетентного висновку іноземним зацікавленим користувачам.

Для правильного розуміння та для того, щоб більш повно і точно дослідити методику аудиту іноземних інвестицій, потрібно визначитись із такими поняттями як об'єкт та суб'єкт аудиту інвестицій. Об'єктами аудиту є залучені іноземні інвестиції чи інвестиційні проекти. Суб'єктами аудиту інвестицій можуть бути

зовнішні незалежні аудитори (аудиторські фірми) та внутрішні аудитори, якщо на підприємстві функціонує служба внутрішнього аудиту.

Не менш важливо, при визначенні сутності аудиту іноземних інвестицій, є визначення мети та цілей аудиту інвестицій. Метою аудиту іноземних інвестицій є надання зацікавленим іноземним користувачам повної, правдивої та своєчасної інформації про обсяги, спрямованість та ефективність залучених інвестицій підприємства. В цілому, мету аудиту іноземних інвестицій можна сформулювати, як вирішення конкретної задачі, яка визначається договірними обов'язками аудитора і замовника, чинним законодавством України по залученню іноземних інвестицій та нормативно-правового регулювання аудиторської діяльності.

Розробка методичних аспектів аудиту іноземних інвестицій обумовлює доцільність формування завдань, визначення предметної області та складу аудиторських процедур такої перевірки, а також правильного та послідовного планування аудиторської перевірки.

Завдання аудиту іноземних інвестицій повинні формуватись та впливати із поставленої мети та цілей перевірки, до таких завдань можна віднести:

встановлення достовірності звітної інформації по іноземних інвестиціях підприємства та відповідності здійснених фінансових чи господарських операцій чинному законодавству;

- аналіз організаційної структури і статуту підприємства-клієнта з точки зору відповідності їх прийнятій інвестиційній політиці підприємства;

- аналіз організації бухгалтерського обліку і формування облікової політики для виявлення правильності постановки обліку іноземних інвестицій на підприємстві;

- перевірка обґрунтованості записів на рахунках бухгалтерського обліку з метою забезпечення достовірності даних про іноземних інвестиції в бухгалтерській звітності підприємства-клієнта;

- перевірка правильності складання облікових регістрів, тотожності записів операцій з інвестування з записами в головній книзі;

- вивчення фінансово-господарської діяльності підприємства-клієнта

для оцінки його інвестиційної привабливості.

оцінка системи внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємства, причому дана оцінка має дуже велике значення для планування усєї аудиторської перевірки іноземних інвестицій підприємства;

- встановлення законності права власності на іноземні інвестиції, наявності достовірної інформації по інвестиціях в обліку;

перевірка правильності класифікацій інвестицій та їх обліку;

- узагальнюючий аналіз виконання бізнес-плану інвестиційного проекту [1, с. 52].

Визначені мета, цілі та завдання аудиту іноземних інвестицій повинні бути покладені в основу складання плану і програми перевірки. На початковій стадії

аудиту іноземних інвестицій аудитор ознайомлюється зі станом обліку та особливостями інвестиційної діяльності об'єкта перевірки, вивчає статут та

установчі документи, оцінює надійність системи обліку та внутрішнього контролю за інвестиціями і визначає величину аудиторського ризику. Визначає обсяги роботи, проводить узгодження ціни проведеної перевірки та укладає угоду. Пізніше складає

план та програму аудиту іноземних інвестицій. Відповідно до перелічених вище процедур в інформаційне забезпечення аудитора можна включити: законодавчі та

нормативні акти, що регулюють облік й аудит інвестицій, інвестиційну діяльність об'єкта перевірки; міжнародні стандарти аудиту; статут та установчі документи;

реєстри синтетичного та аналітичного фінансового обліку інвестицій, фінансова звітність та інша звітність по інвестиціях; дані управлінського обліку інвестицій;

акти перевірок та інші матеріали служби внутрішнього контролю з інвестиційної діяльності клієнта; документи перевірок фіскальних органів; висновки аудиторів по

інвестиціях за попередні періоди; плани аудиту інвестицій аналогічних підприємств та інші джерела інформації.

На стадії дослідження аудитор проводить безпосередню перевірку інвестицій, згідно укладеної угоди, здійснює тестування контрольних моментів, проводить опитування та анкетування осіб, застосовує аналітичні та інші процедури аудиту.

Найбільш характерними джерелами інформації, які використовують у процесі

аудиту інвестицій на стадії дослідження є: міжнародні стандарти аудиту, первинні документи, звітність, реєстри фінансового та управлінського обліку інвестицій, інформація і матеріали, які отримані від третіх сторін, посадових осіб, дані інвестиційних проектів, бізнес планів, кошторисів чи бюджетів інвестування та інша інформація про інвестиції клієнта [1, с. 53].

У вітчизняні практики, на відміну від інших об'єктів аудиту, операції, пов'язані з інвестуванням, можуть бути кількісно нечисленними, але у грошовому вираженні складати значну частину господарсько-фінансової діяльності підприємства. Тому на сьогоднішній день при проведенні аудиту іноземних інвестицій на початковій стадії визначення надійності системи обліку та внутрішнього контролю є досить актуальним.

Аудитор повинен дослідити і вивчити систему обліку і внутрішнього контролю клієнта для того, щоб зрозуміти, як готується бухгалтерська інформація і мати певне уявлення про надійність цих систем, оскільки ця інформація використовується при управлінні інвестиційними проектами підприємства.

У зарубіжній економічній літературі в основу оцінки ефективності дії системи внутрішнього контролю покладено припущення аудитора, що остання не зможе виявити допущені суттєві помилки в системі бухгалтерського обліку клієнта чи не зможе їм запобігти. Для того, щоб прийти до певного висновку з цього питання, французькі аудиторі насамперед визначають спрямованість внутрішнього контролю та оцінюють його вплив на систему бухгалтерського обліку і якість фінансової звітності, а після цього визначають структуру внутрішнього контролю та оцінюють його організацію, систему документації, штат і систему спостереження та матеріальні засоби захисту [1, с. 54-56].

Система внутрішньогосподарського контролю може давати надійну фінансову інформацію, забезпечувати збереження активів суб'єкта перевірки. Якщо у клієнта достатньо надійна система внутрішнього контролю, то ризик контролю буде незначним, а кількість аудиторських доказів може бути значно меншим, ніж при неналежному внутрішньому контролі. Крім цього, оцінка внутрішнього контролю і ризику дозволяє аудиторіві виявити конкретні контрольні моменти і

знижує ймовірність того, що наявні помилки не будуть виявлені. Дослідження системи обліку та внутрішнього контролю аудитор здійснює за допомогою вивчення організаційної структури підприємства, діючих на підприємстві посадових інструкцій, бесід з менеджерами та працівниками компанії, ознайомлення із документообігом, спостереження за роботою структурних підрозділів.

Основною метою оцінки системи внутрішнього контролю підприємства є створення основи для планування аудиту іноземних інвестицій та визначення часу і обсягу аудиторських процедур. В процесі аудиту діяльності підприємств ряд вітчизняних та зарубіжних аудиторів значну увагу приділяють оцінці аудиторського ризику.

Аудиторський ризик - це наслідок двох чинників: ризику того, що можуть бути суттєві помилки, а також того, що цих істотних помилок не виявлять [25, с. 25]. Оцінка аудиторського ризику в процесі аудиту іноземних інвестицій здійснюється із врахуванням багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, до яких можна віднести:

- випуск значної частини високоліквідних цінних паперів з коротким терміном погашення;

- наявність чи відсутність відповідних угод із брокерськими конторами та іншими фінансовими посередниками;

- котирування акцій підприємства на фондовій біржі;
- організація та стан облікової системи та внутрішнього контролю на підприємстві;

- структура та система управління діяльністю підприємства;
- зміни у нормативно-правовій базі, яка регулює інвестиційну діяльність;
- використання новітніх технологій при впровадженні інвестиційних проектів;

- можливість контролю зі сторони власників та ефективність цього контролю;

- податкова політика держави;

- залежність від покупців та ринків збуту продукції (наданої послуги);

- наявність незавершеного виробництва та проваджуваного проекту

капітального інвестування;
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

- забезпечення фінансування інвестиційних проектів;
- конфлікт інтересів;
- економічна ситуація на підприємстві та у галузі;
- професійність та чесність адміністрації підприємства;

інші фактори;
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Адекватне планування аудиторської роботи сприяє забезпеченню належної уваги до важливих ділянок аудиторської перевірки, визначенню потенційних проблем і виконанню роботи в стислий термін. «Планування» означає розробку загальної стратегії й детального підходу до очікуваного характеру, часу та обсягу

перевірки [63, с. 243].
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Міжнародними стандартами аудиту 300 «Планування» і 310 «Знання бізнесу» визначено, що аудитор для досягнення ефективності та результативності аудиту і узгодженості порядку проведення аудиторських процедур з внутрішнім розпорядком об'єкта, що перевіряється, має погодити з останнім усі організаційні

питання, пов'язані з перевіркою, під час її планування.
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

При цьому слід мати на увазі, що планування перевірки має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей бізнесу клієнта [31, с. 242-252]. Положення про стандарти аудиту

(SAS) 311 «Планування та нагляд», затверджене у березні 1978 р. Американською національною професійною організацією присяжних бухгалтерів (AICPA), вказує на

те, що аудитору на початку планування перевірки слід узнати, які економічні умови
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

мають значний вплив на промислову та підприємницьку діяльність клієнта, і враховувати їх у процесі планування аудиту [31, с. 29].

Планування конкретної аудиторської перевірки здійснюють у процесі аудиту від моменту вибору клієнта і укладання угоди до формулювання висновку.

Незважаючи на те, що аудиторські фірми можуть, у певній мірі, використовувати
ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

типові форми планів і програм, їх потрібно уточнювати і переглядати, оскільки кожна аудиторська перевірка з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на діяльність суб'єкта перевірки потребує розробки конкретного плану і програми.

Узагальнюючи викладене вище та враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід планування аудиту, можна скласти загальний план аудиту іноземних інвестицій. Цей план може бути представлений у вигляді окремого робочого документу аудитора, зміст якого дає змогу сформулювати уявлення про його призначення, запланованих конкретних видів робіт, що підлягають аудиту, та контролю їх виконання з боку менеджерів аудиторської фірми.

На основі загального плану аудитор складає конкретну програму аудиту іноземних інвестицій. Аудиторська програма включає перелік конкретних процедур, спрямованих на одержання доказів щодо достовірності інформації по інвестиційній діяльності підприємства. Програма аудиту іноземних інвестицій конкретизує і уточнює план, у ній розкривається перелік процедур перевірки, виконавців, терміни початку і закінчення робіт та їх контроль.

Приступаючи до аудиту іноземних інвестицій, аудитору потрібно провести тестування, яке є одним головних методичних прийомів аудиту. Процес тестування полягає у тому, що аудитор формулює перелік питань для оцінки інвестицій і послідовно відповідає на них, виконуючи необхідні аудиторські процедури та отримує необхідні аудиторські докази.

Доцільно використовувати дві категорії тестів для аудиту іноземних інвестицій - тестування на відповідність та на суттєвість. Тестування на відповідність дає змогу аудитору перевірити відповідність процедур внутрішнього контролю встановленим нормам, отримати вичерпну інформацію про дотримання визначених принципів, правил і норм розробниками проекту, виявити помилки і суперечності та зробити оцінку ефективності від вкладеної інвестиції. Тестування на суттєвість застосовуються для з'ясування ступеня невідповідності виявлених помилок і суперечностей критерію оптимальності та допомагають аудитору зафіксувати факти фундаментальної незгоди або непевності. Тести на суттєвість є способом кількісного та якісного вимірювання негативних відхилень при аудиті інвестиційного проекту [59, с. 272].

Тести на відповідність інвестиційного проекту X містять лише найважливіші питання (додаток В). У кожному конкретному випадку аудитори можуть змінити або

деталізувати зміст тестів із врахуванням особливостей інвестиційного проекту та у відповідності з власною професійною думкою.

Кожне питання тесту на відповідність ініціює здійснення відповідної аудиторської процедури, результатом якої є відповідь у стверджувальній або заперечній формі - «так» або «ні». Запропонована графа «Напрямок контролю» в якій вказується за якими критеріями потрібно оцінювати та давати відповідь на поставлене питання. У реальних умовах робочий документ, який використовується для тестування, може містити додаткові графи, наприклад, графу «Примітки», яка може бути призначена для розкриття інформації про виявлення помилки, розбіжності чи суперечності.

У випадку якщо при тестуванні на відповідність було виявлено значні помилки і суперечності, то виникає потреба проведення тестування на суттєвість. Тести на суттєвість застосовуються для дослідження кожного випадку отримання негативної відповіді при тестуванні характеристик проекту на відповідність. Перевірка суттєвості помилок чи відхилень у проекті дозволить визначити рівень втрат після реалізації цього проекту.

Складання тестів на суттєвість є одним з творчих елементів роботи аудитора, оскільки сталих критеріїв оцінки суттєвості практично немає. Певні критерії можна застосовувати при стратегічному (перспективному) аудиті інвестиційного проекту, визначення його привабливості та вибору проекту серед інших альтернативних. При, так званому, пост аудиті інвестиційного проекту дуже важко оцінити вірогідність різноманітних тверджень і припущень, покладених розробниками в основу проекту!

У більшості випадків зміст тестів на суттєвість визначається суб'єктивною думкою аудитора, а якість тестів - його професійною майстерністю. Кожне питання, на яке аудитор повинен дати відповідь у процесі тестування параметрів інвестиційного проекту, визначає ряд конкретних процедур, призначених для збирання необхідних аудиторських доказів щодо об'єкта дослідження.

Отже, розглянувши основні підходи до побудови і використання аудиторських тестів на відповідність і суттєвість, потрібно зупинитись на перевірці господарських операцій та облікових записів із відображення інвестиційних

проектів в обліку.

Будь який інвестиційний проект відображається на рахунках бухгалтерського обліку. Хоча частина інвестиційних проектів є складними і мають в своєму складі і фінансові, і капітальні види інвестицій. У процесі перевірки правильності відображення інвестицій в обліку аудитор слід визначити, до якого виду інвестицій відносяться операції інвестування на підприємстві. Для підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку операцій інвестування і відображення їх у звітності аудитор перевіряє правильність проведення інвентаризації іноземних інвестицій. В ході перевірки він встановлює:

- чи дотримувалось підприємство ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо проведення інвентаризації активів на підприємстві, а зокрема іноземних інвестицій;
- чи встановлені строки проведення інвентаризації іноземних інвестицій у наказі про облікову політику та чи вони дотримуються;
- правильність оформлення інвентаризаційних документів (чи використовує підприємство уніфіковані форми інвентаризаційних описів, чи забезпечена повнота і точність внесення в описи даних про фактичну наявність об'єктів інвестування).

Особливістю інвентаризації іноземних інвестицій є перевірка не тільки фактичної наявності інвестиції, але й правильності їх оцінки, тобто фактичних затрат, які формують їх вартість за якою вони прийняті на облік. Якщо при проведенні перевірки правильності інвентаризації іноземних інвестицій були отримані докази про значні порушення, то аудитор може прийняти рішення про додаткове проведення інвентаризації. Не менш важливим моментом при перевірці правильності відображення операцій інвестування в обліку є перевірка відповідності показників звітності даним синтетичного і аналітичного обліку.

Інформацію про наявність і рух на протязі звітного періоду окремих видів іноземних інвестицій наводяться у Примітках до фінансово звітності (ф. № 5). Отримані в ході аудиту інвестицій докази повинні бути відображені у робочих документах аудитора згідно з Міжнародним стандартом аудиту 230 «Документація».

Наведений стандарт зазначає, що «обсяг робочих документів залежить від професійного судження аудитора, оскільки документування кожного питання, розглянутого аудитором, не потрібне і недоцільне» [63, с. 181].

Вважаємо, що в ході аудиторської перевірки іноземних інвестицій можуть бути складені різні робочі документи аудитора. В ході перевірки правильності відображення операцій інвестування на рахунках обліку частково і перевіряється саме виконання інвестиційних проектів. Зв'язуються терміни фактичного виконання інвестицій із складеними інвестиційними планами, бюджетами чи іншими розрахунковими документами. В процесі такої перевірки визначаються фактори, які вплинули на невиконання чи виконання не по термінах та дається аудитором оцінка виявленим порушенням (неточностям) на загальну інвестиційну політику підприємства.

На останньому етапі стадії дослідження проводиться оцінка та аналіз інвестиційної привабливості підприємства та ефективності залучених іноземних інвестицій. Найбільш поширеним показником оцінки та аналізу залучених інвестицій є прибуток на інвестиції (прибуток/загальну суму активів), який визначає взаємозв'язок між прибутком та інвестованим капіталом. Цей показник є критерієм оцінки ефективності використання кожної гривні інвестованої в активи підприємства.

Результати інвестиційної діяльності підприємства визначаються на основі аналізу змін у статтях фінансової звітності. На наступному етапі аудитор узагальнює результати перевірки інвестицій і на основі зібраних доказів формулює думку щодо достовірності відображення інвестицій у фінансовій звітності та відповідності чинному законодавству.

У «Вступному параграфі» висновку, на наш погляд, слід викласти думку аудитора таким чином:

чи є отримана інформація достатньою для відображення реального стану об'єктів інвестування підприємства, що перевіряється;

- чи відповідає фінансова звітність прийнятій клієнтом обліковій політиці, а облікова політика чинному законодавству і який це має вплив на

достовірність відображення інформації по інвестуванню.

Крім того, у «Вступному параграфі» слід вказати, що під час перевірки інформації про іноземних інвестиції було використано різні види тестування та описати про їх вплив на процес аудиту.

У «Параграфі, що містить думку стосовно фінансової інформації» слід викласти думку із врахуванням проведеної перевірки іноземних інвестицій. У разі висловлення безумовно-позитивної думки про інвестиційну діяльність підприємства буде висловлюватись і позитивна думка про фінансову діяльність підприємства, якщо виноситься умовно-позитивна або негативна думка, то цей параграф повинен містити коротке викладення аргументів, які негативно впливають на фінансову інформацію підприємства. У разі потреби ці аргументи можуть бути уточнені через посилання на документи, в яких є більш докладніша інформація.

3.3. Аналіз фінансового стану підприємства для визначення його інвестиційної привабливості

З метою залучення іноземних інвестицій підприємства подають фінансову звітність, яка засвідчує їх фінансовий стан. На основі фінансової інформації можна приймати рішення щодо інвестування в інвестиційно привабливі підприємства. Одним із найбільш складних та важливих завдань, які вирішуються в процесі фінансового управління підприємством, є аналіз структури і динаміки капіталу. Оптимальною структурою капіталу є таке співвідношення використання позичених та власних коштів, при якому підтримується ефективна пропорція між коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства та коефіцієнтом фінансової рентабельності, тобто забезпечується максимум його ринкової вартості.

Аналіз капіталу суб'єкта господарювання розпочинають із проведення оцінки складу, структури капіталу та зміни його складових. Насамперед розраховують показники структури, відносні та абсолютні зміни у власному, в тому числі резервному та додатковому капіталі й позичкових коштах підприємства за звітний період. Порівняльний агрегований аналітичний баланс підприємства

ТОВ «Журавка» наведено в табл. 3.1.

Із даних табл. 3.1 помітно, що загальний розмір загального капіталу підприємства ТОВ «Журавка» зріс на 11947 тис. грн. в основному за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку та поточних зобов'язань. Збільшення величини власного капіталу із 50345 тис. грн. до 65507 тис. грн. є суттєвим моментом для ТОВ «Журавка», оскільки воно сприяє зміцненню фінансової стабільності.

Значний вплив на зростання власного капіталу підприємства ТОВ «Журавка» здійснює підвищення розміру нерозподіленого прибутку, темп його приросту становив 25,41%. Зареєстрований, додатковий і резервний капітал за звітний період не зазнали суттєвих змін та залишилися на рівні попереднього періоду

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз капіталу та зобов'язань підприємства
ТОВ «Журавка» за 2021 рік

№ п/п	Стаття пасиву балансу	На початок звітного періоду		На кінець звітного періоду		Зміни за звітний період			
		тис. грн.	відсоток до підсумку	тис. грн.	відсоток до підсумку	абсолютні (±) тис. грн. 3-гр. 1	темп % гр. 5/гр. 1x100	структура % за гр. 5	Частка пунктів (гр. 4- гр. 2)
	Капітал - всього	71987		83934		11947	14,23	100	0,00
1	Власний капітал	50345	100	65507	100	15162	23,15	126,91	0,00
1.1	Зареєстрований капітал	172	0,34	172	0,26	0	0,00	0,00	-0,08
1.2	Додатковий капітал	2875	5,71	2875	4,39	0	0,00	0,00	-1,32
1.3	Резервний капітал	2702	5,37	2702	4,12	0	0,00	0,00	-1,24
1.4	Нерозподілений прибуток	44596	88,58	59791	91,27	15195	25,41	126,91	2,69
2.	Залучений капітал	21642	100	18427	100	-3215	-17,45	-26,91	0,00
2.1	Довгострокові зобов'язання	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
2.2	Короткострокові кредити і позики	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
2.3.	Кредиторська заборгованість	11532	53,29	6180	33,54	-5352	-46,41	-44,80	-19,75
2.4	Поточні зобов'язання	10110	46,71	12247	66,46	2137	17,45	17,89	19,75

Що стосується залученого капіталу, то його величина на ТОВ «Журавка» зменшилася на 3215 тис. грн. в порівнянні із аналогічним показником минулого року, у відсотках зменшилася на 17,45 %, що говорить про зменшення залежності ТОВ «Журавка» від залучених джерел фінансування та про покращення його фінансової стійкості. В структурі залученого капіталу значна частка (66,46 % у 2021 р.) - це поточні зобов'язання, обсяг їх на кінець звітного періоду збільшився на 2137 тис. грн., що демонструє зниження розрахункової дисципліни на підприємстві. Зниження кредиторської заборгованості на кінець звітного періоду на 5352 тис. грн. (у відсотках - на 46,41 %) означає, що ТОВ «Журавка» майже не використовує кредити постачальників і таким чином обмежує свою активність. Про це також свідчить відсутність довгострокових позик і кредитів банку також свідчать про те, ТОВ «Журавка» позбавлений можливості перерозподіляти короткострокову заборгованість на користь довгострокової, що дало б можливість забезпечити оптимальну платоспроможність.

У вищенаведених даних аналіз капіталу обмежено одним звітним періодом. Проте для визначення тенденцій та закономірностей у діяльності ТОВ «Журавка» необхідно провести трендовий аналіз усіх статей балансу за кілька звітних періодів! Тому наступним етапом необхідно дослідити динаміку зміни структури власного капіталу та вивчити причини можливих змін капіталу на протязі усього звітного періоду.

ТОВ «Журавка» користується лише власним капіталом (табл. 3.2), і це зменшує темпи економічного росту (підприємство не має змоги забезпечити створення додаткового обсягу активів в період сприятливої ринкової кон'юнктури) і не дає можливості використати фінансові можливості приросту доходів на вкладений капітал.

Таким чином, величина власного капіталу ТОВ «Журавка» на кінець 2021 р. збільшилася на 15195 тис. грн., що вказує на збільшення за рахунок нерозподіленого прибутку власного капіталу підприємства.

В складі власного капіталу найменшу питому вагу складає зареєстрований капітал (0,34%), що є свідченням певних негативних явищ. Низький розмір

зареєстрованого капіталу (172 тис. грн.) не дає можливості покрити зобов'язання підприємства в часи фінансової нестабільності.

Низький рівень зареєстрованого капіталу дещо нівелюється досить великим рівнем сукупного власного капіталу (65540 тис грн. на кінець 2021 р.) Це можна пояснити тим, що на підприємстві ТОВ «Журавка» відслідковується тенденція на збільшення величини фінансування діяльності саме за рахунок нерозподіленого

прибутку.

Таблиця 3.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Динаміка руху власного капіталу підприємства ТОВ «Журавка» за
2021 рік

№ п/п	Показники	На початок звітнього періоду		На кінець звітнього періоду		Відхилення	
		сума тис. грн.	% до загальної суми	сума тис. грн.	% до загальної суми	сума тис. грн.	% до загальної суми
1.	Зареєстрований капітал	172,00	0,34	172,00	0,26	0,00	0,00
2.	Додатковий капітал	2875,00	5,71	2875,00	4,39	0,00	0,00
3.	Резервний капітал	2702,00	5,37	2702,00	4,12	0,00	0,00
4.	Нерозподілений прибуток	44596,00	88,58	59791,00	91,23	15195,00	25,41
	Разом	50345,00	100,00	65540,00	100,00	15195,00	23,18

Наприклад, на кінець аналізованого періоду в складі власного капіталу розмір нерозподіленого прибутку збільшився на 2,65 пункти і становить 91,23 % від загальної вартості власного капіталу. Ця тенденція допомагає зміцненню фінансового стану підприємства та підвищенню його ділової активності.

Необхідно відмітити, що негативним явищем є невисокий показник додаткового і резервного капіталу, який абсолютно не змінився в сумовому виразі за 2021 рік. У відсотковому відношенні, навпаки, знизився: додатковий капітал з 5,71% до 4,39%, резервний капітал – з 5,37% до 4,12%. Наявність невикористаного прибутку ще не може бути гарантією фінансового зростання. Прибутки можуть бути використані повністю у звітному періоді, і це зробить неможливою компенсацію негативних фінансових результатів діяльності в наступному періоді за умов фінансово-економічної нестабільності. Перерозподіл нерозподілених прибутків на користь додаткового і резервного капіталу буде сприяти покращенню довгострокового фінансового стану підприємства ТОВ «Журавка».

Наступним етапом визначення інвестиційної привабливості підприємства є аналіз його активів (табл. 3.3)

Таблиця 3.3.

Аналіз активів ТОВ «Журавка» за 2021р.

(тис. грн.)

Показник	Обсяг на початок періоду	Обсяг на кінець періоду	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Усього	71987	83934	11947	16,60
I. Необоротні активи, у т.ч.:	27140	34057	6917	25,49
Нематеріальні активи	0	0	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	129	828	699	541,86
Основні засоби	28792	60055	31263	108,58
первісна вартість	55396	96388	40992	74,00
знос	26604	86333	9729	36,57
Довгострокові фінансові інвестиції	0	0	0	0
Інші фінансові інвестиції	219	174	-45	-20,55
II. Оборотні активи, у т.ч.:	44847	49877	5030	11,22
Запаси	28248	33793	5545	19,63
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	9416	10543	1127	11,97
Дебіторська заборгованість за розрахунками	1113	1488	375	33,69
Інша поточна дебіторська заборгованість	476	1219	743	156,09
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	2668	2812	144	5,40

Згідно даного розрахунку спостерігаємо досить втішну фінансову ситуацію на досліджуваному підприємстві. Практично всі показники діяльності підприємства зросли за 2021 рік. Сумарна вартість необоротних активів збільшилася на 6917 тис. грн. (25,49 %), оборотних на 5030 тис. грн. (11,22 %). Найбільшу частку в зростанні активів на ТОВ «Журавка» забезпечило збільшення обсягу основних засобів на 31263 тис. грн., що становить аж 108,58 % від показника на початок 2021 року та іншої поточної дебіторської заборгованості на 743 тис. грн. (156,09 %).

Велика частка дебіторської заборгованості може свідчити про значну інвестиційну привабливість підприємства, оскільки існує ймовірність швидкого повернення високоліквідних активів. Також позитивним є значні незавершені капітальні інвестиції, що є індикатором розбудови, переоснащення підприємства. Зростання капітальних інвестицій становило аж 541,86 % від початку року.

Дещо негативним є відсутність на підприємстві нематеріальних активів, а також

скорення фінансових інвестицій. Це свідчить, що ТОВ «Журавка» не займається інтелектуальними розробками та фінансовою діяльністю. Всі вільні кошти вкладаються в технічну інфраструктуру.

Для того, щоб оцінити можливості ТОВ «Журавка» виконувати зобов'язання по торгових, кредитних та інших операціях у визначені терміни та у повному обсязі, необхідно розрахувати показники фінансового стану цього підприємства. Аналізуючи фінансовий стан ТОВ «Журавка», необхідно в першу чергу визначити показники фінансової стабільності, розрахунок яких наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок показника фінансової стабільності

Показник	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт фінансової стабільності	(Власний капітал Забезпечення)/ Загальна сума зобов'язань	більше 1
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$(50345+0)/(0+21642)=2,3263$	
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$(65507+0)/(0+18427)=3,5549$	

Обчислена величина показника фінансової стабільності (2,32 на початок року та 3,55 - на кінець року) дає можливість зробити висновок, що ТОВ «Журавка» покриває повністю свою заборгованість за рахунок власного капіталу, що є свідченням про достатньо високий рівень фінансової стабільності. Збільшення показника фінансової стабільності за 2021 рік говорить про достатньо хорошу діяльність підприємства (зростання власного капіталу на 15195 тис. грн. при надзвичайно великому зниженні зобов'язань на 3215 тис. грн. і ліквідації довгострокової заборгованості) у 2021 році.

Наступний крок аналізу фінансового потенціалу підприємства - оцінка його платоспроможності (фінансової стійкості), але щодо переліку коефіцієнтів і методів

розрахунку немає повної узгодженості у методичних рекомендаціях. Загальним для всіх рекомендацій є лише один показник – коефіцієнт автономії, який встановлюється через відношення власного капіталу до валюти балансу підприємства (цей показник ще називають коефіцієнтом фінансової автономії, коефіцієнтом фінансової незалежності чи фінансової стійкості).

Для можливості проведення більш детального аналізу фінансового стану підприємства ТОВ «Журавка» крім показника фінансової стійкості необхідно розраховувати коефіцієнт автономії, значення якого показує залежність підприємства від кредиторів. Обчислення величини показника автономії для ТОВ «Журавка» наведено в табл. 3.5.

Показник коефіцієнта автономії демонструє більш наглядну тенденцію для аналізу додаткового і резервного капіталу при оцінці фінансового стану ТОВ «Журавка».

Величина коефіцієнта автономії підприємства ТОВ «Журавка» (0,69 на початок 2016 р. і 0,78 - на кінець 2021 р.) свідчить про досить незначну залежність цього підприємства від різного роду кредиторів. В той же час, досить велике значення поточних зобов'язань ТОВ «Журавка» вимагає прийняття суттєвих управлінських рішень для переорієнтації політики запозичень ТОВ на формування довгострокової заборгованості перед кредиторами, що приведе до стабілізації загального фінансового стану. Найбільш дієвим для оптимізації фінансово стану підприємства ТОВ «Журавка» є створення додаткового і резервного капіталу, що дасть змогу зарезервувати потрібні кошти на випадок непередбачених фінансово-економічних процесів.

Таблиця 3.5

Розрахунок показника автономії

Показник	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	(Власний капітал + Забезпечення) / Підсумок балансу	більше 0,5

Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$(50345+0)/71987=0,6993$	
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$(65507+0)/83934=0,7804$	

Наступним кроком аналізу додаткового і резервного капіталу підприємства є знаходження коефіцієнта маневрування оборотних активів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок показника маневрування оборотних активів

Показник	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт маневрування	Оборотні активи / Власний капітал	
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$44847/50345=0,8907$	Зменшення
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$49877/65507=0,7614$	

На підприємстві ТОВ «Журавка» показник маневрування є досить великим значення (його значення 0,8907 на початок 2021 р. і 0,7614 - на кінець року), що є свідченням недостатньо швидких темпів оновлення оборотних активів. Це свідчить про те, що на підприємстві ТОВ «Журавка» досить повільно вивільняються ресурси, вкладені в оборотні активи, та відбувається недоотримання прибутку. Необхідно відмітити, що спостерігаються і позитивні тенденції - зменшення показника маневрування з 0,89 на початок року до 0,76 на кінець 2021 року, що відбулося шляхом збільшення власного капіталу підприємства, а, відповідно, до збільшення оборотності активів підприємства ТОВ «Журавка».

Наступним важливим кроком аналізу капіталу підприємства є розрахунок

показників платоспроможності та ліквідності. До цих показників належать: коефіцієнт абсолютної ліквідності, проміжний коефіцієнт ліквідності, загальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт чистої виручки коефіцієнт товарно- матеріальних цінностей, коефіцієнт структури активів за їх ліквідністю, коефіцієнт забезпечення власного капіталу активами [119, с. 78].

Для оцінки ліквідності необхідно здійснити аналіз структури оборотних активів за їх можливістю обмінюватися на готівкові кошти. Цей аналіз проводять шляхом обчислення коефіцієнта чистої виручки. Його знаходження для ТОВ «Журавка» здійснено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Розрахунок коефіцієнта чистої виручки

Показник "НАТІ"	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт чистої виручки	Амортизаційні відрахування + Нерозподілений прибуток / Оборотні активи	Більше 1
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$(0+26604+44596)/44847=1,5876$	
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$(0+36333+59791)/49877=1,9272$	

Величина коефіцієнта чистої виручки (1,58 на початок, 1,92 - на кінець 2021 р.) дає можливість зробити висновок, що в ТОВ «Журавка» має в наявності достатню суму вільних коштів та інших оборотних активів з високою ліквідністю, які можна оперативно перетворити в грошові засоби.

Досить важливим показником для аналізу додаткового і резервного капіталу та оцінювання ефективності господарської діяльності підприємства ТОВ «Журавка» є рентабельність і прибутковість. Для здійснення аналізу рентабельності беруть валовий прибуток підприємства, визначають коефіцієнти рентабельності оборотних активів, реалізованої продукції, виробничих фондів, продажу власного капіталу,

позикового капіталу фінансових вкладень, виробництва (продукції), обчислення яких проведено за даними ТОВ «Журавка» (табл. 3.8) [104, с. 124].

Таблиця 3.8

Розрахунок коефіцієнта рентабельності власного капіталу

Показник	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт ефективності використання (рентабельності) власного капіталу	Нерозподілений прибуток / Середня величина власного капіталу/2	Ріст
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$44596 / ((50345 + 65507) / 2) = 0,7699$	
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$59791 / ((50345 + 65507) / 2) = 1,0322$	

Можна зробити висновок, що коефіцієнт ефективності використання власного капіталу на підприємстві ТОВ «Журавка» демонструє позитивну тенденцію до зростання (з 0,76 на початок до 1,03 - на кінець 2021 р.), що вказує на процес накопичення підприємством власного капіталу. Для більш повної характеристики рентабельності капіталу необхідно здійснити аналіз показника ефективності використання капіталу через знаходження показника його структури (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Розрахунок коефіцієнта структури власного капіталу

Показник	Порядок розрахунку показника	Оптимальне значення
Коефіцієнт структури власного капіталу	$(\text{Короткострокові зобов'язання} + \text{Довгострокові зобов'язання}) / \text{Власний капітал}$	0,5-1,0

Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на початок 2021 року	$(21642+0)/50345=0,4298$
Розрахунок показника для ТОВ «Журавка» на кінець 2021 року	$(18427+0)/65507=0,2812$

Величина показника структури капіталу констатує, що підприємству ТОВ «Журавка» необхідно збільшити власний капітал, особливо додатковий і резервний, для отримання можливості забезпечити повне покриття кредиторської заборгованості, оскільки спостерігаємо низьке значення цього показника (всього 0,42 на початок та 0,28 - на кінець 2021 р.).

На дещо негативний рівень недостатності додаткового і резервного капіталу вказує також показник покриття зобов'язань (на початок 2021 р. - 2,32, на кінець 2021 р. - 3,55). Коефіцієнт покриття в основній кількості методик розраховують як відношення оборотних активів підприємства до його поточних зобов'язань. Низькі величини показника покриття вказують на те, що підприємству ТОВ «Журавка» необхідно досить швидко наростити додатковий і резервний капітал, крім того, перевести увалу з поточної кредиторської заборгованості на довгострокові запозичення. Це дасть можливість оптимізувати структуру власного капіталу і фінансовий стан підприємства. Таким чином, можна зробити висновок, що обчислення показників аналізу фінансового стану дає можливість стверджувати, що підприємство ТОВ «Журавка» має, в загальному, стабільний фінансовий стан при умові поступового накопичення додаткового і резервного капіталу.

Висновки до розділу 3

1. Основною метою аудиту іноземних інвестицій у підприємствах є спрямування його регулюючого впливу на стимулювання припливу іноземних інвестицій, забезпечення інвесторів достовірною і повною інформацією про об'єкт інвестування, захист інтересів інвесторів і допомога при виборі оптимальних інвестиційних проектів, надання зацікавленим користувачам об'єктивної та своєчасної інформації про інвестиційну привабливість підприємства.

2. Ефективна організація і методика аудиту та аналізу іноземних інвестицій визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням. Зростання обсягів інформації потребує певної її класифікації та систематизації. На основі розглянутої вітчизняної і зарубіжної літератури та вітчизняного законодавства, автором запропоновано класифікацію інформаційного забезпечення процесу аудиту іноземних інвестицій за такими ознаками: зміст інформації, характеристика об'єкту аудиту, суб'єкт аудиту, джерело отримання, спосіб відображення, ступінь інформаційної деталізації, період формування інформації, спосіб подання, ступінь деталізації, об'єкта інвестування, рівень доступності, спосіб фіксації, одиниця виміру та галузева направленість. Систематизацію джерел інформації аудиту інвестицій автором здійснено із врахуванням стадій процесу аудиту (початкова, дослідна і завершальна) та підходів до процесу аудиту (підтверджувальний, системно-орієнтований та ризико-орієнтований). Це допоможе аудиторів краще зорієнтуватися у великому обсязі та спектрі інформаційного забезпечення та правильному і ефективному його використанні при отриманні достовірних аудиторських доказів.

3. Для розробки ряду важливих аспектів методики проведення аудиторської перевірки іноземних інвестицій сформульовано та визначено його мету, завдання, об'єкти, суб'єкти, склад аудиторських процедур і послідовність дій аудитора на кожній стадії аудиторського процесу. Визначено робочі документи аудитора відповідно до стадій аудиту, а саме план і програму аудиту іноземних інвестицій, анкету оцінки системи внутрішнього контролю інвестиційної діяльності, журнал перевірки правильності відображення операцій інвестування на рахунках бухгалтерського обліку.

4. Для визначення інвестиційної привабливості підприємства необхідно оцінити його фінансовий стан. Згідно аналітичних розрахунків спостерігається досить втішну фінансову ситуацію на досліджуваному підприємстві. Практично всі показники діяльності підприємства зросли за 2021 рік. Сумарна вартість необоротних активів збільшилася на 6917 тис. грн. (25,49 %), оборотних на 5030 тис. грн. (11,22 %). Найбільшу частку в зростанні активів на ТОВ «Журавка»

забезпечило збільшення обсягу основних засобів на 31263 тис. грн., що становить аж 108,58 % від показника на початок 2021 року та іншої поточної дебіторської заборгованості на 743 тис. грн. (156,09 %).

Аналіз власного капіталу ТОВ «Журавка» дав змогу встановити, що його розмір на кінець 2021 р. збільшився на 15195 тис. грн., це свідчить про збільшення капіталу підприємства за рахунок нерозподіленого прибутку. У складі власного капіталу найменшу питому вагу займає зареєстрований капітал (0,34 %), що свідчить про певні негативні явища.

Проте негативна тенденція мінімального зареєстрованого капіталу дещо нівелюється за умов значного рівня сукупного власного капіталу - 65540 тис грн. на кінець 2021 р. Це пояснюється тим, що на ТОВ «Журавка» простежується тенденція щодо збільшення обсягу фінансування діяльності за рахунок власне нерозподіленого прибутку. Так на кінець аналізованого періоду у складі власного капіталу нерозподілений прибуток зріс на 2,65 пункти і становив 91,23% від загальної вартості власного капіталу. Зазначена тенденція сприяє зміцненню фінансового стану підприємства і підвищенню його ділової активності.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

Результати дослідження дозволяють зробити наступні висновки і рекомендації, спрямовані на удосконалення методики обліку, аналізу й аудиту іноземних інвестицій:

1. Неоднозначне визначення в економічній літературі поняття

«інвестицій» призводить до того, що основними дискусійними моментами є різні тлумачення вченими економістами таких понять, як об'єкт інвестування, суб'єкт інвестування, форма власності інвестицій, характер участі учасників інвестиційного процесу в інвестуванні, термін інвестування та ін. Саме тому, з метою організації ефективного обліку, аналізу й аудиту, уточнено визначення поняття «інвестиції».

Під інвестиціями слід розуміти тільки ті вкладення, метою яких є отримання прибутку (доходу). Саме за цією метою потрібно відрізнити інвестиції від інших вкладень коштів.

2. Для організації ефективного обліку, аудиту і з метою комплексного

аналізу важливе значення має класифікація інвестицій, яку можна проводити, виходячи з різних критеріїв - об'єктів вкладення, суб'єктів інвестування, терміну інвестування, ступеня ризику, характеру участі в інвестуванні та ін. Привертає увагу той факт, що у П(С)БО 12 відсутній розділ, присвячений класифікації та визнанню інвестицій. Внаслідок такого непослідовного підходу у вітчизняному обліку через відсутність нормативно затвердженої класифікації інвестицій, як альтернатива, пропонується удосконалена класифікація фінансових інвестицій з врахування їх іноземного надходження.

3. В результаті дослідження виділено три етапи обліку, аналізу і аудиту інвестиційної діяльності:

4) «Радянський етап» обліку і аналізу інвестиційної діяльності (до 1991р.);

5) Етап обліку і аналізу інвестиційної діяльності до реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні (1991-1999рр.);

6) Етап реформування обліку і аналізу інвестиційної діяльності (з 1 січня 2000 року).

Кожен з цих історичних етапів обліку, аналізу та аудиту інвестиційної діяльності має свої переваги та недоліки. Проте, найголовнішим досягненням останнього десятиріччя у сфері обліку і аналізу інвестиційної діяльності в нашій країні є те, що відбувся перехід від затратного методу трактування інвестицій до сприйняття інвестиційної діяльності як динамічного процесу, відокремленої іноземних інвестицій як окремої економічної категорії. Проте на сьогодні існують проблемні питання щодо обліку, аналізу та аудиту іноземних інвестицій.

В першу чергу це відсутність належно організованого обліку операцій з іноземними інвестиціями, яке характеризується недосконалістю облікової політики підприємства. Різноманітність варіантів ведення обліку інвестицій призводить до певних незручностей у регламентації цієї ділянки обліку в нормативних документах, виникають труднощі в освоєнні методології та організації обліку. Тому, було запропоновано внести деякі зміни щодо змісту Положення про облікову політику в частині операцій з іноземними інвестиціями ТОВ «Журавка».

4. Регламентовані вітчизняними нормативними документами методи оцінки інвестицій відповідають методам, які запропоновані МСФЗ. Розроблено структурно-логічну схему оцінки та обліку іноземних інвестицій з відображенням операцій іноземного інвестування на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності підприємства. При вивченні конкретних методів переоцінки інвестицій встановлено, що основною причиною, через яку система переоцінки не знайшла використання у вітчизняній практиці обліку, є протиріччя в існуючих нормативних документах, що регламентують використання того чи іншого методу, а також відсутність механізму переоцінки як такого.

5. Ефективне формування інформаційного забезпечення аудиторського контролю іноземних інвестицій безпосередньо пов'язане з удосконаленням організації і методики обліку інвестицій на рівні підприємства. Запропоновано такі шляхи його удосконалення: впровадження в практику обліку на досліджуваному підприємстві порядку реєстрації операцій інвестування, орієнтованого на взаємозв'язок рахунків фінансового і управлінського обліку; організація і налагодження методики обліку в розрізі інвестиційних проектів; максимальне

розкриття інформації про об'єкти іноземних інвестицій та джерела їх фінансування у системі фінансового обліку.

6. Головним напрямом розвитку бухгалтерського обліку в ринкових

умовах господарювання є підвищення його оперативності, прийняття економічно обґрунтованих та ефективних рішень у даний час і на перспективу. Орієнтація розвитку обліку іноземних інвестицій повинна бути спрямована на задоволення

інформаційних потреб управління, що досягається шляхом використання сучасних технологій обробки інформації. Визначено основні організаційні принципи побудови системи автоматизованого бухгалтерського обліку; запропоновано додати функцію обліку інвестицій в поширені програмні продукти автоматизації бухгалтерського обліку; подано структурну схему обробки економічної інформації засобами ЕОМ в умовах АРМ бухгалтера з обліку іноземних інвестицій; розглянуто процес обробки інформації в умовах комп'ютерного аудиту іноземних інвестицій.

7. Ефективна організація, методика аналізу та аудиту іноземних

інвестицій визначається, передусім, належним інформаційним забезпеченням. Зростання обсягів інформації потребує певної її класифікації та систематизації. На

основі розглянутої вітчизняної і зарубіжної літератури та вітчизняного законодавства запропоновано класифікацію інформаційного забезпечення процесу аналізу та аудиту іноземних інвестицій за такими ознаками: зміст інформації, характеристика об'єкту аудиту, суб'єкт аудиту, джерело отримання, спосіб відображення, ступінь інформаційної деталізації, період формування інформації, спосіб подання, ступінь деталізації, об'єкта інвестування, рівень доступності, спосіб

фіксації, одиниця виміру та галузева направленість. Систематизацію джерел інформації аудиту інвестицій автором здійснено із врахуванням стадій процесу аудиту (початкова, дослідна і завершальна) та підходів до процесу аудиту (підтверджувальний, системно-орієнтований та ризико-орієнтований). Це

допоможе аудиторів краще зорієнтуватися у великому обсязі та спектрі інформаційного забезпечення та правильному і ефективному його використанні при отриманні достовірних аудиторських доказів.

8. Для розробки низки важливих аспектів методики проведення

аудиторської перевірки іноземних інвестицій сформульовано та визначено його мету, завдання, об'єкти, суб'єкти, склад аудиторських процедур і послідовність дій аудитора на кожній стадії аудиторського процесу. Визначено робочі документи аудитора відповідно до стадій аудиту, а саме план і програму аудиту інвестицій, анкету оцінки системи внутрішнього контролю інвестиційної діяльності досліджуваного підприємства.

9. Для визначення інвестиційної привабливості підприємства необхідно оцінити його фінансовий стан. Згідно аналітичних розрахунків спостерігається досить втішну фінансову ситуацію на досліджуваному підприємстві. Практично всі показники діяльності підприємства зросли за 2021 рік. Сумарна вартість необоротних активів збільшилася на 6917 тис. грн. (25,49 %), оборотних на 5030 тис. грн. (11,22 %). Найбільшу частку в зростанні активів на ТОВ «Микулинецький Бровар» забезпечило збільшення обсягу основних засобів на 31263 тис. грн., що становить аж 108,58 % від показника на початок 2021 року та іншої поточної дебіторської заборгованості на 743 тис. грн. (156,09 %). Дещо негативним є відсутність на підприємстві нематеріальних активів, а також скорення фінансових інвестицій.

10. Аналіз власного капіталу ТОВ «Журавка» дав змогу встановити, що його розмір на кінець 2021 р. збільшився на 15195 тис. грн., це свідчить про збільшення капіталу підприємства за рахунок нерозподіленого прибутку. У складі власного капіталу найменшу питому вагу займає зареєстрований капітал (0,34 %), що свідчить про певні негативні явища. Проте негативна тенденція мінімального зареєстрованого капіталу дещо нівелюється за умов значного рівня сукупного власного капіталу - 65540 тис грн. на кінець 2021 р. Зазначена тенденція сприяє зміцненню фінансового стану підприємства, підвищенню його ділової активності та зростання інвестиційної привабливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

1. Аудит: Навчальний посібник / А. Кузьмінський, Н. Кужельний, Е. Петрик и др.; Под. ред. А. Кузьминского. - К.: Учетинформ, 2016. - 283 с.

2. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. - М.: Банки и биржи, «Ю НИТИ», 2015. - 631с.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

3. Бійовська Л.І. Облікова політика відображення операцій з векселями на підприємствах [Електронний ресурс] / Л.І. Бійовська, Р.В. Дикан // Буковинська державна фінансова академія, 2017. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2017/Economics/61945.doc.htm

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

4. Білуха М. Застосування АРМ бухгалтера в обліку і контролі на підприємстві / М. Білуха, Т. Микитенко, В. Новоградська // Бухгалтерський облік і аудит. 2013. - № 12. - С. 3-8.

5. Білуха М.Т. Курс аудиту / М.Т. Білуха. - К.: Вища шк., Знання, 2018. - 574 с.

6. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И . А. Бланк. - К. : МП «Итем Лтд», «Юнайтед Лон дон Трейд Лимитед», 2015. - 518 с.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

7. Бойко Р.В. Інвестиційний процес в Україні, його суть / Р.В. Бойко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - Львів: ЛКА, 2014. - № 15. - С. 104-107.

8. Бойко Р.В. Оцінка фінансових інвестицій у різних системах обліку // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - Львів: ЛКА, 2019. - № 16 - С.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

9. Бондарчук В.В. Когерентність бухгалтерського обліку та податкової політики в контурі функціонування економічної системи держави : монографія / В.В. Бондарчук. - Ж. : Видавець О.О. Євенок, 2016. - 140 с.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

10. Бочаров В.В. Методи інвестиційної діяльності підприємства/ В.В. Бочаров. - М.: Финанси и статистика, 2018. - 214 с.

11. Бухгалтерский учет и экономический анализ в США: В 2 т. - М.: КОМЭК, 2015. - Т. 2. - 576 с.

12. Бухгалтерский учет: Учебник / П.С. Безруких, В.Б. Ивашкевич, А.Н. Кашаев

и др.; под ред. П.С. Безруких. - М.: Финансы и статистика, 2018. - 312 с.

13. Бухгалтерський облік [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Давидюк [та ін.]; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». - Харків : Гельветика, 2016. - 391 с.

14. Верига Ю.А. Фінансові інвестиції: оцінка і подання інформації у звітності / Ю. А. Верига // Вісник національного університету «Львівська політехніка», 2017. - № 577. - С. 507.

15. Войнаренко М.П. Корпоративні цінні папери: обліково-фінансовий аспект : монографія / М. П. Войнаренко, С. З. Мошенський, Н. А. Пономарева. - Житомир: ЖДТУ, 2016. -260 с.

16. Волкова І.А. Фінансовий облік - 2 : навч. посіб. / І.А. Волкова. - К. : ЦУЛ, 2016. - 223 с.

17. Гитман Л.Д. Основы инвестирования: Пер. с англ. / Л.Д. Гитман, М.Д. Джонс - М.: Дело, 2017. - 120 с.

18. Голов С. Генезис управлінського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. - 2017. - №7-8. - 2017. - С.2-25.

19. Голубка Я.В. Облік та аудит фінансових інвестицій: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.08.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Я. В. Голубка; Терноп. нац. екон. ун-т. - Тернопіль, 2016. - 20 с.

20. Грабовенко О.А. Облікова політика підприємства: визначення та проблеми формування / О.А. Грабовенко // Економіка, фінанси, право. - 2016. - №3. - 2016. - С.19-24.

21. Губа Є. Фінансові інвестиції: визначення та класифікація в податковому та бухгалтерському обліку / Є. Губа // Школа бухгалтера. - 2019.- №18 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid0579.html>.

22. Губський Б.В. . Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б. В. Губський. - К.: Наукова думка, 2018. - 360 с

23. Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік : навч. посібник для виз. / Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Р. В. Романів ; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К. : Центр учб. літ., 2016. - 424 с.

24. Дерун І.А. Сутність фінансових інвестицій та гармонізація їх обліку з

міжнародними стандартами фінансової звітності [Електронний ресурс] / І. А. Дерун // Сталій розвиток економіки. - 1013. №1. - Режим доступу: http://archive.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2018_1/280.pdf.

25. Дерій В. Облікова політика в Україні: реалії та перспективи / В. Дерій, Н. Мельник // Бухгалтерський облік і аудит. - 2017. - № 7. - С. 64-65.

26. Долан Э. Дж. Макроэкономика / Э. Дж. Долан, Дэвид Е. Линдсей. - СПб.: Санкт-Петербург оркестр. Литера плюс, 2014. - 402 с.

27. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999. р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

28. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1561-XII від 18.09.1991 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

29. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96- ВР від 19.03.96 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.

30. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник // Ф.Ф. Бутинця, С.В. Івахненко, Т.В. Давидюк, Т.В. Шахрайчук; За ред. Ф.Ф. Бутинця; - Житомир: Рута, 2018. - 544 с.

31. Карлмайк Д.Р. Стандарты и нормы аудита: Пер. с англ. / Д.Р. Карлмайк, М. Бенис. - М.: Аудит, ЮНИТИ, 2015. - 527 с.

32. Кемпбелл Р. Макконнелл Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Макроекономіка. Ч. 1. : Пер. з англ. / Р. Макконнелл Кемпбелл, Л. Брю Стенлі. - Львів.: Просвіта, 2017. - 672 с.

33. Коваль Н.І. Методика бухгалтерського обліку фінансових вкладень [Електронний ресурс] /Н.І. Коваль // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2017. № 1. - Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnau/FiK/2017_1/18Koval.pdf

34. Комлик М.О. Розвиток ринку фінансових інвестицій в Україні / М.О. Комлик // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету.

Серія: Економічні науки. Випуск 8. - Черкаси: ЧДТУ, 2013. - 292 с.

35. Кравцов И.И. Полные капитальные вложения в отрасли промышленности / И.И. Кравцов. - М.: Наука. - 2018. - С. 44-45.

36. Крупка Я. Повна автоматизація первинного обліку як можливість вилучення людського чинника з інформаційного процесу / Я. Крупка, В. Муравський // Наука молода: зб. наук. праць ТНЕУ. - Тернопіль : Економічна думка, 2018. - № 9. - С. 161-166.

37. Крупка Я.Д. Облік інвестицій. Монографія. - Тернопіль: Економічна думка, 2015. - 302 с.

38. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів. - Тернопіль: Економічна думка, 2017. - 354 с.

39. Крупка Я.Д. Фінансовий облік : підручник / Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Починок Н.В., Микитюк Н.Я., Романів Р.В. - 4-те вид., доповн. та переробл. - Тернопіль : ТНЕУ, 2017. - 451 с.

40. Кужельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку / М.В. Кужельний, В.Г. Лінник. - К.: КНЕУ, 2019. - 334 с.

41. Легенчук С.Ф. Багатоваріантність в бухгалтерському обліку: історико-теоретичні аспекти : монографія / С.Ф. Легенчук. - Ж. : ЖДТУ, 2017. - 204 с.

42. Легенчук С.Ф. Документування в бухгалтерському обліку: процесний підхід : монографія / С.Ф. Легенчук. - Івано-Франківськ : Видавець кушнір Г.М., 2016. - 228 с.

43. Литвин Ю.Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві / Ю.Я. Литвин, П.Я. Хомин, В.С. Совінський та інші. - Тернопіль: Чарівниця, 2015. - 374 с.

44. Лістрова С. Застосування нових субрахунків для обліку: відповіді на актуальні запитання / С. Лістрова // Все про бухгалтерський облік. - 2017. - №41. - 2017. - С.18-21.

45. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - 370 с.

46. Макарова Н.Н. Современные концепции формирования учетной политики для целей бухгалтерского учета: монография / Н.Н. Макарова. - М.: Финансы и

статистика, 2019.-152 с.

47. Маркс К. Сочинение: в 30 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс - М.: Госполитиздат, 1960, - М. 23. - 907 с.

48. Муравський В.В. Облік і аналіз руху товарів з використанням інформаційних технологій : автореф. дис канд. екон. наук : 08.00.09 / В.В. Муравський; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. комерц. акад. - Л., 2014. - 21 с.

49. Муравський В. Застосування інформаційних технологій у первинному обліку торговельних, розрахункових і транспортних операцій / Муравський В. // Вісник КНТЕУ. - 2009. - № 3. - С. 69-76.

50. Муравський В.В. Організаційні аспекти формування і подання фінансової звітності під впливом інформаційної технології гіпертексту / В.В. Муравський // Вісник ЖДТУ, 2019. - № 1 (47) - С. 2-9.

51. Озеран В.О. Бухгалтерський облік - інформаційна база системи управління / В.О. Озеран, Й.В. Канак // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. - 2016. - № 13. - С. 31-35.

52. Пачоли Лука Трактат о счетах и записях. Издание подготовил Соколов Я. - М.: Статистика, 2014. - 160 с.

53. Политическая экономия. Экономическая энциклопедия: в 7 т. М.: Наука. 2013. - Т. 1. - 548 с.

54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 7 «Основні засоби», затв. Наказом Міністерства фінансів від 27.04.2000 р. № 92 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z8934-03>.

55. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.

56. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 15 «Дохід», затв. Наказом Міністерства фінансів від 29.11.1999 р. № 290 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0435-12>.

57. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку П(С)БО 19 «Об'єднання

підприємств», затв. Наказом Міністерства фінансів від 07.07.1999 р. № 163 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z3567-02>.

58. Попович В. Міжнародні стандарти фінансової звітності: необхідність запровадження / В. Попович // Економічний аналіз - 2016. - Вип. 9. - Ч. 3. - С. 245-246.

59. Редченко К.І. Аудит стратегічних управлінських рішень, прогнозів та проектів: монографія / К.І. Редченко. - Львів: Львівська комерційна академія, 2018. - 402 с.

60. Рудницький В.С. Інформаційне забезпечення аудиту інвестицій та його класифікація / В.С. Рудницький, Р.В. Бойко // Торгівля і ринок України: Темат. зб. наук. пр. - Донецьк: Дон дует, 2016. - № 17 т. 3 - С. 239-246.

61. Сагова С.В. Деякі особливості застосування методу участі в капіталі для обліку інвестицій / С.В. Сагова // Фінанси, облік і аудит: Зб. наук. праць. - Вип.1 / Відп. ред. А.М.Мороз. - К.: КНЕУ, 2017. - С.281- 287.

62. Соколов Я.В. Бухгалтерський учёт: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. М.: Аудит, ЮНИТИ, 2016. - 638 с.

63. Стандарти аудиту та етики. 2013 МФБ. - К.: Паритет-інформ, 2018. - 712 с.

64. Сук Л.К. Фінансовий облік : навч. посіб. - 3-тє, переробл. і доповн. / Л.К. Сук. - К. : Знання, 2016. - 664 с.

65. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності [навч посіб] / Т. М. Тігова, Л. С. Селіверстова, Т. Б. Прошок - Кі: Центр учбової літератури, 2018. - 268 с.

66. Хорунжак Н.М. Облік в управлінні витратами бюджетних установ: монографія / Н. М. Хорунжак. - Тернопіль: ТНЕУ, 2016. - 230 с.

67. Хрущ Н.А. Методи оцінки фінансових інвестицій залежно від їх виду / Н.А. Хрущ, О.М. Семенюк // Вісник Хмельницького національного університету. - 2014.

№ 6, Т.1 - с. 196-199.

68. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник для ВНЗ / Ю.С. Цал-Цалко. - Київ : Центр учбової літератури, 2016. - 565 с.

69. Цивільний Кодекс України: за станом на 1 груд. 2016 р. / Верховна Рада

України. - [Електронний ресурс] // «Ліга : Закон» - 2016. - № 12. - Назва з контейнера.

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

70. Чудовець В. Науково-практичні проблеми впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / В. Чудовець // Економіст. - 2017. - № 12. - С. 61-63.

71. Шара Є.Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік : навч. посіб. / Є.Ю. Шара. - К.: ЦУЛ, 2016. - 423 с.

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

72. Шарп У. Інвестиції: Пер. с англ. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Брейли. - М.: Инфра-М, 2017. - 1028 с.

73. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. - К.: Генеза, 2018. - 266 с.

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

74. Шеремет А.Д. Аудит / А.Д. Шеремет, В.П. Суйц. - М.: Инфра - М.: 2015. - 240 с.

75. Шигун М.М. Міжнародні стандарти фінансової звітності як еталон регулювання національної системи бухгалтерського обліку / М. М. Шигун // Вісник Української банківської справи. - 2018. - № 1. - С. 33-38.

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

76. Шкарабан С. Фінансовий аналіз: навч.-метод. комплекс / С. Шкарабан, І. Спільник, М. Шеремета. - Тернопіль : ТНЕУ, 2019. - 252 с.

77. Шквір В.Д. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник / В. Д. Шквір, А. Г. Загородній, О. С. Височан ; Нац.ун-т «Львів. політехніка». - 3-те вид. - Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. - 399 с

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

78. Шуремов Е.Л. Автоматизированные информационные системы бухгалтерского учета, анализа, аудита: учеб. пособ. / Е.Л. Шуремов, Э.А. Умнова, Т.В. Воропаева. - М.: Перспектива, 2016. - 363 с.

79. Шустваль Т. Нові підходи до складання фінзвітності: вивчаємо свіже НП(С)БО 1 / Т. Шустваль // Все про бухгалтерський облік. - 2018. - 10 квіт. (№ 33) :

ВП НУБіП України "НАТІ" ВП НУБіП України "НАТІ"

Нова фінансова звітність. С. 5-8.

80. Яремко І.Й. Балансознавство у контексті і форматі методології економічної науки / І. Й. Яремко, Т. В. Федак // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». - 2009. - № 647. - С. 547-552.

81. 2015 Miller GAAP Guide, by J. Weiss. - Aspen Publishing, 2015. - 1695 p.

82. Keynes J. M. General Theory of Employment, Interest and Money. Collected Writings of John Maynard Keynes, vol. VII, London: Macmillan, 2018. - 782 p.

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"

ВП НУБіП України "НАТІ"